

מחברים

גליון ר"ה
פרשת כי תבוא
תשפ"ה

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישראל

חדש בהיכל <<<

סט בני יששכר המשולב (6 כרכים)

'בני יששכר' לרבי צבי אלימלך מדינוב זצ"ל, במהדורה חדשה ומפוארת. עם ביאור משולב בתוך דברי רבינו המחבר, כדי להועיל להבנת הדברים, ובתוספת הערות וצייונים. כל הספר הוגה עפ"י דפוסים ישנים, עם הוספות ותיקונים רבים. נסדר מחדש, בכתב רש"י ללא

ניקוד, עם חלוקה לקטעים, סימני פיסוק, כותרות לכל קטע, ועם מפתחות ומקורות רבים. וכל אלו נסדרו בכלי מפותר, כמיטב ספרי 'ממלכת התורה עוז והדר'.

משניות דף היומי כרך אחד

משניות דף היומי - ששה סדרי משנה עם ביאור משולב מנוקד בניקוד מלא, בסוף הכרך נדפס פירוש הרע"ב. הספר מחולק לפי ימי השנה, כאשר בכל יום לומדים דף אחד, ובכך אפשר לסיים את כל ששה סדרי משנה בכל שנה.

שערי קדושה המבואר

ספר שערי קדושה המבואר למרנא ורבנא ר' חיים ויטאל זיע"א, מגדולי תלמידיו ומוסר תורתו לדורות של הארץ.

מהדורה מבוארת בביאור נרחב להבנת דבריו, ובתוספת הערות וצייונים, הטקסט כולו הוגה ע"פ דפו"י ונערך מחדש ונוקד בניקוד מלא, נוספו כותרות משנה לכל קטע, מפתחות המקורות ומפתחות עניינים ופרקי תולדות.

להזמנות ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

חשיפה:

מדוע אדם צריך לרמוז לשמו בסוף תפילת שמונה עשרה?

פניני אביר יעקב

→ השבוע בגליון: ←

אקטואלי:

אמירת "סליחות" השכם בבוקר קודם התפילה

האור החיים הק:

החוט המשולש לא במהרה ינתק | עמ"ב |

כשאין מלך בישראל לאסוף אסיפות במועדי י"י לדרוש מענייני דיומא וכמו שאמרו רז"ל משה תיקן להם לישראל שיהיו דורשין הלכות החג בחג (מגילה ד, א), והנה לפי"ז בכאן הוא סיום המצות התלויות בארץ והתלויות בסיבה.

וזהו שאמר היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות את החוקים וכו', ור"ל ה' אלקיך מצוך לעשות כל המצות ביום הזה, הגם שעדיין לא באת אל הארץ ולא הזדמנו לך הסיבות, ושמה תאמר האין אפשר זה לקיים כל המצות ביום הזה, אמר הכתוב ושמרת, ותצפה מלשון ואביו שמר את הדבר וכו' (בראשית לו, יא), תצפה מתי יבוא לידי ואקיימו, ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך, ר"ל על ידי זה שיהיה הסכמה חזקה בלבך ונפשך לקיים בעת ההזדמנו לעשיה יחשב לפני הבורא כל ויהיה לרצון כאילו קיימת בפועל כל המצות, והבן. (אגרא דכלה - בפרשתנו)

בקשה בסוף השנה - שנזכה רק לניסיון העושר ולא לניסיון העוני

יבאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך (כח, טו).

חז"ל אמרו (מגילה דף לא) קורין הקללות לפני ר"ה כדי שתכלה שנה וקללותיה.

ויש לומר על פי דברי קדושת אא"ז הגאון"ק [רבי שרגא פייבל] זצלה"ה מגריצא על הכתוב (תהלים כג, ו) אֵךְ טוֹב וְחֶסֶד יִרְדְּפוּנִי - כי יש שני מיני נסיונות, נסיון העושר ונסיון העוני, שלפעמים הש"י משפיע לאדם רב חסד כדי שיתבונן ויתן אל לבו כמה גדול חסדי ה' איך שהוא בשר ודם קרוץ מחומר, והמקרה נגד הבורא ברוך הוא, ועם כל זה השי"ת המלך הגדול שאין סוף ואין חשבון לתבונתו עוד משפיע לו השפעות חסד, וממילא עי"ז יתן אל לבו לשוב אל ה' ושב ורפא לו. ויש גם ע"י נסיון העוני רח"ל. ודוד המלך ע"ה היה מתפלל רבש"ע אך טובו חסד ירדפוני, שיזכה שהרדיפה יהיה ע"י נסיון העושר אף שהוא גודל יותר מנסיון העוני עכ"ד.

וזהו שאנו מבקשים שתכלה שנה וקללותיה ותחל שנה וברכותיה שלא ינסה אותנו השם יתברך בנסיון העוני בתש"ב אנוש עד דפא (תהלים ג, א), רק תחל שנה וברכותיה ע"י נסיון העושר בבחינת טוב וחסד ירדפוני.

(תפארת שמואל בפרשתנו - להרה"ק רבי שמואל צבי מאלכסנדר זי"ע - נפ' כ"ט בתשרי תרפ"ד)

פארו עלי ופארי עלי

וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרָאוּ מִמֶּךָּ. (כח, י). ואמרו חז"ל (ברכות ו): "תניא,

פנינים ואמרות

פנינים תכנים ואמרות
נפלאות על פרשת השבוע

מה אמר מן הבית ישראל לאדמו"ר מטאלנא זצ"ל על כך שעלה בתורה בפרשת התוכחה

וְהָיָה אִם לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו' וְיָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגוּךָ (כח, טו).

שח כ"ק האדמו"ר רבי יוחנן מטאלנא זצ"ל: יש לי קפידא לקבל כל שבת עליית שיש, מנהג אבותי בידי. שנה אחת בשבת פר' כי תבוא, התפללתי בבית הכנסת 'זכרון משה' ובקשתי מהגבאי שם באחד המניינים שיתן לי עליה שיש, כוונתי היתה שיעצור לפני סיום הברכות כנהוג בכל חצרות האדמו"רים, הוא לא הבין ונתן לי בכבוד את העליה שיש, את כולה, עוד לפני שהצלחתי לומר את הברכה האחרונה, המשיך הבעל קורא, סיים את כל הברכות, והתחיל לקרא בקללות עד הסוף, הכל בעליה שלי, הרי כך בקשתי.

אני כשלעצמי לא כך כך פחדתי, שומר מצווה לא ידע דבר רע, הרי אני בתומי אלך מצוות אבותי בידי, אבל אנשים הבהילו אותי ואמרו שהעולם מפחד לקבל הקללות ויכול להזיק, אף אחד אינו מקבל עליה את התוכחה, לא בפרשת בחוקותי ולא בפרשת כי תבוא, רק הבעל קורא, ומה עשיתי? נו, למיחש מבעי, הרי גם הגמרא אומרת פעמים רבות פוק חזי מאי עמא דבר, ובפרט שחסידיים תמיד חפשו תירוץ על מה להיכנס לרבי...

הלכתי לגור ונכנסתי לקו"פ לרבי הבית ישראל, כשאך התחלתי לספר על מה באתי החל הרבי לצחוק כל כך, ממש בקול גדול! היה לי זכות ששמחתי אותו...

אח"כ הרגיע אותי ואמר לי שאין לי מה לפחד שבקללות מרומזים ברכות כידוע, הוא לוקח על עצמו את הענין ומבטיח לי שלא יאונה לי כל רע מן העליה הזאת, ואז ברכני באריכות ימים מתוך בריאות, לבסוף הרווחתי מכל הסיפור...

(תנחומיך ישעשו נפשי - עמ' 644)

מכאן עד סיום התורה אין עוד ממנין תרי"ג רק ג' מצות

היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות את החקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך (כו, טו).

והנה תתבונן שמכאן עד סיום התורה אין עוד ממנין תרי"ג רק ג' מצות, הליכה בדרך ית' (כח, ט), ומצות הקהל (לא, יב), ומצות כתיבת ספר תורה (לא, יט).

וכל אלה ה' מצות אפשר לקיים בכל עת, כי מצות הקהל ג"כ מצוה לקיים בכל עת גם

ר' אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש.
מבואר כי מצות תפילין של ישראל מטילה מורא
על אומות העולם.

ובביאור הדבר נראה לומר, על פי המשך
דברי הגמרא שם, שאמרו כי הקדוש ברוך הוא
מניח תפילין, ושאלו מאי כתיב בהו, ואמרו שם
שמשנתב הקדוש ברוך הוא בשבחים של ישראל,
ככתוב בפרשתנו (שם כו יז) "אֵת ה' הָאֱמִירָה הַיּוֹם
וְגו' וְהָאֱמִירָה הַיּוֹם". והובאו שם כמה פסוקים
אשר כולם מורים על מעלת ישראל וייחודם
בארץ, ואחד מהם גם הוא בפרשתנו (שם כו יט),
"וְלֹתֶתֶךָ עֲלֵיוֹן עַל כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתִהְלֶךָ
וְלֹשֶׁם וְלִתְפָאֶרֶת וְלִהְיֶתֶךָ עִם קֹדֶשׁ לְה' אֱלֹהֶיךָ
כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר".

ואכן, ידוע כי הקדוש ברוך הוא מקיים את כל
המצוות (ראה שמות רבה ל, ט; פסיקתא רבתי פסקא כ"ג;

תלמוד ירושלמי ראש השנה פרק א הלכה ג), אך כאן במצות
תפילין רואים אנו דבר נפלא ממש. כי כנגד זה
שישראל מניחים תפילין אשר בהם נמצא שבחו
של בורא העולם, כך כביכול הקדוש ברוך הוא
מניח תפילין אשר בהן נכתב שבחן של ישראל
והבדלתם מן העמים להיות לעם סגולה, וזהו
שבחו ופארו של הקדוש ברוך הוא, שיש לו גוי

ווארט מהאור החיים הק'

תפילין ש'בראש' - ולא 'על הראש'

מסופר, שכאשר הלשינו למלכות על הרה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי בעל התניא זצ"ל, באו
חיילים לביתו כדי להביאו אל בית האסורים, הקצין הרשע רכב על הסוס בראש פלוגת חיילים,
והתקרב לביתו והנה בעל התניא הביט עליהם דרך החלון והוא היה אז מעוטר בטלית ותפילין,
פחד ובהלה נתקף הרשע ונפל מסוסו ונחבל קשות, משראו זאת החיילים פנו להם ועזבו את
המקום מבלי לעשות לבעל התניא מאומה.

כאשר ראו זאת החסידים אמרו כי מופת הוא מרבם, אך בעל התניא אמר שאין זה מופת אלא
זכות מצות תפילין, שכן כתוב (דברים כח, י) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך",
שאלוהו חסידיו ומדוע מהתפילין שלנו אין הם נבהלים, נענה הרה"ק ואמר: בגמרא (ברכות ו.)
נאמר "אלו תפילין שבראש" שנמצאים בפנים במוחו של אדם ובראשו אולם מתפילין שמניחים
רק על הראש הם לא נבהלים.

הרה"ק רבי חיים מטשערנאביץ זצ"ל בספרו באר מים חיים (פר' תצוה עה"פ לא תהיה משכלה וגו')
מבאר ביסוד זה, הא דאמרו ז"ל (מנחות מג, ז) "כל מי שיש לו תפילין בראשו וכו' ומזוזה בפתחו וכו',
מובטח לו שלא יחטא. ולכאורה אנו רואים בני אדם ששלוש אלה יעשה להן ואינם בטוחים מן
החטא. עוד מדייק כי לכאורה היה צריך לומר "מי שיש לו תפילין 'על' ראשו" כי הלא על הראש
הם התפילין ולא 'בראש'.

ומבאר: "אמנם במי שהם על ראשו לבד ואינו משימם בראשו לשום מחשבתו בהן, הרי הוא
כמו שמניח על הכותל, אם הוא אינו מהרהר כלל הכתוב בהן, מה לי שמונחים על הראש או על
הכותל והשולחן וכדומה. רק מי שיש לו תפילין בראשו - שבראשו מונחים תפילין שבמחשבתו
קשורה וצמודה באשר כתוב בפרשיות שבתפילין, והוא 'יחודו ואחדותו יתברך ואשר לו הכח
והממשלה', ובהציווי 'לשעבד על ידיהם תאות הלב והנשמה שבראש עם שאר חושיו וכוחותיו',
זה הוא אשר מובטח שלא יחטא כי מורא ופחד ואימת ה' אלקיו עליו ואהבתו קשורה עמו
וצמודה עכ"ד.

החוט המשולש לא במהרה ינתק

רבינו האה"ח הק' בפסוק (כז, ח) "וַיִּצְאָנוּ ה' מִצֵּד חֲזָקָה וּבְזֹרֶעַ נְטִיָּה וּבְמֶרְאָה גָדֹל
וּבְאֵתוֹת וּבְמִפְתֵּיחַי" רמז כאן לג' דברים הנ"ל במאמרם ז"ל שבאמצעותם ניצול אדם מיצר הרע,
כל מי שיש לו "תפילין בזרועו" וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו לא במהרה הוא חוטא, כנגד תפילין
בזרועו אמר "ובזרוע נטויה" - שמצות תפילין בזרוע, "ובמזוזה גדול" - כנגד תפילין של ראש,
וכנגד "ציצית" אמר "ובאותות" כי מצות ציצית הוא סימן לנו שאנו עבדי הקב"ה, ע"ש באריכות.
ובטעם הדבר ששלוש אלה משפיעים על האדם כוח טהרה שלא יחטא, מפורש ברמב"ם (פי'
מהל מזוזה ה"ג) וז"ל: "אמרו חכמים כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה
בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא - שהרי יש לו מזכירים והן הם המלאכים שמצילים אותו מלחטוא
שנאמר (תהלים לד, ח) "חֲזָה מִלֶּאֱלֹהִים ה' סָבִיב לִירְאָיו וַיִּחַלְצֵם בִּרְיִךְ רַחֲמָנָא דַּסִּיעֵן" עכ"ל.

דבר האמונה:

אמונה פשוטה - השער לכל מדרגות הקדושה

כל יסוד אומתנו הקדושה הוא דבר זה:
אמונה פשוטה בתכלית, כי "אין כאלוקינו" והוא
אחד יחיד ומיוחד ללא ספקות ובדיקות. וכאשר
האדם הולך בדרך זו, זוכה לדרגות קדושה אף
למעלה מהשגתו.

ניתן לראות זאת בראשי התיבות של "אמונה"
שכתבו בספרן של צדיקים כי הם ה"נִפְתָּחוּ
הַשְּׂמִימִים וְאֶרְאָה מִרְאֹת אֱלֹקִים" (יחזקאל א' א').
כי באמונה פשוטה ובהליכה בתמימות זוכה
לדבקות בקדוש ברוך הוא וזוכה להארות
עצומות משמיים.

ויודעים הם הדברים שאמר הבעל שם טוב
הקדוש עליו השלום קודם פטירתו: "אחרי
כל ההשגות שהשגתי למעלה בשורשי התורה
והמצוות, ואחר כל התענוג מהשגותי, אני מניח
את כל ההשגות ומוחזק אני באמונה פשוטה".

הבעל שם טוב הקדוש, שהאיר את העולם
באור יקרות "אור מופלא רום מעלה", וכל רו'
לא אנס ליה כפשוטו, מעיד בעדות אישית כי
מניח את כל קדושתו והשגותיו, שאין בכוח בן
אנוש להבין בשכלו להיכן העפיל בקדושתו,
ומחזיק עצמו באמונה הפשוטה.

(מילתא חדתא - אמונה וביטחון להאדמו"ר רבי דוד חי
אביחצירא שליט"א)

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:		ירושלים		בני ברק		מי יורק		לונדון	
מסכת השבת	איאת השבת	מסכת השבת	איאת השבת	מסכת השבת	איאת השבת	מסכת השבת	איאת השבת	מסכת השבת	איאת השבת
18:13	19:24	20:05	18:28	19:26	20:02	18:51	19:57	19:06	20:09
20:05	20:05	20:05	20:05	20:05	20:05	20:05	20:05	20:05	20:31

מחברים

העלן השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיני
"ספרי אור החיים"

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 • בית שמש: שדרות
האמוראים 63 | נחל יצבים 3 | יהודה הנשיא 6 • בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68
הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ
חיים 7 • אלעד: יהודה הנשיא 94 • אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הורקנס 8 • ביתר
עילית: הרן 9 • חיפה: מיכאל 27 • נתיבות: הרמב"ם 10 • נתניה: 18 • פתח תקוה: רוטשילד 75

ספרי
אור החיים
מרכז הספר והיהודי הגדול בעולם

מחברים
את היסוד
הגוי והיחיד מבית עוז והדר - אור לישרים
newsletter.mechubarim@gmail.com
להצטרפות:

קו מענה הלכה

שע"י ממלכת עוז והדר

02-803-9999

או במייל: rav@abiryaakov.com

קו השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

יפתח ה' לך את אוצרו הטוב:

מדירה שכורה לדירה משלי: סיפור מופלא על ירושלמי שנאלץ לפנות את דירתו, וכיצד ביטחוננו בה, יחד עם זה חיזק של "שער הביטחון", הוביל אותו למצוא הלוואה ולרכוש דירה משל עצמו.

עצמי של כמה מאות אלפים, ואין לי קצה של מושג מניין אשיג אותו. אבל אחר כך, בלילה, הרעיון לא נתן לי מנוח. אולי באמת כדאי לקנות דירה? אולי זה לא כזה מופרך? אולי יש כאן איתות משמיים שעליי לפעול בכיוון? אולי בעצם זה מה שה' רוצה ממני? נזכרתי שפעם אבא של חבר שלי הציע שיעניק לי הלוואה גדולה לקניית דירה. באותו זמן לא נעניתי להצעה, ובינתיים האב נפטר. הבן ירש אותו, ונעשה גביר בעצמו. החלטתי שבשביל ההשתדלות אפנה אליו.

התקשרתי אליו, והופתעתי מהתגובה החמה של החבר. הוא הציע את עזרתו בשמחה גדולה, ונתן לי הלוואה בסכום משמעותי ביותר, בתנאים נוחים מאוד. מכאן כבר קצרה הייתה הדרך לקניית הדירה. ברוך ה' מצאנו דירה מתאימה, ומאז מידי חודש אנחנו מצליחים ברחמי ה' ובחסדיו המרובים לכסות את תשלום המשכנתא וההלוואה.

במבט לאחור, ניתן להיווכח כי אכן רצון ה' היה שאקנה דירה, כי בסוף האחות שהתחתנה לא הגיעה לגור בדירה השכורה ההיא. כל הסערה לא הייתה אלא בשבילי, שאקום כבר לקנות את הדירה שהקב"ה הכין לי.

אמנם אפשר לומר ש'החלקנו' לתוך הדירה, אבל גם זה היה תהליך שדרש הרבה בטחון ואמונה, שלא ליפול לדאגה או לעצבנות. בימים שלמדתי את שער הבטחון הצלחתי לשמור על קור רוח ושלווה, ובימים שלא - אז לא. ראיתי בחוש איך רק ה' עוזי ומגיני, תמיד כאשר בטח בו ליבי - נעזרתי.

(גליון השנה פרטית)

אני יהודי מירושלים. כן, מירושלים ממש. אם פעם הייתי חוצניק, אזי היום, אחרי עשר שנים של מגורים בארץ, אני כבר ממש ירושלמי.

זה שבע עשרה שנים שאני נשוי ברוך ה'. אחרי שבע שנות נישואין עלינו לארץ הקודש, וקבענו את משכננו בעיר הקודש והמקדש, בדירה שכורה השייכת ליהודי, עשיר גדול שחי לו בחוץ לארץ. העשיר השכיר לנו את הדירה במחיר נמוך מהמקובל באזור, ואנחנו גרנו בה חודש אחרי חודש ושנה אחרי שנה, כמעט בלי שהוא יעלה את המחיר. ידעתי להעריך את העובדה שהשכירות שלנו נמוכה, והודיתי לה' על כך.

והנה יום אחד התקשר אליי בנו של המשכיר, ובישר לי בשורה: אחותו התארסה. ולא די בזאת, אלא אפילו דירה כבר מוכנה בשבילה, הלא היא הדירה שבה אני גר! זו הדירה ששייכת לאב העשיר, ועתה הגיע הזמן שבתו תעלה לארץ ותגור בה. אי לכך, עליי לפנות את הדירה.

הבשורה נפלה עליי כרעם ביום בהיר. אני רגיל לדירה הזאת כבר שנים, היא כל כך מתאימה לי ואני מתאים לה, מה פתאום לשנות סדרי עולם ולהתחיל לחפש דירה אחרת? ומי יודע, איך נסתדר? הרי מחירי השכירות בסביבה הם כמעט כפולים מהמחיר שאני משלם עכשיו.

רק המחשבה על הקרטונים וההובלה עשתה לי רע, אבל התחושה הקשה לא ארכה הרבה זמן. הקשר שלי לשער הבטחון של חובות הלבבות לא נולד היום. זה שנים שאני מקושר לספר היקר הזה, מעיין בו ולומד אותו לעומק. אני מסוגל לשבת על קטע במשך שעותיים תמימות בהן אני מפנים אל תוכי את האוצרות היקרים שהוא מנחיל, כך ש עכשיו, בשעת ניסיון, צפו ועלו הטיעונים הנכונים וההגיוניים, דיבורי אמונה ובטחון שהשתרשו עמוק בתוכי במשך השנים.

וגם כך לא היה לי קל, אבל ידעתי מהו הלך הרוח המתבקש ממני. התחלתי מיד להודות לקב"ה על רוב רחמיו וחסדיו עמדי, על שבע עשרה שנות נישואין מאושרות, על בנים ובנות ומשפחה נפלאה, על הזכות לגור בארץ הקודש, ועל הדירה הנאה שבה גרתי עד היום הזה בתנאים טובים במיוחד. כך הלכתי לכולל כשזמזום על שפתי, ובעוברי בסמטה שקטה, ללא עוברים ושבים, אף פצחתי בריקוד קל של הודיה לה' על כל טובותיו. למרות הכול, כשהגעתי לכולל זיהה מיד החברותא שעובר עליי משהו. "ממה אתה מודאג?" הוא שאל אותי, ואני סיפרתי לו.

הוא לקח את זה קשה עוד יותר ממני, התחיל לנחם אותי ולהשתתף עימי, אבל אני הרגשתי שהעיסוק בענייני הדירה לא עושה לי טוב. חשבתי שעדיף לא לדבר על זה כרגע. שני דברים קיבלתי על עצמי באותם רגעים: להתחזק באמונה בלי לעשות עסק מהסיפור של הדירה, ולספר בבית על הטלפון מהבן של המשכיר - רק בעוד שבועיים.

החלטתי שבשבועיים האלה אלמד את שער הבטחון, ואחזק בתוכי את ההכרה שהכול מה', שהכול לטובה, ושהוא כל יכול ללא שום פקפוק. הוא עוזרי, הוא עוזרי והוא יעזרי. הוא סידר לי דירה עד היום, והוא יסדר לי דירה מוצלחת מהיום. כלל אין סיבה לדאוג!

ואכן, בפרק הזמן הזה התחזקתי מאוד, וכאשר הגעתי לשיחה עם אשתי על המצב החדש, להודעה שעלינו לעבור דירה, סיפרתי הכול בשלוות נפש, מה שהשפיע מאוד על האופן שבו היא קיבלה את הדברים, ברוך ה'.

עתה פניתי גם להשתדלות טכנית, ונכנסתי לעובי הקורה, קורות ביתנו העתידי. התעניינתי בין חברים על דירה לשכירות, ואחד מחבריי אמר לי, "אולי הגיע הזמן שתקנה דירה?" "לקנות?" השתוממתי לגמרי מהרעיון.

"כן. לקנות. בגיל שלך כבר אפשר לחשוב על כך", הוא חייד. בעוד שנים מעטות הגיל שלי יהיה כבר הגיל שבו הוריי חיתנו את בנם הבכור.

באותו רגע ביטלתי את הרעיון מכול וכול. הרי גם אם אקנה דירה בתנאים טובים של משכנתא, אצטרך להביא בתחילה הון

ונצק אל ה'

סיפור מופלא על סוחר מצליח מוויליאמסבורג שאתר המכירות שלו נסגר, וכיצד תפילה והבטחה שלא לדבר בשעת התפילה החזירו את האתר לפעילות באופן ניסי.

שח הגאון רבי מאיר צוויבל שליט"א: סיפר לי ידיד יקר אבן יקרה, בעיר וויליאמסבורג, מעשה פלא שאירע עמו זה עתה. ידידי זה מוצא את פרנסתו ממכירת כמה חפצים מסוימים על ידי חברת 'אמזון'. עם השנים התרחב עוד ועוד, וכעת יש לו כבר עשרה חפצים שונים שהוא מוכר שם. ברוך השם הוא מצליח מאוד ופרנסתו מצויה לו ביד רחבה.

והנה, לפני תקופה קבעה הנהלת 'אמזון' חוק חדש שכל אחד שמוכר דברים על ידם, צריך שיהיה לו 'ברקוד' נפרד ותהא רשומה אצל הממשלה, ובלי זה לא יוכל למכור שם. ידידי זה ניסה לסדר לעצמו את ה'ברקוד' כנדרש, אך גילה שהדבר כרוך בעמל ויגיעה, ואורך מספר חודשים לפחות. מה גם שמביני דבר אמרו לו שאין חשש כלל ש'אמזון' ידקדקו עמו בדבר זה, היות והוא מוגדר כסוחר גדול מזמן רב והם לא ירצו להפסידו. מכל מקום, הוא התחיל להתקשר עם המבינים בדבר כדי לתקן את הדבר, ובין כך הניח את העניין כמות שהוא.

והנה כידוע ישנם שלושה ימים בימי הקיץ שבהם עושים על 'אמזון' הנחות גדולות והכל רצים אז לקנות ולרכוש כל מה שצריכים, ובאותם ימים עושים את עיקר הרווח של כל השנה כולה. והנה ביום הראשון הלך הכל למישרין, המוני קונים ביקרו באתר שלו, והוא הרוויח הון רב. אולם לעת ערב הבחין פתאום שהאתר שלו סגור. בדיקה קצרה העלתה שאת אשר יגור בא לו, כנראה שהם הבחינו שחסר לו ה'ברקוד', ולא התחשבו בגודל מסחרו ובבת אחת סגרו את האתר. והנה יש לו שלוש ספינות מלאות סחורה שהגיעה זה עתה מעבר לים, ומעתה אין הוא יכול למכור אפילו חפץ אחד, וזאת בימים הכי רווחיים בשנה! עולמו חשך בעדו. הוא ניסה להתקשר עם הנהלת החברה אך מהר מאוד גילה שהדבר בלתי אפשרי, בעת כזאת שהכל הולך דרך המחשב וכמעט אין אפשרות לדבר עם בן אנוש.

הוא התחיל להתקשר למומחים ועורכי דין, אך כל מי שמע את הפרטים אמר לו בבירור שהדבר עתיד להימשך זמן רב מאוד וגם יעלה הרבה כסף עד שישתדר העניין, כולי האי ואולי, ועורך דין אחד הגדיל לעשות ויעץ לו שיחפש לעצמו פרנסה אחרת, יען כי קשה לו להאמין שהעניין יהיה מסודר.

ידידי הלז נשבר מאוד וכמה ימים התהלך מיואש בלא כל פתח של תקווה. ובינתיים שמע מאיש אחר שאירע לו מעשה דומה, ולכן פנה אליו להתייעץ עמו. אמר לו: "הן גם לי אירע כעין זה, שגם אני מוכר דבר מסוים אצל 'אמזון', ואירע שלא שמרתי כל כך על הכללים שם, וביום בהיר הלכו הללו וסגרו את האתר שלי. התקשרתי עם עורכי דינים שונים לסדר את הדבר וכולם דרשו סכומים אדירים בשכרם כשהם מבטיחים שהדבר יקח זמן רב. ובינתיים נשארתי בלא מקור פרנסה.

ביום מן הימים החלטתי שאת ההשתדלות הגשמית כבר סיימתי והגיע הזמן לעשות ההשתדלות רוחנית. קמתי ונסעתי לקרית יואל אל ציון קודשו של הרה"ק בעל הדברי יואל מסאטמאר זי"ע, אמרתי תהלים והתפללתי בדמעות שלישי, ולבסוף קיבלתי על עצמי למשך ארבעים יום שלא לשוח בדברים בטלים מרגע כניסתי לבית המדרש ועד סיום התפילה, על אף שהיה קשה לי הדבר, אך קבלתי זאת על עצמי בקבלה גמורה, והתפללתי שבזכות זה איוושע. והנה למחרת היום, בלא כל הודעה מוקדמת, פתחו לי את האתר בחזרה בלי שאעשה שום פעולה בנידון וראיתי עין בעין את ישועת השם. כה סיפר החבר לידידי הסוחר.

ידידי קפץ על המציאה ומיהר לנסוע גם הוא לציונו של רבינו הקדוש. הוא שפך את נפשו בתפילות ותחנונים והזכיר את עצמו בפתקא, ושם קיבל גם הוא על עצמו שלא לדבר כלל בשעת התפילה אפילו בין גברא לגברא. והנה לא עברו כמה שעות והנס שלא כדרך הטבע קרה! האתר נפתח למרבית הפלא באין אומר ודברים, בלי שיסדר את ה'ברקוד' והכל על מקומו בא בשלום. עד כאן המעשה. (גליון המאיר)

בקר נערך לה נצפה:

סיפורו המרגש של פועל ניקיון עולה מרוסיה, שחיפש נואשות דרך להתחבר לתורה, ומצא אותה במסירות נפש ובציפייה יומיומית לסייע במסיבת סיום.

היום יש סיום? - כך מכנים אותו. איש אינו יודע מניין הוא בא ולאן הוא הולך. הוא נמנה על האלמונים השקטים, המהלכים בצידי הדרכים, אשר אף את צילם אין הם מטילים על המדרכה, כי אם בתוך נפשם פנימה. אה, כן. מוצאו מרוסיה. קשה לא להבחין בכך. הקסקט, חליפת הצמר המשובצת והשאפות העמוקות מסיגריית "נובלס", אינם מותירים מקום לפקפוקים.

בכל יום ובאותה שעה הוא פותח בהיסוס את דלת בית הכנסת, דוחף את פניו המחורצות הנישאות על גוו הכפוף ושואל בביישנות: "היום יש סיום?" בדרך כלל הוא נענה בשלילה, כמובן. אך כאשר הוא נענה בחיוב, אין שמח ומאושר ממנו. כחץ מקשת הוא אף-רץ לסדר את השולחנות ואת הספסלים, להערים את הספרים על הבימה, להעמיד את בקבוקי השתיה על מקומם, וכמעט אינו מניח לאיש לסייע לו. זוגיות משקפיו כה עבות, עד שלעיתים נדמה כי הן חוסמות את שדה ראייתו, אך לאמיתו של דבר, בלעדיו לא היה רואה מאומה. עתה, בחסד ה', אין הוא נתקל במהמורות, מבחין הוא בין כריכת סידור לכריכת חומש, והעיקר, כך הוא מצהיר, בין הערינג לרוגעליה... לא. זו אינה בדיחה. הסכיתו ושמעו אהבת תורה של נשמה יהודית, עד מה גבוהה ונשגבה היא.

"יום אחד", הוא מספר, "עבדתי כדרכי בניקיון בניין המשרדים שבו אני מועסק". על הדרך שבה השיג את עבודתו למרות קוצר ראייתו, הוא מספר, כשחיוך על פניו, "אמרת לי לבעל המקום: ראה, פועל שראייתו תקינה לא ינקה מקומות שאינם מלוכלכים. לי אין ברירה. אנקה את הכל, כל יום..." והתקבלתי לעבודה.

"בכל אופן", הוא חוזר לענייניו, "יום אחד, בסיום עבודתי, פניתי לבית הכנסת לתפילת המנחה והבחנתי בתכונה רבה. לעיני נגלו שולחנות עמוסים במאכלים ובמיני מתיקה. יהודים טובים ישבו ליד השולחנות, אך איש לא נגע במאכלים. הכל היו מרותקים לדבריו של אחד הנוכחים, אשר אמר את הדברים הבאים:

מורי ורבותי. זה מספר שנים שאני משתתף בשיעור הדף היומי מדי יום. ברוך ה', לא החסרתי אפילו פעם אחת. בכל יום, בשעה שש בערב, אני רץ לשיעור הדף היומי. באחד הסיכומים חידדתי את אזני לשמע המשפט הבא שיצא מפי מגיד השיעור שסיים את המסכת, ואשר אותו נוהגים לומר בכל סיום: "אנו משכימים והם משכימים. אנו משכימים לדברי תורה, והם משכימים לדברים בטלים". חשבתי לעצמי, הלא אני משכים לדברי תורה! בבוקר, מיד עם סיום תפילת שחרית, אני ממחר למקום עבודתי, ורק בסיומו של יום מתיש ומפרך אני נכנס לבית המדרש להתבשר מניחוח התורה.

הדבר הציק לי. חשתי, כי אם אכן צודק אני, אזי גם המשך התפילה "אנו עמלים והם עמלים - אנו עמלים ומקבלים שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר", אף הוא אינו מתייחס אלא לאותם ה'משכימים לדברי תורה', ואני הרי איני נמנה עליהם. מספר חודשים הילכתי קדורנית. הן כה חפצתי להימנות על לומדי התורה, ועתה גיליתי להוות כי הדבר לא עלה ביד.

היום פגשתי יהודי תלמיד חכם, שטחתי בפניו את מצוקתי, והוא הרעיף טל גן עדן על נשמת. "מכל פעולותיך במהלך היום", שאל אותי הרב, "מהו הדבר שאתה מייחס לו את החשיבות הרבה ביותר?" "שיעור הדף היומי, כמובן", עניתי מיד. "נו", טפח הרב על כתפי, "ידידי! האם אין אתה משכים לדברי תורה? אה? אתה קם בבוקר כדי ללמוד. נקודה. בדרך עליך להספיק מספר דברים הכרחיים, אך העיקר עבורך הוא הלימוד. נמצא שאתה משכים לדברי תורה ואתה עמל ומקבל שכר."

"מאותו רגע באה הרווחה לנפשי", סיים, כשדמעות זולגות על לחיי.

"אני", המשיך לספר פועל הניקיון, "הגרתי ספל מים כנגד כל דמעה שזלגה מעינו. הוא קונן על כך שבאפשרותו ללמוד בערב בלבד, ואני איני יכול ללמוד לא בבוקר ולא בערב, ולמען האמת, לעולם לא. אתה יודע, העיניים, השפה. יצאתי מן המקום אפוף תחושת עצבות ודיכאון עמוק. אין לי סיכוי להשכים לדברי תורה.

כעבור יומיים עלה בלבי הרעיון. אקבל על עצמי לסייע בגופי בהכנת מסיבת הסיום שנערכת בבית הכנסת מפעם לפעם, ובכל יום, אכנס לבית הכנסת ואברר אם עורכים סיום באותו יום.

כל יום? כן, הוא משיב בחיוך. כך גם אני משכים לדברי תורה. בכל יום אני משכים בבוקר מתוך תקווה, שהיום יהיה סיום ואוכל לסייע בו. אם אדע מראש את התאריך, לא אוכל להשכים בכל יום לדברי תורה... "היום יש סיום?"

זהו סיפורו של יהודי תמים, אשר חש רצון כביר להתחבר בכל דרך אפשרית לתורת ישראל, ממנה נותק על ידי השלטון הקומוניסטי, עד שנפשו מצאה מנוח בהשכמה לסיים שאולי ייערך בכל יום.

אנו, הקובעים עתים לתורה, אשרינו ומה טוב חלקנו, על שאנו משכימים בכל יום ללמוד ולהגות בתורת ה', ויהי רצון שיקויים בנו "אנו עמלים ומקבלים שכר".

(גליון מאורות הדף היומי)

פנינים על הפרשה:

עבדה קשה, דהינו שהכבדו עלם עד שנטמענו
בזהמא שלהם:

(פירושי חותם פרשת כי תבוא)

ישתדל שיציאתו מהעולם תהיה כביאתו, בלא חטא

ברוך אתה בבאך וברוך אתה בצאתך (דברים כו א). בראשית ברא אלקים וגו' (בראשית א א). בראשית, אותיות 'ישר באת', והיא נמי 'ישר תבא', לרמוז על מה שדרשו רבותינו ז"ל (כ"ב קז) על פסוק (דברים כו א) 'ברוך אתה בבאך וברוך אתה בצאתך', שהתא 'יציאתך מן העולם כביאתך לעולם, מה ביאתך לעולם בלא חטא כך יציאתך מן העולם בלא חטא. לפי שאדם כשבא לעולם הזה הוא בא נד ונקי, ועקר ביאתו הוא כדי להריות איזה הוספה, ואם בעונותיו הרבים תעה מדרך השכל ורדף אחר יצרו, לא בלבד שאינו מרויח אלא אדרבא מפסיד. ולכן אם כבר עבר עליו רוח קנאה והלך אחר צעת יצרו, בעודו בחיים חיותו צריך להתעורר ולתקן את אשר עות, ולשית עצות בנפשו יומם ולילה ולומר, למה נבראתי ומה הנאה ליוצרי בי כי בראני, אלא ודאי כדי להטיב לי אם עשיתי רצוני. וכשיזכר האדם תמיד שהשם בראו ישר וסבת בריאתו היא כדי להריות, הנה כשיצרו מפתחו בודאי דלא ישמע לו, דיתמה ויאמר איך השם עשאי ישר ואני משחית מעשיו יתברך:

וזה אפשר רמו שלמה המלך עליו השלום בקהלת (ו כט) באמרו 'אשר עשה [ה] אלקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים'. הכונה שהקדוש ברוך הוא 'עשה את האדם' הנשמה 'ישר', אבל 'והמה', כשנכנסה הנשמה בגוף ונעשו שנים, הפסידו עצמם וסרו מאחרי השם דבנה צריכים לתן 'חשבונות רבים', אבל אם נשאר ישר כאשר עשוה השם בזה אין עליהם חשבון. וזהו שרמזה לנו התורה במלת בראשית, אותיות 'ישר באת', 'ישר תבא', לומר זכר אדם ושם בין עניני תמיד כי 'ישר באת' כשבאת לזה העולם, ושמר את נפשך מאד לרעת על מה באת כי אם להריות מצות ומעשים טובים, ותוסיף ישרות על ישרות כדי כשתלך לאותו עולם תלך ישר, וזהו 'ישר תבא':

(נגני המלך, חיקון התשובה אות י)

רק בעזרת הקב"ה יכול לנצח את יצר הרע

וענית ואמרת לפני ה' אלקיך ארמי אבד אבי ויירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב. וירעו אתנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבדה קשה (דברים כו ה-ו). וצריך אתה לתן הודאה להקדוש ברוך הוא על שעזרך עד שנצחת ליצר הרע שהנצחון תלוי בידו יתברך, כמו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים לו לב-לג) 'צופה רשע לצדיק', שהוא יצר הרע הרודף אחר הצדיק 'ומבקש להמיתו', ה' לא יעזבנו בידו'. וזהו שאמר וענית ואמרת לפני ה' אלקיך ארמי אבד אבי, ארמי הוא יצר הרע שהוא רמאי, אבד אבי, דהינו בקש להאבד את אבי, כתרנומו. ואבי האמור כאן הוא יצר הטוב שהוא כאב לאדם, שמורה לו דרך טובה וישרה, ותבת אבי נמי גימטריא י"ג, רומז ליצר הטוב שאינו בא לאדם כי אם עד שלש עשרה שנים. וזהו אבד אבי, לפי שיצר הרע הוא עז פנים ותקף מיצר הטוב, וכמו שקרא שלמה המלך עליו השלום ליצר הטוב (קהלת ד יא) 'לד מסכן וחכם' ויצר הרע 'מלך זקן וכסיל', ובתקפו של יצר הרע ועזות פנים שלו בקש לאבד את יצר הטוב. ויירד מצרימה, דהינו, שאין יצר הרע מתגבר על האדם ביותר עד שלש עשרה שנים שבא יצר הטוב, ובאותה שעה בא יצר הרע בחילותיו ומצר על האדם במצרים רבים, בהרהורים ומחשבות רק רע כל היום. וזהו ויירד מצרימה, דהינו, מצר על האדם בצרות רבות ומחשבות והרהורים רעים:

יצר הרע מפתה בתחילה מעט ולבסוף שולט באדם

ומתחלתו ויגר שם במתי מעט, שמתחלה בא יצר הרע בפתי מעט, כמו שכתוב בזהר הקדוש (ח"ג רסו) 'ויבא הלך לאיש העשיר' וגו' (שמואל ב יב ד), וכשיראה שהאדם שומע לו הולך ומתגבר, עד שנעשה בעל הבית. וזהו ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב, וכיון שנתגבר, באותה שעה וירעו אתנו המצרים ויענונו, הם יצר הרע וחילותיו שכלם נקראים מצרים, שמצרים ומרעים לנו. ויתנו עלינו

עצות וסגולות:

תשובה (א')

כולם צריכין לתשובה

לפי שאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא' (קהלת ו כ), ומי שלא עבר על חמור יעבר על הקל, ומי שלא עבר במזיד יעבר בשוגג, ומי שלא עבר בפעל יעבר במחשבה, נמצא כל העולם צריכים לתשובה.

(נגני המלך, חיקון התשובה אות ג)

אם חטא ולא שב, כל טוב שעושה הולך לסטר"א

והתשובה היא עקר הכל, דכל דבר שייעשה אדם צריך לתשובה, ואם לא היתה בידו תשובה אינו מועיל כלום, דאם יש בידו עון אשר חטא ולא חזר ממנו והוא עוסק בתורה או מסגל מצות ומעשים טובים, לא עלה בידו כי אם חרס כל עוד שטמאתו בו ולא נטהר ממנה, דכל תורה ומעשים טובים שאדם עושה ועברות בידו ולא חזר מהם, כל תורתו ומעשים טובים לוקחת אותם סטרא אחרת רחמנא לצלן.

(נגני המלך שם)

אין שום דבר העומד נגד התשובה

והנה הגידו רבותינו זכרונם לברכה (ירושלמי פאה פ"א ה"א) דאין שום דבר עומד בפני התשובה, אמנם אם יעשה תשובה מעלה כראוי נמחק ונמחל העון לגמרי בל יזכר ובל יפקד (יומא פו:).
(מעגלי צדק, אות ד"ה דודי ירד)

גם על עבירות החמורות, הכל נסלח בתשובה

ואפשר לומר דמשה רבנו עליו השלום בא להודיע לישראל מעלת התשובה וסגלת פעלתה, שלא תעלה טינא בלב האיש העובר עברות חמורות שלא תועיל לו תשובה, והואיל ואדחי אדחי, ויעשה כי אם תאותו היצר כיון שאין תשובתו מתקבלת, וכוזה יתירשל ולא יעשה תשובה, לזה בא משה רבנו עליו השלום להוציא הדבר הזה מלבם ולהודיעם שאין שום דבר העומד בפני התשובה, ואפלו אם חס ושלום נתקבצו כל העברות החמורות באדם והתמיד בהם, כשיעשה תשובה הכל נמחל לו, שהרי אפלו אלישע דשמע כרזא קרי בחיל ואמר 'שובו בנים שובבים' (ירמיה ג כב), חוץ מאחר (תניגה טו), אמרו רבותינו זכרונם לברכה (מהרש"א שם) אם עשה תשובה היה מתקבל, שאין שום דבר עומד בפני תשובה.

(מחשוף הלכן פרשת נצבים, ד"ה אתם נצבים)

אם יתחרט על מעשיו - ה' יסלח לו

כשאדם שב ומתחרט לפני המקום ברוך הוא וסולח ומוחל לו על כל מה שחטא ופגם.

(מעגלי צדק, אות גימ"ל)

כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א: בזה יובן יותר שהביכורים הוא תכלית הכל, כי על ידי שמכיר את השי"ת שממנו הכל, מתעורר לשוב ולהידבק בהשי"ת, ולכן תיקנו לנו משה רבינו תפילה במקום ביכורים.

ובימים אלו לפני יום הדין שהמקטרגים רוצים לקטרג שאנחנו שוכחים מהשי"ת בעולם הזה, יש לנו להתעורר לזכור את ה', ובזאת יתעורר ליבנו באהבה עזה לה' ובזאת נשוב אל ה'. וניכתב לחיים טובים.

עניין תפילה במקום ביכורים
בתנחומא איתא דצפה משה שבית המקדש עתיד להיחרב ומצוות ביכורים עתידה ליבטל, תיקן מצוות תפילה. ויש לבאר הקשר ביניהם.

אמרו ז"ל בראשית בשביל ביכורים שנקראו ראשית ביכורי אדמתך. ולכאורה יפלא מהו גודל מצוות ביכורים יותר משאר מצוות.

ומאריך על זה ב'אלשיך הקדוש' (בפרשתן) דהנה 'עולם חסד יבנה' (תהלים פט, ג), השי"ת משפיע לנו מטובו וחסדו ואין לנו שום זכות לזה, כמו שכתוב "מי הקדימני ואשלם" (איוב מא, ג). והשי"ת רוצה מאיתנו רק שנכיר בו, ולא נכפור בטובו לומר "כוחי ועוצם ידי עשה לי החיל הזה". אלא נכיר כי ממנו הכל ומידו נתנו לו. ובאופן כזה נותן לנו השי"ת לחיות ולהינות מטובו, כי רק לאחר ברכה מותר לנו ליהנות מהעולם הזה, ואם לאו הרי היא גזילה ח"ו.

וזהו ענין מצוות ביכורים, דכשנכנסו לארץ וקיבל כל אחד גפנו ותאנתו, צווה השי"ת לזכור למי שייך כל זה ומי הוא הנותן לנו, ולכן ניקח הראשית ונביא לו לבית המקדש, ולהכניע עצמינו אליו יתברך שאין לנו כלום משלנו והכל שלו, וזהו תכלית העולם להכיר בו יתברך. עכ"ד.

ואיתא ב'תורה אור' (נח) דענין התפילה הוא, שמתוך כל טרדות עולם הזה עומד בן ישראל לשבח את ה', ומתבונן שהכל הוא ממנו יתברך ואין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה, ואומר שירת המלאכים שהן בטלים לו יתברך, ומתבונן בגדולתו יתברך שהכל כאין ואפס נגדו. אז מתעורר בליבו רצון ואהבה עזה לידבק בו יתברך, שהיא חיות ושורש הכל. וזהו תשובה מאהבה שמתעורר בקרבו אהבה לה', ומדבק את עצמו להשי"ת, ועל זה איתא (אבות פ"ד מ"ז) 'יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה'.

בזה יובן יותר שהביכורים הוא תכלית הכל, כי על ידי שמכיר את השי"ת שממנו הכל, מתעורר לשוב ולהידבק בהשי"ת, ולכן תיקנו לנו משה רבינו תפילה במקום ביכורים.

ובימים אלו לפני יום הדין שהמקטרגים רוצים לקטרג שאנחנו שוכחים מהשי"ת בעולם הזה, יש לנו להתעורר לזכור את ה', ובזאת יתעורר ליבנו באהבה עזה לה' ובזאת נשוב אל ה'. וניכתב לחיים טובים.

(כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א - יחידתי)

הגאון רבי מנשה ישראל רייזמן שליט"א: סיפר הנהגה הגוי לרבי שמעון, שכששב לביתו קיבל שיחת טלפון מעורך הדין שלו שאמר לו בהתרגשות: "קרה לך נס!... התברר שהתובע בבית המשפט ביטל את התביעה נגדו וסגר את התיק. מאותו יום, בכל עת שהיה הגוי מסיע יהודים לקרעסטיר, היה יוצא ממכוניתו, ניגש לציונו של רבי ישעיה'לע ומודה ל"פאפא שייקא" על הנס שעשה לו.

פועל ישועות בקרב גויי הארץ

וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם הָיָה נִקְרָא עֲלֵיָהּ (כח, י)

מופתים פלאיים רבים נקשרו בשמו של הצדיק רבי ישעיה'לה מקרעסטיר זצ"ל. עוד בחייו הוא נודע בצדקותו והתפרסם כפועל ישועות בקרב הארץ. אף לאחר מותו התפרסמו מופתים בקרב העולים על ציונו הקדוש בקרעסטיר שבהונגריה.

לפני כמה שנים אירע מעשה פלא הקשור בו. רבי שמעון הרשור שליט"א נסע לבקר ידיד שהיה מאושפז בבית חולים בלונדון. הוא הגיע לבית החולים לאחר שעות הביקור והשומר מנע ממנו את הכניסה. רבי שמעון ניסה לדבר אל לבו והשמיע לו נימוק מקורי: "באתי לבקר חולה הנמצא בסכנת חיים, וכיון שאני רב בישראל, יש לביקור שלי השפעה לטובה על מצבו הרפואי... השומר התרשם מן הדברים ופתח בפניו את השער.

אחד מעובדי בית חולים, גוי מקומי בשם טוני, האזין לדבריו של רבי שמעון והביט בו בעיניים בורקות. הוא ניגש אל רבי שמעון ושאל אותו אם אפשר לדבר עמו כמה רגעים. רבי שמעון הסכים.

הגוי שאל את רבי שמעון: "אם אתה 'רביי', בוודאי אתה יודע האם יש להאמין בכוחות של כישוף".

שאל אותו רבי שמעון למה הוא שואל זאת. הגוי נאנח וסיפר לו את סיפורו:

יש לו בת צעירה כבת עשר, יום אחד היא התחילה להרגיש כל מיני הרגשות מוזרות ולהתנהג בצורה משונה. הוא הלך איתה לרופאה בלונדון שמפורסמת כבעלת כוחות רוחניים ומטפלת בחולים בשיטות 'רוחניות'. היא שילם לרופאה סכומי כסף גדולים על סדרת ביקורים, אך הבת לא התרפאה. כשראה שהוא מאבד את כספו לריק, החליט לעזוב את הרופאה ולחפש רופאים אחרים לבתו.

וראה זה פלא - מיד לאחר מכן החמיר מאד מצבה של הבת. היא השמיעה קולות משונים שנשמעו כמו נביחת כלב, עשתה תנועות מוזרות, שברה חפצים וקיללה קללות נמרצות.

טוני ורעייתו הבינו שהרופאה אשמה בהרעה שחלה במצבה של בתו, כי לאחר שהחליטו לעזוב אותה היא כנראה פעלה בכישוף כנגד הבת. יום אחד צעקה הבת שהיא מפחדת שהרופאה ההיא תהרוג אותה בקרוב.

הוא סיפר שהלך לכמה אנשי דת נוצרים, אך ללא הועיל. מדי יום הוא היה מביא את בתו לבית החולים, מקום עבודתו, הולך איתה מרופא לרופא ומספר להם על בתו, אך כולם מבטלים אותו בתנועת יד ואומרים שההתקפות שלה הן דמיונות שווא ואין בהן ממש.

טוני פנה לרבי שמעון בתחינה: "רביי, אנא, תעזור לי, תושיע אותי".

רבי שמעון נזכר במעשה דומה שהיה אצל רבי אליהו גוטמאכר מגריידיץ, שבאו לפניו עם אדם שנעשה בו כישוף. אחד המאפיינים של כישוף הוא, שלאחר ההתקפה, האדם המכוּשֵׁף לא זוכר מאומה. גם במקרה של אותה בת, סיפר אביה כי כשנספרים לבתו את מה שעוללה, היא אינה זוכרת מאומה. אם כן כנראה שאכן מדובר בכישוף ולא בדמיונות שווא.

רבי שמעון ידע שצדיקי הדורות היו פועלים ישועות גם לגויים. נכרים היו באים לצדיק בעת צרתם והוא היה מברכם ומושיעם. היה בזה עניין גדול של קידוש השם.

ואז נזכר רבי שמעון במעשה שקרה לו שנה קודם לכן. הוא נסע להונגריה לפקוד את ציונו הקדוש של רבי ישעיה'לה בקרעסטיר. הוא נסע ברחבי הונגריה עם נהג מונית, גוי הונגרי, שרגיל להסיע חסידים ואנשי מעשה לציון הקדוש בקרעסטיר ולמקומות אחרים בהונגריה שבהם טמונים צדיקי הדורות.

רבי שמעון שם לב לדבר מוזר: בכל קברי הצדיקים הנהג נשאר ברכב, אך בקרעסטיר הוא יצא מהרכב, ניגש אל הציון הקדוש, הניח ידיו על הציון ומלמל תפילה חרישית.

רבי שמעון שאל את הנהג הגוי לפשר הדבר. סיפר לו הגוי שהיה לו שונא שהלשין עליו שהוא מעלים מסים, והוא הועמד למשפט. הוא חשש מאוד מתוצאות המשפט. ואז נזכר בסיפורים שהיהודים מספרים לו על נסים שקרו להם לאחר שהתפללו על ציונו של "פאפא שייקא" ["אבא ישעיה". זה היה כינויו של רבי ישעיה'לה בפי גויי האזור]. הוא החליט לעלות על קברו של הצדיק וביקש ממנו שיושיע אותו בזכות שהוא מביא אליו יהודים להתפלל על קברו...

סיפר הנהג הגוי לרבי שמעון, שכששב לביתו קיבל שיחת טלפון מעורך הדין שלו שאמר

לו בהתרגשות: "קרה לך נס!..." התברר שהתובע המשפט ביטל את התביעה נגדו וסגר את התיק. מאותו יום, בכל עת שהיה הגוי מסייע יהודים לקרעסטרי, היה יוצא ממכונתו, ניגש לציונו של רבי ישעיה'לע ומודה ל"פאפא שייקא" על הנס שעשה לו.

רבי שמעון פנה לטוני וסיפר לו שהיה ליהודים 'רבאיי' גדול שעשה ניסים ליהודים רבים, וגם לגויים שקיבלו על עצמם שלא לפגוע לרעה ביהודים. הוא הציע לו: "תדליק נר לנשמת הצדיק ותתפלל לאלוקים, וכך תאמר: 'בזכות פאפא שייקא תתרפא בתי'". אך הזהירו שיכוון את תפילתו לאלקי ישראל בלבד, בלי לערב שום כפירה.

כעבור יומיים שב רבי שמעון לבקר את החולה בבית החולים. הוא פגש את טוני, שסיפר לו בהתרגשות רבה: "רבאיי, עשיתי כדברך, וכבר יומיים אין שום התנהגות חריגה אצל בתי".

רבי שמעון אמר לטוני שימשיך להדליק נר מדי יום לעילוי נשמת רבי ישעיה'לע בן רבי משה, ויבקש ישועה מאלקי ישראל.

חלפו כמה ימים, רבי שמעון שב וביקר בבית החולים. טוני קיבל את פניו בשמחה ואמר לו: "אשתי מדליקה בכל יום כמה נרות לזכרו של 'פאפא שייקא'".

כעבור חודש התקשר טוני לרבי שמעון ובישר לו שהבת התרפאה לגמרי! ויהי לפלא.

ואם לאומות העולם כך, לבני ישראל על אחת כמה וכמה!

(הגאון רבי מנשה ישראל רייזמן שליט"א - דורש טוב בדברים)

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: כדי לתרץ קושיא זו סיפר ה'בן איש חי' את צמד הסיפורים הללו, וסיים: והנה מכאן אתה למד, שכל העושר והברכה המוכנת לאדם מן השמים, לא מבעיא שתבוא אליו מאליה בנחת ולא בצער, אלא אפילו אם זה האדם הוא בורח מזה העושר והברכה הם ישיגו אותו ויבואו אצלו בעל כרחו. וזהו שאמר 'ובאו עליך כל הברכות האלה', באו מאליהם! שאין אתה צריך לטרוח ולחזר עליהם! ולא מבעיא זה, אלא אפילו אם אתה בורח מהם ודוחה אותם בשתי ידיים, הם 'ישיגוך' - בעל כרחך!

הברכות האלה - והשיגך

השמועה על דגי הבינית ממשפחת דגי הקרפיון המוצעים בחנות הדגים במחיר מבצע מיוחד עשו להם כנפיים ואנשי העיר מיהרו בהמוניהם לרכוש את הדגים הטעימים ולהכין מהם מאכלים משובחים במיוחד. להקה ענקית של דגי הבינית שהתה בימים האחרונים בחוף הים הסמוך לעיר, והדייגים כולם העלו במצודותיהם דגים למאות ולאלפים. היהצע הענק של דגי הבינית הוריד באחת את מחירו של הדג שבימים כתיקונם היה נמכר במחירים יקרים, תודות לטעמו העדין והמשובח. עתה ששלל רב של דגים כאלה נמשה מהים, ידעו הדייגים כי עליהם להוריד את המחירים ולסיים בהקדם את מכירת הדגים הטריים.

גם אשתו של רבי סעדיה חשקה בדגים אלו והיא פנתה לבעלה ואמרה לו: הנה לנו הזדמנות להעלות על שולחנו דגים טעימים כאלה, הלא ידעת את מצבנו הכלכלי שאינו מאפשר להרשות לעצמנו רכישת דגים שכאלה. עתה נקלעה הזדמנות כזאת לפתחנו, וכי נחמיצנה?!

דעתו של רבי סעדיה, איש תם וישר, הייתה מפורזת עליו באותו יום והוא התעצל ללכת אל חנות הדגים. מעדיף היה להישאר בין ארבע קירות הבית ולא להטלטל ברחובות העיר בואכה חנות הדגים. הוא הצליח למצוא מגוון ענק של תירוצים ואמטלאות בנסיון נואש שלא ללכת לשם, אולם כלום לא הועיל לו מול נחישותה של אשתו לאכול דגים אלו. בסופו של דבר מצא רבי סעדיה את עצמו עומד בתוך חנות הדגים ומבקש גם הוא לקבל מאותם דגי בינית מבוקשים.

בברכה הגדולה שבחנות הדגים היו מאות דגי בינית, אך היה שם גם דג אחד ויחיד מסוג אחר: היה זה דג מסוג 'גטאן', שאיכותו הייתה גרועה בהרבה מדגי הבינית המשובחים. הדייג לא ידע להסביר איך השתרבב לו דג הגטאן בתוך דגי הבינית, אך כך זה היה. הדייג ניסה שוב ושוב להציע את דג הגטאן ללקוחות הרבים שהגיעו לחנות, אך כולם מיאנו לקחתו. התשובה שנשמעה מפי כולם הייתה אחידה: הזדמנות כה מיוחדת יש לנו לאכול את דגי הבינית היוקרתיים, וכי מדוע שנסתפק במועט וניקה את הדג הפשוט והזול?!

גם התכסס של הדייג לחתוך במחצית את מחירו של דג הגטאן לא עלה יפה. איש לא הסכים להתפתות למחיר המוזל ולרכוש את הדג הזול והגרוע. אחד מהאנשים שסירב לקנות את הדג, אמר לדייג: בוא ואסביר לך את הסיבה שכולנו מסרבים את דג הגטאן שאתה מנסה לשווק לנו! דע לך כי נדמה לנו שבתוך הדג מצוי עקרב ארסי שעוקץ גם את הדג עצמו וגם את מי שירכוש אותו! האם תחשוב שנרכוש דג עם עקרב בתוכו?!

למרות הדברים הבוטים ששמע הדייג בגנותו של הדג הוא לא אמר נואש. הוא ידע היטב שעליו להמתין בסבלנות עד לבואו של אדם תמים ופשוט בו הוא יוכל לתעתע עד שיתרצה לרכוש את הדג הגרוע. ממרום שנות נסיונו במכירת דגים, הוא ידע כי איש כזה יבוא גם יבוא, וכי כל שעליו לעשות זה להמתין ולזהות אותו. חושי העסקיים של הדייג לא אכזבו אותו, ותיכף עם כניסתו של רבי סעדיה לחנות הוא הבין כי זה האיש שיקנה ממנו את דג הגטאן.

כתפיו השמוטות של רבי סעדיה, תנועותיו העצלות וגופו הרפוי העידו כמאה עדים כי הוא הגיע לחנות הדגים שלא מרצונו, וכי כפו אותו עד שיאמר רוצה אני. רבי סעדיה עמד

על יד הדוכן וביקש דג בינית. הדייג האיר אליו פנים ודרש בשלומו. בחיוך מעושה התחיל הדייג להציע בפני רבי סעדיה את מרכולתו ואמר לו: שמא יחפוץ אדוני בדג גטאן משובח ומופלא בטעמו?! רבי סעדיה נענע בראשו לאות שלילה ואמר: לא! מבקש אני דג בינית! אשתי שלחה אותי לרכוש דג בינית, ואין אני יכול לאכזבה עם דג אחר.

הדייג שזיהה היטב את הפוטנציאל הפעיל על רבי סעדיה את מיטב כישורי המכירה שלו. הציע לו את הדג במחצית מחיר ואמר לו כי הדג הוא גדול בהרבה מדגי הבינית, וכך יהיה להם לאכול לשבוע וגם להותיר. סופו של דבר שרבי סעדיה, שבלאו הכי הגיע לחנות שלא מרצונו, יצא מהחנות כשדג הגטאן שבידו, ועל פניו של הדייג נמרח חיוך של מנצחים.

בדרכו אל ביתו קיבל רבי סעדיה החלטה נבונה. הוא לא יבוא עם הדג כמו שהוא לבית. תחילה הוא יעבור דרך המטבח הממוקם בחצר, מחוץ לבית, שם הוא ינקה את הדג היטב, יסיר ממנו את הקשקשים ויפרוס אותו לפרוסות נאות. כך מירב הסיכויים הוא שאשתו לא תזהה את התרמית ותחשוב שהוא אכן קנה דג בינית. גם אם היא תזהה שאין זה הדג אותו היא ביקשה לקנות, יהיה זה מאוחר מדי עבורה והיא לא תוכל להכריח אותו להחזיר את הדג לחנות, שכן הדג כבר נחתך לפרוסותיו, ולא ניתן להשיבו.

אמר ועשה. בצעדים שקטים נכנס רבי סעדיה אל המטבח ובתנועות מהירות טיפל בדג. הוא קרצף אותו היטב והסיר ממנו את סנפיריו וקשקשיו. לאחר מכן חתך את ראשו וביתר את בטנו.

ברגע שבטנו של הדג נפתחה קרן אור עלתה מתוך הדג. רבי סעדיה המופתע הביט בקרבי הדג ונדהם לגלות שם יהלום ענק ויקר מאוד. הדג בלע את היהלום, והנה היהלום הגיע לידו. רבי סעדיה ידע היטב כי חייו משתנים מאותו הרגע. הוא הפך להיות עשיר מופלא. הוא ניסה עוד פעם או פעמיים לבדוק שמא עוד יהלום נמצא חבוי בתוך הדג, אך עד מהרה הבין כי הנכון ביותר עבורו הוא לפנות עתה אל סוחר היהלומים הגדולים בעיר, יהודי עשיר מופלא, כדי שיעריך את שווי, ואולי אף ירכוש ממנו את היהלום במחיר מופלפל. סוחר היהלומים קבל את רבי סעדיה בסבר פנים יפות. רבי סעדיה אמר כי יש לו דבר סתר אליו וכי הוא מבקש ממנו להסתגר אתו בחדר פנימי ולשוחח איתו. הסוחר הסכים, וכשרבי סעדיה הוציא מכיסו את היהלום המיוחד והניחו על השולחן - נדמה היה כי כל החדר התמלא אורה.

לפליאתו של הסוחר, כיצד הגיע יהלום מיוחד כזה לידו, סיפר לו רבי סעדיה את כל האמת: איש פשוט אנכי ואשתי כפתה עלי ללכת אל חנות הדגים לרכוש עבורה דג בינית. למרות שלא רציתי לעשות זאת, מצאתי את עצמי עומד בחנות הדגים. גם שם הצליח הדייג למכור לי, שלא ברצוני האמיתי, את דג הגטאן, שבבטנו מצאתי את היהלום.

נענה סוחר היהלומים ואמר לרבי סעדיה: רואה אני כי יהלום זה, שהפך אותך לעשיר גדול, הגיע אליך למרות שלא רצית לעשות את כל הפעולות שהביאו אותך לכך. אם כך היה הדבר תלוי, הרי שכלל לא היית הולך לחנות הדגים. אם זה היה כרצונך, הרי שכלל לא היית רוכש את דג הגטאן. אך משמים רצו בטובתך וביקשו להעלותך לגדולה ולזכותך בעשירות מופלגת, ולכן סובבו את הדברים עד שהדג עם היהלום הגיע אל תוך ידך.

כיון שכך, סיים העשיר ואמר, דע לך כי גם אצל אבי, רבי רחמים, כך היה. והעשירות שיש במשפחתנו הגיעה אלינו בדרך דומה לזאת... מהיות וסיפרת לי את סיפורך המדהים, מרגיש אני חובה לשתף אותך בסיפור המשפחתי שלנו. כך תדע את סוד עושרה של המשפחה.

הטה רבי סעדיה את אזניו והעשיר פתח בסיפורו המעניין:

אבי, רבי רחמים, איש פשוט היה. לא עני אך גם לא עשיר. התפרנס כדי להאכיל את משפחתו, ולא יותר מכך. לא היה בידו ממון כדי לממן לעצמו פינוקים ודברי מותרות, אך הוא גם לא היה זקוק לכך. שמו בחלקו היה וכך חינך את ילדיו וכל משפחתו.

ביום מהמים החל אבי, רבי רחמים, להרגיש שלא בטוב. תחילה ניסה רבי רחמים להתעלם מכך ולהמשיך בשגרת חייו, בעבודתו ובסדרי לימודיו, אולם תוך ימים ספורים הוא ראה שאין באפשרותו להמשיך כך. תחושתו הייתה רעה מאוד, כל גופו היה כשבר כלי, והוא שכב במיטה כשהוא רועד בכל אבריו.

רופא מומחה שהוועק אל הבית אבחן מיד את המחלה הקשה רח"ל בה חלה אבי, אך הוא גם הקדים רפואה למכה אותה זיהה: דע לך, רבי רחמים, כי אכן מדובר במחלה קשה אך בעזרתו של רופא חולים יש בידינו לרפא אותה לחלוטין. עליך ליטול את סממני הרפואה והשיקויים המיוחדים שנכין לך מצמחי מרפא נדירים המיובאים מארצות רחוקות, וכך עד מהרה תקום ותתהלך על משענתך כאדם בריא.

עם זאת, עליך לדעת, המשיך הרופא ואמר, כי גם לאחר רפואתך השלמה בקרוב אי"ה, עליך לשמור על תקופת החלמה מיוחדת, בדיוק כפי ההוראות שאתן לך. תקופת החלמה זו, בצורה ובאופן שאפרט לך, היא קריטית עבורך ואין לך כל אפשרות לוותר עליה. אם לא תעשה כך, עד מהרה תשוב המחלה ותפקוד אותך רח"ל.

הקשיב רבי רחמים לדברי הרופא המהולל שפתח והסביר: החיים בעיר הגדולה יש בהם מעלות כמובן, אך יש בהם גם חסרונות מובהקים: האוויר מלא אבק ופיח, המכוונות התעשייתיות ואמצעי התחבורה פולטות רעלים קשים שפוגעים בבריאות, או גרוע מכך: מזיקות באופן חמור מאוד.

כדי שגופך יוכל להתנקות מכל אותם רעלים חובה עליך לשהות במשך חודש לפחות במתחם הנופש הגדול והידוע השוכן על שפת הים הגדול. האוויר הנקי והצח שיש על החול סמוך לגלי הים הוא הכרחי לבריאותך ולנקיון אבריך הפנימיים. שם לא יפריעו לך בכל הטרדות שמצויים אצל אנשים המתגוררים בתוככי המטרופולין, ומנוחה זו תביא לבריאותך.

פניו של רבי רחמים התכרכמו והוא לחש: מניין יהיה לי את סכום הכסף הגדול הנדרש כדי לשהות במתחם נופש זה? בקושי מביא אני פרנסה לילדיי, ועתה, עלי גם לשלם על התרופות היקרות, וגם לממן נופש כה יקר?!

צודק היה רבי רחמים בשאלתו זו. מתחם הנופש הגדול היה שייך לשלטונות, ובחדשי הקיץ החמים, החודשים בהם עשירי העיר היו יוצאים לנופש קיץ על שפת הים, היו השלטונות גובים סכום מפולפל על כל אהל ואהל שנבנה במקום.

חודשי הקיץ היו החודשים בהם היו העשירים בורחים מהחום המהביל שהיה בעיר הגדולה ובונים לעצמם אהלים על שפת הים, והשלטונות ידעו היטב איך להרוויח מכך הון רב: פקחים מיוחדים היו מסתובבים במקום וגובים את הסכום שקבעה הממשלה.

חיך הרופא ואמר לו: אתן לך עצה טובה, וכך תוכל להנות מהנופש על שפת הים בלי לשלם אף פרוטה. דע לך כי עונת הנופש מתחילה בראש חודש אייר והיא נמשכת בחדשי הקיץ. בחודש ניסן אין איש מצוי במתחם הנופש. כולם עסוקים בהכנות לחג הפסח, כך גם באריות הכלים אחרי החג. משכך גם פקחי הממשלה אינם נמצאים שם. עצתי לך היא: סע לשם בראש חודש ניסן, הבא איתך אוהל מגורים ואת כל צרכיך, גם מצות ומאכלים כשרים לפסח, ותהיה שם במשך כל חודש ניסן. ברגע שתראה את הפקחים מגיעים בראש חודש אייר, תפרק את האוהל ותחזור לביתך. חודש ניסן הוא גם חודש מצוין לשאוף בו את האוויר הצח והנקי וכך בס"ד תהיה לך רפואה שלמה.

רבי רחמים היה שבע רצון מהעצה הטובה. הוא עשה כדבר הרופא והקפיד על נטילת התרופות

סוחר היהלומים קבל את רבי סעדיה בסבר פנים יפות. רבי סעדיה אמר כי יש לו דבר סתר אליו וכי הוא מבקש ממנו להסתגר אתו בחדר פנימי ולשוחח איתו. הסוחר הסכים, וכשרבי סעדיה הוציא מכיסו את היהלום המיוחד והניחו על השולחן - נדמה היה כי כל החדר התמלא אורה

והשיקויים, וכבר בשלהי חודש אדר החל להתארגן לקראת נסיעתו לשפת הים. בראש חודש ניסן עמדו רגליו של רבי רחמים על החול, מוטות האהל והבד היו מוטלים על ידו, ורבי רחמים החל מהפך בדעתו היכן המקום הטוב ביותר להקמת האהל.

אם בחודשי הקיץ האהלים עמדו צפופים וכל הקודם לתפוס את המקומות הטובים - זוכה לעצמו, הרי שעתה ראה רבי רחמים מול עיניו שטח אינסופי, ומרוב טובה הוא לא הצליח לקבל את ההחלטה היכן המקום הטוב ביותר לבנות את אוהלו: האם ממש סמוך למים, מה שיעמיד את האוהל בסכנת הצפה פתאומית, או מעט רחוק יותר. האם לצד צפון או דרום; היכן השמש חזקה יותר בבוקר והיכן בצהריים. לכל מקום מעלה אך גם חסרון.

לאחר שעה ארוכה של הרהורים החליט רבי רחמים כי פינה מסוימת היא המקום הראוי ביותר לאוהל. אפס כי לאחר שטרח והקים את האוהל, הבין לפתע כי טעות גדולה נעשתה כאן. המקום אינו נוח בעליל. למזלו של רבי רחמים הוא יכול היה להתחרט, שכן איש מלבדו לא היה במתחם, אולם מזל זה היה גם בעוכרו, שכן הוא הקים

ופירק את האוהל למעלה מעשר פעמים. בכל פעם סיים לבנות את האוהל הוא חשב כי הנה הוא מצא מקום טוב יותר.

שעות רבות חלפו ורבי רחמים עוד עסוק בפירוק האהל ובבנייתו מחדש. בפעם האחת עשרה היה נדמה לרבי רחמים כי הוא הגיע אל המנוחה ואל הנחלה. הפעם הוא גם החליט, כי מכיוון שהפעם זה סופי, פה אשב כי איתיה, הרי שהוא יבנה את האוהל בצורה חזקה ואיתנה. הוא החל לחפור את הבור בו יעץ את המוטות המחזיקים את האוהל, כשבתוכניתו לחפור בור עמוק יותר מהרגיל, כך המוטות יעמדו איתן והאוהל לא ינוע ברוח הנושבת מהים.

עודו חופר את הבורות והנה הוא מרגיש שפגע בתיבת מתכת. הוא מיהר לחפור סביב התיבה, וכששלף אותה נדהם לראות כי היא מלאה באבנים טובות ומרגליות. מטמון של עשיר שחי לפני מאות שנים והחביא את כל רכושו על שפת הים. אבנים יקרות אלו העשירו את אבי עושר רב, ואלו הם האבנים בהם פתחנו את מסחרנו הענף ביהלומים ובמרגליות.

הלא תראה, סיים הסוחר הגדול, בנו של רבי רחמים, ואמר לרבי סעדיה, שעדיין החזיק בידו את היהלום שמצא בתוך הדג: למרות שנראה היה כי עשית את כל האפשרויות כדי שהדג עם היהלום לא יגיע לידך, משמים סובבו שהברכה תשיג אותך.

כך גם היה אצל אבי, שהרי מתחם נופש זה רגילים עשירי העיר זה שנים רבות לקבוע בו את אוהליהם, ואף הם היו אמורים למצוא את התיבה, אך בהשגחה פרטית נעלמה התיבה מעיניהם. גם עצתו של הרופא לאבי להקדים ולבוא בחודש ניסן הייתה השגחה פרטית עבורו, שהרי אילו היה מוצא את התיבה בשעה שבני אדם מצויים שם היו יכולים למסור זאת לשלטונות והם היו מחרימים את כל המציאה הנפלאה. ובכלל, הרי אבי לא רצה ללכת אל המקום, אילולי הזהיר אותו הרופא על כך. אין זאת שהברכה האלוקית היא שמורה לאדם והיא תבוא אליו ותשיגנו גם אם הוא כביכול יברח ממנה.

על הפסוק (דברים כח ב): 'ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגך פי תשמע בקול ה' אלהיך', שואל הגאון רבי יוסף חיים מבגדד, בעל 'בן איש חי', בספרו 'עוד יוסף חי': יש להקשות, כיון דאמר 'ובאו עליך' משמע דבאים מאליהם, אף על פי שאינו רודף אחריהם, ומאי הוסיף באומרו 'והשיגך'? ועוד, דמאחר שאמר ש'באו עליך' נמצא 'השיגו אותו'?

כדי לתרץ קושיא זו סיפר רבינו יוסף חיים את צמד הסיפורים הללו, וסיים: והנה מכאן אתה למד, שכל העושר והברכה המוכנת לאדם מן השמים, לא מבעיא שתבוא אליו מאליה בנחת ולא בצער, אלא אפילו אם זה האדם הוא בורח מזה העושר והברכה הם ישיגו אותו ויבואו אצלו בעל כרחו. וזהו שאמר 'ובאו עליך כל הברכות האלה', באו מאליהם! שאין אתה צריך לטרוח ולחזור עליהם! ולא מבעיא זה, אלא אפילו אם אתה בורח מהם ודוחה אותם בשתי ידיים, הם 'ישיגוך' - בעל כרחך! וכאשר תמצא במעשה של הדג הנזכר, ותזכה להצלחה ניסית כזו כי תשמע בקול ה' אלקיך, ולא בעבור לקבל שכר הן בעולם הזה והן בעולם הבא.

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום)

השבוע במדור:

אמירת "סליחות" השכם בבוקר קודם התפילה | ריבית בנוטל הלוואה מהבנק לצורך חבירו | החזקת תוכי בבית | האם אפשר לקיים מצוות שמחת יום טוב כשאוכלים בשר עוף?

הגאון רבי עמרם פריד שליט"א רב קהילת 'נצח ישראל' בני ברק

ארכיון 'עוז והדר'

ריבית בנוטל הלוואה מהבנק לצורך חבירו

שאלה: מצוי הדבר שהבנק מציע הלוואות בתנאים נוחים ללקוחות מועדפים, ופעמים שאדם הזקוק להלוואה פונה לחבירו או קרובו שידוע לו שיכול לקבל אותה הלוואה מהבנק, שיקח ההלוואה עבור עצמו, ולאמיתו של דבר ההלוואה מיועדת עבור אותו ידיד או קרוב, והוא מתחייב לשלם תשלומי ההלוואה במועדם. או ייתכן אדם שהוא מסורב לקבל הלוואה מהבנק ופונה לרעהו שיקח הלוואה כנ"ל. האם רשאי לנהוג כך?

תשובה: יש בזה ריבית קצוצה, וזהו איסור גמור. אמנם שמעון לוח הכסף מהבנק ב'היתר' עיסקא, אך כשנותן הכסף לחבירו הרי זו הלוואה חדשה שהוא מלווה לו, שהרי הכסף שייך לו משעה שקיבלו מהבנק והוא המלווה האמיתי של חבירו. ובאותה הלוואה, שנעשית בלא 'היתר' עיסקא, קוצץ שמעון עם ראובן שיחזיר לבנק קרן וריבית, דהיינו שהוא יחזיר במקומו לבנק סכום שהוא גבוה מקרן ההלוואה, והוא ריבית גמורה.

אף על פי שאינו נותן כלום ביד המלווה אלא נותן לבנק, מכל מקום כיון שהתשלום לבנק נעשה על פי הוראת שמעון המלווה, הרי זה כאילו נתן בידו קרן וריבית, כמבואר בשולחן ערוך (סימן קס, סעיף יד). וכדי למנוע חשש זה צריכים המלווה והלווה לעשות 'היתר' עיסקא' ביניהם.

ואם כבר עשה כן לפני כמה שנים ונכשל באיסור ריבית, צריך אותו אדם שלקח את ההלוואה מהבנק לטובת חבירו, להחזיר לו כל הריבית שפרע לבנק במשך הזמן.

[וזכורני ששמעתי לפני הרבה שנים ממו"ח מרן הגר"מ הלבשרטאם זצ"ל שזהו איסור ריבית דאורייתא נפוץ ביותר שנכשלים בו רחמנא ליצלן, ויש להיזהר טובא].

החזקת תוכי בבית

שאלה: האם מותר להחזיק תוכי בבית?

תשובה: עדיף להימנע. הנה מבואר בספר נגיד ומצוה (ריש תכ) שלא לגדל בני יונה ותורים, ואף כי יש מקום גדול לומר שזה דווקא בני יונה ותורים, וכן נוטה לומר בשו"ת בצל החכמה (חלק ה, סימן לה) שזה משום שהם קרובי דלות, וכן רצה לומר בשו"ת אפרקטא דעניא (סימן קסג), אך יש לעיין בזה.

וכן יש חוששים בגידול עופות המשווררים משום המבואר בגמרא (סוטה, דף מח ע"א) "זמרא בביתא כו", ועיין שם במהרש"א דהכוונה לעופות המצפצים בחלונות, ועיין עוד בשו"ת באר משה (חלק ב, סימן ככ), אפרקטא דעניא (שם), ולבושי מרדכי (חלק ג, סימן ק).

הגם שיש לימוד זכות וראיה מהא דדנו על טלטולן בשבת, בשו"ת מהר"ח אור זרוע (סימן פא), משמע דבלאו הכי אין חשש, וכי כן משמע לכאורה מדברי הבית יוסף (יורה דעה, סימן קיז), אך עיין בשערי הלכה ומנהג (יורה דעה חלק ג, סימן פב).

ולכן משום כל הנ"ל ראוי להימנע מזה. [זולת כשיש צורך גדול לטובת ילדים מתקשים וכדומה, יעשו שאלת חכם].

מרת פוסק הדור הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א מח"ס תשובות והנהגות

ארכיון 'עוז והדר'

אמירת "סליחות" השכם בבוקר קודם התפילה

שאלה: מה עדיף אמירת סליחות לאחר חצות הלילה או להשכים קום בבוקר?

תשובה: בימי הסליחות מקדימין אמירת סליחות לתפלה, ויש לעיין מאי שנא מסליחות דתענית ציבור דנאמרים לאחר תפילת שמונה עשרה, ובפשוטו נראה לפי דעיקר הסליחות הוא בלילה, ונראה עוד טעם בדבר שבאמת העיקר הוא התפלות הקבועות שתקנו ברוח הקודש לדור דור, וכשאומרים סליחות בימי הרחמים והרצון יש להקדים לפני התפילה, שבזה ממתיקים שהתפילות יעלו לרצון, ואם יהפכו ויקדימו תפילה לסליחות לא יהא התפילה מתוקן כדי צרכו, וזהו טעם הדין (עיין רמ"א תקפ"א ס"א) שהמתפלל סליחות ממשיך ומתפלל כל היום, הואיל והסליחות הן ההכנה לתפלה. משא"כ בתענית ציבור דאינו עת רצון כבימי הסליחות ע"כ צריך תפלה על הסליחות, כלומר שתחילה צריך לפתוח שערי התפלה למעלה ואח"כ לומר הסליחות, והסליחות יהיו כחלק מהתחנונים שלאחרי שמו"ע.

ונראה שעיקר גדול בעבודת ימי סליחות הוא להשכים לאמירתם, וכמ"ש הש"ע (תקפ"א ס"א) נוהגים לקום באשמורת לומר סליחות. ונראה דגם האומר סליחות בחצות הלילה יש לו להשכים בבוקר לתפלה, שזהו תיקון גדול בימים אלו - הזריזות לעבודת הבורא. (ורק בלילה ראשונה דסליחות "במוצאי יום מנוחה" רבים אומרים סליחות בחצות דוקא). אשר ע"כ לא טוב בעיני המנהג שראיתי בזמן האחרון שהתחילו כמה מנינים לומר בכל יום הסליחות בחצות ובבוקר מאחרים להתפלל, ולפמ"ש לכאורה חסר להם המעלה לקום לתפילה בזריזות באלו ימים הנוראים.

וגדולה מזו סיפר לי המשמש בקודש אצל כ"ק האדמו"ר הקדוש רבי אהרן מבעלזא זצ"ל, שהיה מצוי אצלו להיות ער כל הלילה ובהגיע הזמן סמוך לסליחות ממש ביקשו האדמו"ר להניח לו לישון אפילו לרגעים ספורים כדי שיוכל לקיים "קימה" לסליחות לקיים מש"כ הש"ע לקום לסליחות, דכשנדובר על "קימה" היינו משינה דוקא, שזה עצמו תיקון גדול לקום משינתו לסליחות.

וכיו"ב שמעתי בשם הגאון דבריסק הגרי"ס זצ"ל לדקדק מלשון וישכם דהוא דוקא אחרי שינה, וכך היו דבריו שיש ללמוד מהנהגת אברהם אבינו שנצטוו לשחוט בנו יחידו ואעפ"כ נאמר "וישכם אברהם בבוקר" דמשמע שישן באותו לילה, דלמרות ידיעתו שהולך לשחוט בנו, הלך לישון בשלות הנפש, ובבוקר השכם קם לקיים מצותו לשחוט בנו.

אמנם באמת נראה דאין משמעות ד"וישכם" אחרי שינה דוקא, ושמעתי ראייה לזה ממשנה מפורשת בסנהדרין (מ א) "ונושאין ונותנין כל הלילה ולמחרת משכימין ובאין לבית דין" הרי דהשכמה היינו מוקדם ולאו דוקא אחרי שינה.

ולמעשה רואים בהקדמונים דנהגו לקום בלילה מוקדם מאד, דז"ל הרמב"ם פ"ג דתשובה (ה"ד) "ונהגו כולם לקום בלילה בעשרה ימים אלו ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ובכיבושין עד שיאיר היום", ולישנא ד"לקום בלילה" משמע דקמים בתוך זמן השינה, ולכן האומרים סליחות רק אחר שיאור היום לכאורה חסר להם המעלה שבעוד לילה שהוא זמן רחמים, ואמנם יש שמטעים כן אומרים סליחות בחצות, אבל העיקר בימי הסליחות לקום בזריזות ולהקדים מכל השנה. ואם בכל אופן אומר בחצות עכ"פ לא יאחר לקום לתפילה בבוקר, דאל"כ הוי כחילול השם וצריך לזהר בפרט בימים אלו.

**הגאון רבי אשר אנשיל
שווארץ שליט"א
ראש כולל צאנז בבית
שמש ומח"ס מעדני אשר**

ארכיון 'עוז והדר'

לומר "וְשִׁמְחָתָּ בְּחֶגְגְּךָ" מי שחגיגה באה מהם, יצאו אלו שאין חגיגה באה מהם, ורב אשי אמר מ"וְשִׁמְחָתָּ" נפקה יצאו אלו שאין בהם שמחה. לפי הנ"ל אפשר לומר דלטעם שאין שמחה כלל בעופות, מה בוודאי אין יוצאים בזמן הזה בעופות, מה שאין כן לטעם הברייתא דהוויא משום דומיא דחגיגה, יכול להיות שיש בזה שמחה רק בעינין בזמן שביית המקדש היה קיים דווקא בהמה, אבל בזמן הזה אפשר בעופות דהוויא נמי שמחה. ואפשר לומר דהסוגיא בביצה סבירא ליה דהטעם משום דבעינן דומיא דחגיגה אבל בזמן הזה יש שמחה אף בעופות, לפי הנ"ל אפשר לומר דהרבינו בחיי יסבור כשיטה שבעופות יש נמי שמחה, ורק לגבי מצוות שמחה בעינין בשר בהמה מגזירת הכתוב. (מעדני אשר)

ב. על פי מה שכתב בשו"ת חות יאיר (סימן קע"ח בסופו) דבעופות נמי מקיימים קצת שמחת יום טוב, דהרי במשתאות החשובים מפרנסים בעופות, אף על פי דקיימא לן דאין יוצאין חובת שמחה בעופות, מכל מקום מקצת שמחה מקיימים. ובגליוני הש"ס ביצה (י"ע"ב), ועיין בשו"ת שבילי דוד (אורח חיים סימן תקכ"ט) מביא ראיה לחות יאיר: מהא דאמרינן התם בגמרא על יוני שובך דמקיימים בהו שמחת יום טוב, חזינן דמקצת שמחה איכא אף בעופות. לפי הנ"ל אתי שפיר דרבינו בחיי הבין שלגבי הביכורים די בשמחה של עופות, כיון דסוף סוף מביא שמחה. (מעדני אשר)

**האם אפשר לקיים מצוות שמחת יום טוב
כשאוכלים בשר עוף?**

שאלה: האם אפשר לקיים מצוות שמחת יום טוב כשאוכלים בשר עוף?

תשובה: בפרשתנו (דברים כ"ו, ב') "וְלִקְחָתָּ מִרְאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה וְגו' וְשִׂמְחָתָּ בְּכָל הַטּוֹב".

איתא במשנה בכורים (פרק ג', משנה ה') דמביאי ביכורים היו מביאין גם תורים ובני יונה בצד הסלים, ואותם שבידם נתנו לכהנים.

ובטעם הדבר שהיו מביאים גם תורים: כתב הרמב"ם (בפירוש המשניות) דהיו עושין כן להידור מצוה.

וברבנו בחיי בפרשתנו כתב דטעם הדבר שהביאו נמי תורים ובני יונה: משום דכתיב "וְשִׂמְחָתָּ בְּכָל הַטּוֹב" ואין שמחה אלא בבשר.

יש להקשות: דבגמרא חגיגה (ח' ע"ב) אמרינן להדיא דאין שמחה בבשר עופות, אלא בבשר בהמה, אם כן איך כתב הרבינו בחיי שהיו מביאין עופות משום שמחה? כך הקשה בטל תורה להגאון רבי מאיר אריק (חלק ג' בהגהות על התורה) ומניחו בצריך עיון.

נראה לתרץ בכמה אופנים:

א. על פי מה שהקשה בשו"ת דברי יציב (אורח חיים סימן רכ"ד) על הא דאמרינן בגמרא ביצה (ח' ע"ב) דבשחט חיה ועוף ביום טוב דעשה דוחה לא תעשה, וברש"י פירש עשה של כיסוי הדם, אבל רבינו חננאל כתב דהעשה של שמחת יום טוב, וקשה דהא מיירי נמי מעופות ואיך אפשר לומר שהעשה של שמחת יום טוב דוחה ללא תעשה, הרי בעופות אין מקיימים שמחה? ותירץ דהא דאין שמחה אלא בבשר בהמה, תלוי בטעם הדבר דאין יוצאים מצוות שמחה בזמן שביית המקדש היה קיים בעופות, שבברייתא חגיגה (ח' ע"ב) נאמר "וְשִׂמְחָתָּ בְּחֶגְגְּךָ" לרבות כל מיני שמחות לשמחה, מכאן אמרו חכמים ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות, יכול אף בעופות ומנחות תלמוד

בס"ד

94

הזשלמה הסדרה המוזמנטלית הרמב"ם המבואר

**הפרוייקט
ההיסטורי**

- ✦ טקסט ומבנה כ"ג נפתח
- ✦ ביאור רחוק משולב על הדף
- ✦ כותרות ודקדוקות נרחבות
- ✦ ליקוט ביאורים מקיף
- ✦ טאטא אלפי הערות והוספות
- ✦ חובה לכל בן ישיבה

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

י"ח אלול שס"ט

רבינו יהודה ליוואי (לייב) זי"ע המהר"ל מפראג

לידתו הצילה מעלילת דם

מרן מהר"ל הקדוש נולד בעיר וורמייזא בשנת הרע"ב ליצירה, לביל פסח באמצע הסדר. אביו, רבי בצלאל זצ"ל, היה צדיק גדול, וכאשר נולד המהר"ל, הוא הביא לעולם בתולדתו ישועה והצלה.

באותם ימים היו רדיפות רבות מצד הנוצרים, שהעלילו על היהודים שנצרך להם דם נוצרי על חג הפסח לערבו במצות. וכמעט שלא עבר חג פסח אחד במדינות גרמניה, הונגריה וספרד שלא יימצא ילד נוצרי מת מושלך במקום נסתר כלשהו של יהודי עשיר, כדי להעליל עליו שרצח את הילד בשביל דמו לצורך דת.

וכן גם בעיר וורמייזא נאגרה בחשאי עלילת דם בחג הפסח ההוא כדי להעליל על אבי המהר"ל, רבי בצלאל. נוצרי אחד נשא בשק ילד מת ובא בלאט אל תוך רובע היהודים כדי להשליך את הילד המת למרתפו של רבי בצלאל, דרך חלון קטן.

אשת רבי בצלאל הייתה אז מעוברת בחודש השביעי. בעת שישבו על הסדר לביל הראשון של פסח, אחזה פתאום צירי לידה, ונעשה רעש גדול בבית. כמה אנשים רצו החוצה בצעקה כדי להביא מיילדת. באותו הרגע, הנוצרי שנשא את הילד המת לא היה רחוק מהבית. כשראה את האנשים רצים לקראתו מהבית בבהלה ובצעקה גדולה, חשב בוודאי שרצים הם אליו לתופסו, כי נודע להם על מעשיו. הוא פנה וס משם אל רחוב הנוצרים, ומחמת פחד רץ מהר בבהלה, אף לאחר שכבר הגיע אל רחוב הנוצרים, כי חשב שרצים אחריו לתופסו.

וכאשר ראו השוטרים ושומרי הלילה שאיש אחד רץ בבהלה ונושא בשק איזה דבר, וגם ראו ממרחק את האנשים מביתו של רבי בצלאל שרצו באותו כיוון, חשבו בוודאי שהאיש הראשון הוא גנב שנמלט עם הגניבה על כתפו והאנשים רצים אחריו לתופסו. השוטרים תפסו אותו, וכשחיפשו אצלו וראו מה בידו, הביאוהו לפני שר השוטרים. בחקירה נמרצת הודה הנוצרי כי בשביל להעליל על רבי בצלאל עלילת דם, הוא נשא לשם את הילד המת. אסרו אותו והביאוהו בפלילים. התשועה הזאת נתפשטה מיד בכל העיר.

וינבא רבי בצלאל על הילד הזה לאמור: "זה ינחמנו ויושיענו מעלילת דם." ויקרא שמו בישראל יהודה ליוואי על שם הכתוב "גור אֶרְיָה יְהוּדָה מִטֶּרֶף גְּנֵי עֲלִית".

(נפלאות המהר"ל)

• • •

כ"א אלול תשנ"ו

הגאון רבי משה אריה פריינד זצ"ל גאב"ד ירושלים ובעל 'עטרת יהושע'

מזכר את הנפש ובפרט בימי חודש אלול

מרן הגה"צ רבי משה אריה פריינד זצ"ל ראב"ד ירושלים בהסכמה לספר תיקוני זוהר כתב:

"נודע בשערים גודל מעלת אמירת תיקוני זוהר אשר הוא מזכר את הנפש, ובפרט בימי חודש אלול, ומובא בהקדמת כסא מלך (מגדולי

המקובלים) שאמירת תיקונים גרידא אפילו בלי הבנה היא תיקון הנפש גדול, וכען זה מבואר בספרי תלמידי הבעש"ט זי"ע" עכ"ד.

• • •

כ"א אלול תקכ"ד

הגאון הרבי רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע

בעל 'ערות דבש' ואורים ותומים' ועוד

שליח ציבור בעניית אמן אחר הכהנים

על הפסוק (דברים כו, ה) "וְעִנִּיתָ וְאָמַרְתָּ, דַּרְשׁוּ חַז"ל (דברים רבה ז, א): "ללמדנו רבינו העובר לפני התיבה מהו שיהא מותר לענות אמן אחר הכהנים. כך שנו חכמים, העובר לפני התיבה לא יענה אמן אחר הכהנים מפני הטיורף, ואם הבטחתו שיחזור לתפילתו רשאי." ותמוה, מה שייך דין זה לפסוק "וְעִנִּיתָ וְאָמַרְתָּ"?

ביאור מפולפל מציע הרבי רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל, בהקדם נידון האחרונים (הובא בתוספות יום טוב על המשנה בברכות לז). בדקדוק לשון המשנה בברכות (שם): "העובר לפני התיבה לא יענה אמן ולא ישא את כפיו, ואם הבטחתו שהוא נושא כפיו וחוזר לתפילה, מותר." ויש לדון האם ההיתר כשמובטח שחזור לתפילתו הוא היתר רק לנשיאת כפיים או גם לעניית אמן.

והנה לשון המשנה 'מותר' משמע שאינו חייב אלא רק מותר לו, ובתוספות בברכות (שם) כתבו שעניית אמן נחשבת 'צורך תפילה'. ולכאורה אם כן לשון 'מותר' לא שייך על עניית אמן שהיא צורך ומחובת תפילה, ועל כרחק שהמשנה מתירה רק לשאת כפיים כשמובטח ולא לענות אמן.

אמנם, אחר שזכינו לדין 'שומע כעונה' הרי יכול לצאת ידי חובתו על ידי שמיעה, ואילו הענייה בפועל היא רק 'רשות' ולא 'חובה'. וזה פתרון דברי המדרש, כי מאחר שמהפסוק "וְעִנִּיתָ וְאָמַרְתָּ" דרשו חז"ל בירושלמי (ביכורים פ"ג, ה"ד) ששומע כעונה, אם כן ממילא יש לפשוט שדברי המשנה 'אם הבטחתו שחזור לתפילתו רשאי' נסובים גם על עניית אמן ולא רק על נשיאת כפיים.

(מרגליות היום)

• • •

כ"ב אלול תרס"ג

הרה"ק רבי מרדכי דוב מהארנאסטייפל זי"ע

בעל שו"ת 'עמק שאלה'

לעורר את הנקודה הפנימית

בספר פלא מבאר רבינו את הפסוק (דברים ל, יד) "כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מֵאֵד פִּיְךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂתוֹ" על דרך העבודה.

ידוע שבריאת האדם היתה להכניע חומרו המתאווה ולקדש עצמו במותר לו. והנה מקור התאווה בהמיות הינו מעולם התהוה, שהוא למעלה מעולם התיקון, ובעולם התהוה האורות העליונים הם ללא צמצום וגבול, מה שאין כן בעולם התיקון שהוא בגבול. והדרך להכניע תאוות אלו היא על ידי שיאהב את בוראו 'בכל מאודך' כי בחינת 'מאוד' מורה על בלי גבול וצמצום.

והדרך להגיע לבחינה זו היא על ידי שיעורר את הנקודה הפנימית שנצטמצם אצלו בתוכיות

הלב, שהיא חלק אלוך ממעל. וכשמתבונן באהבתו ויראתו יתברך ומעורר את אור הנקודה הפנימית שהיא ללא גבול, אז מתבטלים כל ההרגשים והכוחות ואז בכוחו להכניע את התאווה הגשמיות ששורשם מעולם התהוה ללא גבול.

לזה כיוון הפסוק: 'כי קרוב אליך הדבר - מאד', היינו שיש בכל אחד מישראל, וקרוב לו הדבר, להכניע את חומרו המתאווה על ידי בחינת 'מאד'. וזאת על ידי 'פכך ובלבבך לעשותו' - על ידי שבירת הלב ומרירות על שעבר עליו, ובבחינת 'בלבבך לעשותו' - לעשות את הלב כלי קיבול על ידי שבירתו, והתגלות תעלומת לבו - הנקודה הפנימית.

• • •

כ"ד אלול תרצ"ג

הגאון רבי ישראל מאיר הכהן מראדין זי"ע

בעל 'החפץ חיים' ו'משנה ברורה'

הטעם שצריך להזכיר את שמו
בפסוק בסוף שמו"ע

מה שכתבו הספרים ליעץ לאדם, שיהא תמיד מזכיר שמו ברמז בסוף שמונה עשרה, דהינו אם שמו אברהם 'אמר פסוק שמתחיל באות א' ומסיים באות מ' וכל כיצא בזה. וכתבו שזוהי תועלת שיזכר שמו, דמרב הפחד והחרדה בשעת הדין, כששואלים לו את שמו, שוכח ולא יודע מה להשיב.

והנה ביאור הדבר אמרתי בפשיטות, דטבע האיש שהולך בדרך הרשע לדבר ולהתלוצץ מאנשים, שהולכים בדרך האמת והצדק. וממילא ידוע שהעונות שיש על פלוני במה שהתירש מעבודתו, על ידי זה נרשמים על שמו, אף ששם פלוני הוא שם יעקב והיה רשום העון של שם יעקב והוא שמו עכן, הולכים המקטרגים לעכן, אף שצועק, אני לא עשיתי העוון, שאני שמי עכן ולא יעקב, המשחיתים ההולכים בשליחות בית דין של מעלה אין מסתכלים על זה כלל, ומשיבים לו, אין אנו יודעים דבר. אנו הזהרנו בשליחותנו לילך אליך ולהענישך, מסתמא שמך יעקב, ותוכרח לקבל העונש.

והנה האיש הזה שמוכרח לקבל העונש חושב בנפשו, אולי באמת שמי יעקב, ושכחתי על ידי המיתה את המעשים ואת שמי. והנה האיש שדרכו לבזות לאנשים ולצערם באונאת דברים והלבנת פנים ולשון הרע וליצנות, בודאי לא פעם אחת נכשל בזה בימי חייו, בודאי כמה מאות פעמים עשה כזה לכמה מאות אנשים, וממילא נחשבים עליו עוונותיהם וכל איש ואיש יש לו שם אחר והוא מכרח לסבול מכולם. וממילא הוא מבולבל מאוד שכל משחית בא לו בפני עצמו בשם אחר, ועל כן אינו יודע כלל, איך הוא האמת, כששואלים אותו שיגיד שמו.

ולזה יעצו שיאמר בכל יום את הפסוק המרמז על שמו, שעל ידי זה יזכר היטב. וגם על ידי זה יתבונן, איך להיזהר מחטא הלשון כדי שלא ישנה שמו האמתי. ונראה עוד שלזה יעצו לומר הפסוק אחר 'אלקי, נצר לשוני מרע', וכאומר, שעל ידי זה יזכר שמו האמתי ולא ישתנה.

(שמירת הלשון ח"ב פ"ח בהגה"ה)

במעמד רם ונישא בראשות מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א:

נחגג סיום הוצאת 'משנה תורה' המבואר להרמב"ם יצירת פאר תורנית מבית 'אור לישרים' - עוז והדר'

רגעי הוד והתרוממות של כינוס לצדיקים במעונו של מרן פוסק הדור הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א, כאשר מרנן ורבנן אדירי התורה הגיעו לשמוח בשמחת גומרה של תורה, בהשלמת ההדרת והוצאת 'משנה תורה' המבואר להרמב"ם, בפאר והדר במהדורה מיוחדת • בירכו על היצירה התורנית האדירה בהיקפה 94 כרכים, בהוצאת מכון 'אור לישרים' - 'עוז והדר' - לאחר מעמד 'לחיים' נעמדו לריקוד של שמחה לכבודה של תורה

עמדו אלפי שוחרי תורה בהשתאות, וקיבלו את התורה המבוארת בהשתוקקות והתפעלות, כאשר מדי תקופה יצא לאור עולם כרך נוסף מהיצירה הגדולה והנרחבת, עד כי יצאה הבשורה בימים אלו, כי בס"ד הושלמה המלאכה בתשעים וארבע כרכים(!), הערוכים בצורה מבוארת, ערוכה ומסודרת, מלאים וגדושים מזן אל זן, ואשר מקרבים את דברי הרמב"ם לכל לומד.

מעמד נורא הוד

לרגל סיום מלאכת הקודש והשלמת הסדרה המפוארת, קיימו שמחה לגומרה של תורה, במעמד כביר נרגש ומרומם, במעונו ובראשותו של מרן פוסק הדור הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א. כאשר כיבדו בנוכחותם גדולי התורה והחסידות: כ"ק מרן אדמו"ר מרחמסטריווקא שליט"א, מרן הגאון רבי אברהם סאלים שליט"א, מייסד וראש הישיבה הגדולה 'מאור התורה' בירושלים וחבר מועצת חכמי התורה; מרן המשגיח הגאון הצדיק רבי בנימין פינקל שליט"א; מורינו הרב הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א ריש מתיבתא עוז והדר ואב"ד באר ישראל, לצד תלמידי חכמים מסלטה ושמנה של עורכי המהדורה המבוארת של הרמב"ם.

את המעמד הנחה בטוב טעם, הרה"ג ר' טוביה פריינד, אשר הביע את גודל השעה, עם ההוצאה לאור של הרמב"ם המבואר, ואשר שנים ארוכות מצפים למעמד זה. ואכן זוכים אנו 'שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה' לשמוח יחד עם גדולי ומאורי ישראל שליט"א, ולחגוג את סיום והשלמת הי"ד החזקה להרמב"ם, במעמד מרומם ומפואר.

הס הושלך בקהל בראשית המעמד, עת נשא מדברות קודשו מרן פוסק הדור הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א, אשר פתח ואמר: "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו. שמחה גדולה היא לנו ולכל בית ישראל, שיצאו לאור קרוב למאה ספרים - ביאור על הרמב"ם, שיביא תועלת מרובה בעזרת השם".

מרן הגר"מ שליט"א סיפר במשאו: "כאשר יצא לאור הספר 'אור שמח' על הרמב"ם, התבטא מרן הגרי"ז מברייסק זצ"ל ואמר, שמסתמא אם הוא ייצא לרחוב - יראה אנשים ורקדים משמחה, וכך גם אנו אומרים היום - שיש לרקוד ולשמוח על כזה פירוש שכולל הרבה פירושים יחד. וזכורני שמו"ר הגה"צ רבי משה שניידר זצ"ל היה שמח מאוד בכל פעם שהיה יוצא ספר חדש, והיה אומר שבוה רואים שהתורה עדיין חיה בכל דור ודור, ויוצאים ממנה פירות וחידושים ללא שיעור, על אחת כמה וכמה בתורה היוצאת לאור בכל כך הרבה כרכים באופן נפלא, שיש לשוש ולשמוח בשמחה של תורה".

עוד הוסיף מרן ואמר: כי "חכמת התורה היא עד אין סוף ואין שיעור, וכפי שרואים שבכל דור יוצאים עוד ועוד ספרים, ובכל דור מגלים עוד מחכמת התורה, וכבר פירש הגר"א את הפסוק 'תורת ה' תמימה משיבת

מעמד כביר של שמחת התורה, לרגל סיום והוצאה לאור 'משנה תורה' המבואר להרמב"ם במהדורה חדשה, נרחבת ומיוחדת, התקיים במעונו של מרן פוסק הדור הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א, בהשתתפות גדולי התורה והחסידות מרנן ורבנן שליט"א והרבנים העורכים החשובים, תלמידי החכמים מבית 'עוז והדר' שעמלו על יצירה מופלאה זו, שהגיעו במיוחד לשמוח בשמחת גומרה של תורה.

לאחר שנים של עמל ויגיעה בספר 'משנה תורה' להרמב"ם, בו עמלו במלאכת הקודש צוות גדול של עורכים תלמידי חכמים מופלגים וידועים, על פרויקט ענק זה, שאין בדומה לו, ההדרת ספרי הי"ד החזקה להרמב"ם, במהדורה מבוארת באופן המקרבת את הלימוד לכל לומד, הן ללומדים ותיקים במדורים עיוניים, והן לצורבים צעירים החפצים לבוא בשערי הרמב"ם.

גדולה הייתה המלאכה וארוכה הייתה הדרך אשר עלתה הון רב ומשאבים יקרים, החל משלב השוואת הגרסאות מדפוסים ישנים, ועד לעריכת המדורים השונים בהם אסיפת דברי המפרשים הדנים בדברי הרמב"ם, המנופים בנפה אחרי נפה, עד שיצאו סולת נקיה ומשובחת, שווה לכל נפש.

החיבור הגדול 'משנה תורה' - הי"ד החזקה להרמב"ם, מקיף את כל מצוות התורה ומשפטיה. וכלשונו הזהב של הרמב"ם בהקדמתו למשנה תורה: "לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחילה, ואחר כך קורא בזה וידוע ממנו תורה שבעל פה כולה ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם". בי"ד ספרים אלו, כלל הרמב"ם את חיבורו הגדול, הלא הם הי"ד החזקה אשר עשה משה, כמוה: לא היה ואחריו לא יהיה כן, וכלשונו של המאירי (בהקדמתו לבית הבחירה): "חבור כולל ושלם, עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע, לפניו לא היה כן מחבורי הגאונים והרבנים, חיבור מסדר כל הענינים בחכמת התלמוד, איש על דגלו בסדור מתוקן ושלם כמוהו ואחריו לא יהיה כן". ואכן מאז ראה העולם את אור הרמב"ם, לא פסקו ספרי הרמב"ם מלעלות על שולחן מלכי רבנן בכל הדורות, ואלפי חיבורים נתחברו על הרמב"ם, וגדולי עולם היו דורשים תילי תילים על כל קוץ ותג בדברי הרמב"ם, כך גם בסדרי הלימוד בישיבות הקדושות, ספרי הרמב"ם הם בסיס ויסוד להבנת דברי הגמרא.

המהדורה המבוארת

מקום הניחו משמיא, בקעה להתגדר בה, למפעל התורני הענק חובק עולם, ממלכת התורה 'עוז והדר' - אור לישרים, אשר ידם רב להם בההדרת כל ספרי היסוד בהיקפים עצומים, ונכנסו אף אל המלאכה הקשה של ההדרת 'משנה תורה' להרמב"ם וביאורו, במפעל אדירים שהתפרס על פני שנים בהשקעה מרובה, מבלי לחסוך במאמצים ומשאבים.

מעט שהחלו לצאת לאור הכרכים 'משנה תורה המבואר' ע"י 'עוז והדר',

התורה הם נצחיים כמו חוקי הטבע, כמו חוקי שמים וארץ. וכמו שאפילו הרופאים הגדולים שהגיעו לאסיפת הרופאים אינם יודעים כלום להסביר מה היא המיתה, ואיך מבטלים את המיתה, כך עלינו לשמור מכל משמר את חוקי התורה הקשורים לחיים ולמוות. האם אנו מבינים את התיקונים שהחליצה עושה? האם אנחנו יודעים את סגולת המצוה עד שנרצה לבטלה? קחו לכם כלל: בכל דבר שלא מבינים - לא מתערבים!... - - - השתתקו המשכילים ויצאו בבושה ובחרפה מביתו של הרב מקובנא."

מורינו הרב שליט"א סיים ואמר: "גם בזמן הזה עומדים אנו בפני המשכילים הרשעים שמבקשים להציק לבחורי הישיבות, לאברכי הכוללים, להפריע ללימוד התורה ולקיום מצוות. לבטל ולהרוס. הם מתערבים בדברים שהם לא מבינים... עלינו לדעת ש'הנה לא ניום ולא ישן שומר ישראל', משמים שומרים על כבודם של חכמי התורה..."

"חיוק התורה בא לידי ביטוי נאדר במעמד גדול זה, המתקיים לכבודה של תורה, לכבוד ההוצאה החדשה של ספרי משנה תורה לרבינו הרמב"ם ברוב פאר והדר, על ידי מכון 'אור לישרים' בנשיאותו של כ"ק מרן אדמו"ר רבי דוד חי אבוחצירא שליט"א, ובעזרתם של נדיבי עם. הרמב"ם שהקיף את כל חלקי התורה, הוא העדות שזאת התורה לא תהא מוחלפת, והזכות שיש לנו כיום שסיימו את ההוצאה לאור של כל הכרכים המבוארים, עם האוסף הנרחב והעצום של כל הפירושים, זהו שלימות של שמחה, שמקרב אותנו ליום הגדול, שנתבשר בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו."

שמחה לגומרה של תורה

מעמד 'לחיים' התקיים לרגל השמחה, בברכת קודשם של מרנן ורבנן גדולי ישראל. מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א בירך את כל הנאספים שיזכו לנחת ושמחה, אהבת התורה, אהבת ה' ויראתו.

כ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א האציל מברכות קודשו ואמר: "נעשה כאן דבר גדול, שיהודים יוכלו ללמוד את הרמב"ם בהרחבת הדעת, ולהבין את דברי הרמב"ם, ועוד הוסיפו לעשות בליקוט של כל העניינים המובאים ברמב"ם, וה' יעזור שתגן זכותו הגדולה של הרמב"ם שנוזה ללמוד תורה בדרך אמת ולקיים את מצוות ה' כדבעי, וזכותו של הרמב"ם תגן על כל המסייעים למלאכה שיושעו בגשמיות וברוחניות, ונוזה ל'ומלאה הארץ דעה את ה' במהרה בימינו, אמן."

לאחר מכן נשא דברים במעמד, מרן המשגיח הגאון הצדיק רבי בנימין פינקל שליט"א, מראשי ישיבת מיר, שהפליג במעלת לימוד הרמב"ם ובמעלת היום שזכינו שיהיו ספרי הרמב"ם מוהדרים באופן נאה ומכובד ובמלאכת מחשבת, לאחר גייעה והשקעה מרובה והשקעת דמים יקרים והון רב, דמ"ם בגימטריה צ"ד, ואכן היריעה הגדולה עלתה לכדי צ"ד כרכים מלאים וגדושים, אשרינו שזכינו לכך, ועתה נישא תפילה לה' שנוזה לחסדים לקראת הימים הבעל"ט, ונוזה לקבל פני משיח ולגילוי כבוד שמים במהרה בימינו."

המעמד הגדול נחתם בריקוד מרומם ומחול לצדיקים של מרנן ורבנן ששמחו בשיר ורגן בשמחת התורה, בעצמות הודיה ותפילה, ובתחושה מרוממת ונשגבה על האור הגדול של הרמב"ם אשר מעתה יאיר בבתי ישראל, בבתי כנסיות ובתי מדרשות, לשמחתם של הלומדים ולתפארת כל בית ישראל.

נפש', שהתורה נשארה שלימה, שכמה חידושים שנאמרו בה, עדיין לא נגענו באפס קצה והיא שלימה כביכול לא נגענו בה. היום היא שמחה גדולה לנו ולכל בית ישראל, שמתגלה עוד מחכמת התורה הקדושה, ויה"ר שיתברכו כולם בחיים טובים ובריות גופא ונהורא מעליא."

מרן הגאון הגדול רבי אברהם סאלים שליט"א, אשר כיבד את המעמד בהשתתפותו, עמד בדבריו על גודל מעלת הרמב"ם ותורתו, וציין כי: "כל מילה שכתב הרמב"ם - סיעתא דשמיא גליה ניכרת בה, ועד היום גדולי ישראל בכל הדורות הוגים בה. סדרת הכרכים המפוארת אשר רואה עתה אור עולם, מהווה זיכוי הרבים שאין דומה לה, והוא תועלת עצומה לכל מבקש תורה."

מורינו הרב שליט"א אב"ד באר ישראל, העומד בראש הרבנים העורכים ופיקח על המלאכה הגדולה בעמל רב בפרויקט כביר זה מראשיתו ועד סופו כמלאך טוב האומר 'גדל', שילב בדבריו את סיום הרמב"ם, עם האתגרים שהיהדות החרדית עומדת בפניהם בימים אלו, פתח ואמר: "ברשות מרא דארעא דישאל, רבינו פוסק הדור שליט"א, הגאון הגדול הרב אברהם סאלים שליט"א, כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א, הגאון הצדיק רבי בנימין פינקל שליט"א, הרב משה חיים חנונו שליט"א ראש קרן טללי ברכה, תלמידי חכמים עורכי הרמב"ם המבואר העורכים והציבור החשוב. - ברצוני לספור סיפור נורא שרבינו שליט"א כותב בספרו החשוב 'טעם ודעת' בפרשת השבוע, כי תצא. סיפור שהתרחש לפני יותר ממאה וחמישים שנה, אך הוא רב משמעות בימינו. המקור של הסיפור הוא הרב מלוצק, מרן הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל, שכותב את זה בספרו 'אזנים לתורה'."

"למרן הגאון רבי יצחק אלחנן זצ"ל מקובנא, הנחל יצחק', היה בה, ממשיך דרכו ברבנות קובנא, הוא הגאון רבי צבי הירש רבינוביץ זצ"ל, שכאביו גם היה לוחם מלחמות ה'. באחד הימים הוזמן על ידי השלטונות לעיר הבירה פטרבורג, לאסיפת רבנים שכינסו אנשי השלטון. בהיותו שם הגיעו אליו המשכילים במשלחת גדולה, וברוב חוצפתם טענו שיש לבטל את מצות 'חליצה' אשר אינה מתאימה לעידן המודרני, עפ"ל, ואמרו כי בהיות ויש עכשיו אסיפת רבנים, זה הזמן המתאים להחליט על ביטול המצוה רח"ל."

"תחת להיכנס איתם למשא ומתן, הפתיע אותם הרב מקובנא, כשיעץ להם לפנות לאסיפת רופאי רוסיה... ממש באותם הימים, במקביל לאסיפת הרבנים שהייתה בפטרבורג, הייתה גם אסיפה גדולה של הרופאים ברוסיה, והקובנער-רב המליץ להם להציע את ההצעה אצל הרופאים."

"וכי מה עניין הרופאים לכאן? - תמהו המשכילים. אמר להם הרב מקובנא: 'רואה אני שיש אצלם אנשים מלומדים, חכמים בעיניהם, רופאים, פרופסורים. ובכן רצוני שהרופאים שהגיעו לאסיפה יעשו לבטל את העניין של מיתה בעולם. שהאנשים יחיו לעולם ועד. כל הדבר הזה של מיתה - לא מוצא חן בעיני. תבטלו אותו ותעקרו אותו. זו הבקשה שלי. אם המיתה תבטל, הרי שיש לכם גם ריווח צדדי, שכמובן לא יהיו צריכים להגיע לחליצה..."

"המשכילים לא הצליחו לעמוד על הדברים שנראים מופרכים. וכי הרופאים הם הממיתים? וכי הפרופסורים יודעים מה היא מיתה כדי שהם יבטלו מהעולם?! ראה הרב מקובנא את פליאתם, ואמר: 'לכך בדיוק הנני מתכוון. אסור לו לאדם להתערב או להביע דעה בדבר שהוא לא מבין. חוקי

פנים
מתוך הספר

עברת קודש

ספר ויהלום

ערכת נר הדלקת נר שבת

כי בא אור

אחד מספרי החסידות החשובים ביותר הוא הספר הקדוש 'בני יששכר' על חדשי ומועדי השנה, שחבר על ידי הגאון הקדוש רבי צבי אלימלך מדיטוב זי"ע.

שמו של הספר עלול להטעות את מי שאינו יודע, שיסבר כי הוא נקרא על שם אביו של הצדיק מדיטוב, כנהוג בין מחברים לרמז את שמם או שם אבותיהם בספרם, אלא ששמו של האב לא היה יששכר, ואת השם לקריאת השם המיוחד מגלה הצדיק בהקדמתו לספר, על פי הפסוק בדברי הימים (א יב לג) 'ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל'.

ישנם צדיקים המכנים 'בני יששכר' הזוכים להרגיש את שפע קדשת המועדים, ועל כן נקראו 'יודעי בינה לעתים', ובטובת עינים מוסיפים הם ומשפיעים קדשת המועד לחבריהם ולתלמידיהם כפתוב 'לדעת מה יעשה ישראל'.

זו תכלית ומהות אמרי קדוש אשר יצאו מקלמוסו ונכתבו בספר, ללמד ולהאיר לישראל קדשת המועדים ופנימיותם, לפיכך קרא שמו 'בני יששכר'.

ואכן, זכה בעל 'בני יששכר' שנעשה ספרו הקדוש כאלמת אור אצל כל הבאים לדרך בשערי קדשת הזמנים, בבחינת 'לדעת מה יעשה ישראל', כי דרושיו הנפלאים האמורים בדרך בהירה וצחה נעשו יסוד ושרש בתורת המועדים, ורבים רבים דורשים ומבקשים להטעים נפשם מצוף דבש אמרי.

אחד המאמרים הנפלאים, הוא באורו (מאמרי השבתות מאמר ג אות ה) על דברי רבי אלעזר, שהסביר (כ"ד יא ב) את הפסוק 'ויברך אלקים את יום השביעי' (בראשית ב ג), שברכו הבורא יתברך בנר. וספר רבי אלעזר על עצמו שפעם אחת הדליק את הנר בליל שבת וכא ומצא אותו במוצאי שבת כשהוא דולק.

הקשה בעל 'בני יששכר': הרי בשחכמינו ז"ל מספרים דבר, הם רוצים שאדם ילמד מהספור דרך חיים. וכי המעשה שארע לרבי אלעזר, יש בו איזה למוד עבודה?

הרי מדבר בצדיקים קדמונים וקדושי עליון החיים מעל לדרך הטבע, ומה זה נוגע לכל יהודי? וכי אצל כל יהודי שיד נס כזה?

את תשובתו המפעימה נצטט בלשונו: "ומכרחים אנחנו לומר שזה הוא לכל איש הישראלי, שגרות של שבת מתברכין יותר באורה מכל ימות החל, לזה רב ולזה מעט".

ובסוגרים הוסיף: "וכמדתם שהמבינים יודעים זה".

הזוכים להשיג זאת רואים במוחש שדולקים נרות שבת זמן ממשך יותר מן הראוי להם על פי הטבע.

בענין זה ספר הגאון הצדיק רבי אהרן טויסיג שליט"א, שלפני מספר שנים הרהיב בשעורו כליל שבת אודות חדושו הנפלא של בעל 'בני יששכר' על נרות השבת.

ביום ראשון התקשר אליו יהודי מירושלים שספר לו כי הוא עובד לפרנסתו בבורסת ההלומים ברמת גן.

יחד עמו עובד יהודי בשם אתי המתגורר באחד הקבוצים, אוד מצל מאש ונצול המחנות שנטר בודד וגלמוד והתרחק מהיהדות, ורחם ה'. כאשר שמע יהודי זה על דברי ה'בני יששכר', שאל את המספר האם נכונים הם הדברים.

ענה המספר כי הרב טויסיג אומר שהוא יכול להעיד על כך.

הסכים היהודי לעשות נסיון ולהדליק נרות שבת במשך כמה שבועות "אם ידלקו הנרות זמן רב מהרגיל – אני מבטיח לשוב בתשובה..."

בעבר חדשים התקשר שוב היהודי מירושלים וספר שחברו מהקבוצ התקשר נגש כלו, שבכל שבת הנרות דולקים זמן רב הרבה מעבר לרגיל.

והיהודי? קים את הבטחתו, והחל להתפלל שלש פעמים ביום ולהניח תפלין אחרי יובל שנים שלא הניח תפלין!

שמים אור לחשך

מפרסם הוא הספור על קדשתם של נרות השבת, שארע עם המגיד הקדוש רבי מנחם נחום מטשרנוביל זי"ע בעל 'מאור עינים'.

פעם התארח המגיד בביתו של הרב הקדוש רבי שמעון שלמה מסאוראן זי"ע, אביו של הרב הקדוש רבי משה צבי מסאוראן זי"ע.

בבית זה היה משרת גוי, שכל עבודות הבית היו משלות עליו.

גם כאשר היו באים אל הבית גדולי תורה וצדיקים, היה זה המשרת שעשה את כל העבודות ואת כל המלאכות בהקנסת האורחים. היה הוא מכין את הבית, את המטות ואת שאר צרכי האורחים, כאשר בעל הבית, רבי שמעון שלמה, עומד מעליו ומוזה לו כיצד לפעול, והוא עושה את הכל על הצד הטוב ביותר.

כשהגיע רבי מנחם נחום לשבת בביתם בשבת קדש, הדליקו בני הבית בערב שבת נר גדול ביותר שיאיר כל הלילה עד הבקר, וכך יוכל רבי מנחם נחום להשיכם קום באמצע הלילה וללמד תורה לאור הנר במנהגו.

כאשר התבקש, כאשר קם רבי מנחם נחום משנתו ובחין עדין שרר חשך אפלה, ראו רבי שמעון שלמה המארח ובני ביתו דבר פלא: הצדיק רבי מנחם נחום הולך בבית וממשש את הדרך כמי שהולך בחשך, וכמעט שנפל כמה פעמים. הוא הולך ממקום למקום כשהוא ממשש את הרהיטים, את השלחנות והכסאות כדי להבחין בדרך.

לפתע הרגיש האורח כי כמה מבני הבית עומדים לידו, ושאלם:

"מדוע לא הדלקתם את הנר? והרי אמרתם לי כי ידלק כאן נר כל הלילה כדי שאוכל ללמד לאורו, והיכן הוא הנר?"

בני הבית התפלאו ביותר. הרי למולם על השלחן בחדר הגדול דולק נר גדול אשר מפין אורה בכל הבית, וכיצד זה הצדיק אינו רואה אותו?

החליטו בני הבית לחקור את הדבר, עד שנטדע להם כי הנר אכן דלק בתחלת הלילה, אולם לפתע כבה. וכיון שכבה, הדליקו המשרת הגוי שוב כדי שיהיה אור בבית.

אבל כיון שהנר הזה הדלק בשבת קדש, הרי שהוא לא האיר מאומה לדבי מנחם נחום, ולכן הוא לא ראה מאומה, וגשש את דרכו באפלה.

מולין יקדין ויהיושים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מילה תא

חז תא

חז תא דאורייתא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

הקב"ה זוכר את המצוות והעבירות שהאדם שכח

זוכר את המצוות שהאדם שכח שעשה אותם ולא החזיק טובה לעצמו, וכן להיפך הקב"ה זוכר אם האדם שכח שעשה עבירה ולא שם על ליבו לתקן את אשר עיוות.

בהבאת הביכורים מתוודה על כך שלא השכיל שאין במעשיו כלום מול חסדי ה' עליו

ענהו האדמו"ר מסאטמר שעתה מחזור לו מה שנאמר בוידי מעשר לא עברתי ממצוותיך ולא שכחתי, ולכאורה בוידי מזכיר האדם את הדברים הלא טובים שעשה, אם כן מדוע מזכיר את המצוות שעשה. אך בדברי הקדושת לוי מובן, שאמנם עשיתי מצוות אך לא שכחתי מהם והחזקתי טובה לעצמי, ולא נתתי אל לבי כי מה לו לאדם אצל בוראו, וכל שאעשה אינו מספיק מול הטובות והחסדים הסובבים אותי, ועל כך מתוודה.

צדיקים גדולים הבינו כי כל שיעשו אינו שווה לחובתנו כלפי ה' יתברך

צדיקים גדולים ועצומים עמלו להחזיר בליבם כי כל אשר יעשו לא ישווה לערך החסדים שמעניק לנו בורא עולם, וגם כשעושה דבר מה, האם יודע אם נתקבל ברצון שמה לא עשהו כראוי או שמה חטא וחטאיו מסתירים ומונעים ממצותו להתקבל ברצון. כך לימדנו הרה"ק מקאמורנא ע"ה בספרו היכל הברכה (כי תשא רעו), שהחזרה מלובלין הזהיר אותנו להשפיל את עצמו ולעשות תשובה קודם כל תפילה ולימוד. כמו ששמע ממנו תלמיד אחד שאחר חצות קודם לימודו אמר, ריבונו של עולם, אפשר אני מן אותן שכתוב בהם (תהלים נ טז) 'ולרשע אמר מה לך לספר חוקי' והתמרמר מאוד, והאריך בדברי רציני ובכיה ותחנונים.

זו היא העצה שלא לבוא לידי גאות חלילה מהמצוות שעשה, וידע בלבו את אשר אמר הרה"ק מלובלין (שם) אין גרוע בעולם כמותי, אפילו אם יאמר לי מלאך השם שאני צדיק, איני מאמין לו. ואם יאמר לו הקב"ה בעצמו שאני צדיק, אאמין לו על אותו רגע ולא יותר, כי בנקל לדחות לשאול תחתית חס ושלוש.

כבודך, שכאשר אדם עושה מצוה ומחזיק את עצמו בגינה ומתגאה, הקב"ה שוכח את המצוה, וכן להיפך אם אדם עובר עבירה חלילה וזוכר מזה ויודע שעליו לתקן מעשיו בבחינת 'וחטאתי נגדי תמיד' (תהלים נא ה), אז ה' יתברך שוכח כביכול מהעבירה שעשה.

וזו הכוונה 'כי זוכר כל הנשכחות' הקב"ה

לא עברתי ממצוותיך ולא שכחתי (כו יא). מסופר כי כאשר פגש האדמו"ר בעל האהבת ישראל מו"זניץ ע"ה את האדמו"ר רבי יואל מסאטמר ע"ה, הזכיר האדמו"ר מו"זניץ את מאמרו של הקדושת לוי מברדיטשוב ע"ה, על הנאמר בראש השנה 'כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם ואין שכחה לפני כסא

מילתא דפליאה

הסוד שמאחורי ירידת החשק ללימוד תורה

ושמחת בכל הטוב (כו יא).

לעיתים אין לאדם חשק ללימוד התורה הקדושה, ושואל את עצמו, מדוע, הלא אין מתיקות כמתיקות ונעימות דברי התורה וכוונתו לכל דברי האור החיים הקדוש הידועים בפסוק שלפנינו באש קודש 'שם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם'. אם כן מדוע אין לו חשק. אך צריך לדעת, 'אשר עשה האלקים את האדם ישר, והמה בקשו חשבונות רבים' (קהלת ז כט), האדם מתחילתו ישר ויכול להרגיש מתיקות ועריבות התורה. אבל אשמים אנחנו בכך, שאיננו מרגישים טעם וחשק בתורה, שמחמת התאוות והרצונות שמביאים אנו על עצמינו, מכניסים עצמינו במידות קטנות ושפלות, ומחמת כן אין טעם בדברי קדושה ואינו מרגיש מתיקות ועריבות טוב התורה. העצה לכך לפשפש במעשיו לחזור בתשובה על חטאיו, וכך יסיר מעצמו את חושך התאוות המחשיך ממנו את אור התורה הקדושה, ואז אורייתא מודעת ליה חוביה (זוהר ויקרא כג) והמאור שבה יחזירה למוטב.

עצת ה' ללמוד אף שאין חשק

ועם זאת ישליך עצמו ללימוד התורה אף שאינו מרגיש בה טעם, שפעמים הוא ניסיון לאדם עד כמה מוסר עצמו ללימוד התורה, וכן דרשו צדיקים על הפסוק (שמות טו כג) 'ויבואו מרתה ואין מים לשתות', ופירשו, לפעמים אין לאדם חשק ללימוד התורה, 'ואין מים לשתות' - אין מים אלא תורה (ביק ד), 'כי מרים הם - שמרגיש בה טעם מר ולא מתיקות ועריבות'. 'ויורה ה' עץ' - הורה לו עצתו, שלשון 'עץ נדרש מלשון 'עצה', 'וישלך אל המים' - העצה שהורה לו ה' היא, להשליך את עצמו למים, לעסוק במימי התורה אף שאין לו חשק, וכשמשליך עצמו לתלמוד תורה 'וימתקו המים' - מרגיש מתיקות ועריבות טוב התורה. ועל כך נאמר אחר זה 'שם שם לו חוק ומשפט ושם ניסוהו', שללמוד ללא שיש לו חשק וטעם הוא ניסיון גדול, עד כמה מוכן להשליך את עצמו ורצונותיו ללימוד התורה הקדושה.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

שמחת התורה ומעלתה

כסף צרוף, יש בו זהב שנאמר (שם יט יא) 'הנחמדים מזהב ומפז רב, יש אדם לוקח שדות אבל לא כרמים, כרמים ולא שדות, אבל המקח הזה יש בו שדות ויש בו כרמים שנאמר (שיר השירים ד יג) 'שלחך פרדס רמונים' (שמו"ר לג א).

תורה לשמה מוסיפה כח באדם

ענין השמחה בלימוד התורה אינו רק תוספת מעלה אלא ממש מיסודות קנין התורה, שכן כאשר בא האדם ללמוד תורה ולהגות בה, צריך לשים כוחותיו ומעייניו רק בה, ודוקא באופן זה זוכה להבין בה ולעמוד על סודה, כמו שכתוב (משלי ח יד) 'אני בינה לי גבורה', 'אני בינה' אם אני כל כולי שקוע בתורה בלי שיור כדי להבינה ולהחכים בה, אזי 'לי גבורה' במלחמתה של תורה, אבל אם אין עצמיות האדם מונחת בתורה, אלא כדבר חיצוני ואינו עצם מהותו, אזי אין זוכים לכון לאמיתה של תורה.

ובעיקר מתקיימים תנאי אלו בעוסק בתורה לשמה, כי העוסק בתורה לשמה אינו מרגיש צער ויגיעה, והגם שהתורה דורשת ממנו עמל ויגיעה אינו מצטער בכך, ואדרבה הוא מלא שמחה תענוג מעסק התורה. אולם אם כוונתו בלימוד להנאת עצמו על מנת שיהיה נקרא רב וחכם וכדי שיכבדו אותו, אזי יגיעת התורה מחלישה אותו ומתישה את כוחו, וכמו שכתוב (שם) 'לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה', 'תושיה' לשון תשיות וחולשה, וכאשר הלימוד הוא 'לי' להנאת האדם ולצורכו אזי 'תושיה' והיא מתשת כוחו, ורק אם זוכה להתעלות שיהיה לימודו לשם שמים, ועל דרך שאמרו (פסחים ב:) שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה, אזי יתקיים בו המשך הפסוק 'לי גבורה' שתהיה התורה מוסיפה בו כוח וגבורה, ויסתלקו ממנו כל מיחושי הגוף ומכאוביו, בבחינת חש בכל גופו יעסוק בתורה, שכן לימוד תורה לשמה מגביה את האדם מעל לדרך הטבע, וכמו שאמרו (פסחים ב:) שהלומד תורה לשמה זוכה לגדול מעל שמים חסדך' (תהלים קח ה), היינו שהחסד עם הלומד שלא לשמה הוא בתוך גדר הטבע, וממילא אין התורה מתשת כוחו אלא אדרבה מוספת בו עוז ותעצומות.

בדברי חז"ל למקיימי מצוות התורה, פעמים שאינם מתקיימות אצל עושי המצוות, וטעם הדבר הוא כי יש והאדם מקיים המצוה כמי שהיא עול וטורח על צווארו, ובאמת שמחה הלב שזכה לקיים מצוות ה' היא תנאי הכרחי בשלמות המצוה, ואין המצוה עולה לרצון כי אם באופן שיהיה עשייתה בלב שמח ובהודאה לה' שזיכהו לעבוד לפניו, ויהיה יקר בעיניו קיום מצוות התורה מכל זהב וכסף שבעולם.

[וכפי גודל שמחתו באמת ובטוב לבב הפנימי כך יזכה לקבל אור עליון, ואם יתמיד בזה אין ספק שישירה עליו רוח הקדש, וענין זה נוהג בקיום כל המצוות כלם, בין בעת שעוסק בתורה שיהיה בחשק גדול נמרץ בהתלהבות עצום, כאלו עומד לפני המלך ומשרת לפניו בחשק גדול, למצוא חן בעיניו לקבל ממנו מעלה יתירה וגדולה (הקדמה לשער המצוות להאריז"ל)].

ושמחת בכל הטוב - אין טוב אלא תורה

ובודאי כשזוכה להגות בתורה ובצפונותיה, יתמלא שיר ושבח להקב"ה שזיכה אותו לעסוק בחמדה גנוזה, שהיתה צפונה אצל הקב"ה תתקע"ד דורות קודם לבריאת העולם, והיו מלאכי מרום משתוקקים לקבל אותה, והניח כל שרפי מעלה ונתנה לבניו חביביו, ויודה וישבח להקב"ה על חסדו עמו, כמו שכתוב **ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך**, ואין טוב אלא תורה (אבות פ"ו מ"ג), והתורה היא טובה שאין למעלה ממנה והיא ערבה על כל טועמיה, 'הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים' (תהלים יט יא), כמו שכתב באור החיים: כי אם היו בני אדם מרגישים במתיקות וערבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא היה נחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם.

יש לך אדם שלוקח מקח, יש בו זהב אין בו כסף, יש בו כסף אין בו זהב, אבל המקח שנתתי לכם יש בו כסף שנאמר (תהלים יב ז) 'אמרות ה' אמרות טהורות

ושמחת בכל הטוב (כו יא). תחילה וראש לכל עבודת ה' ואהבתו הוא מאמר הכתוב הנאמר בכל יום פעמיים באהבה בעת קריאת שמע (לעיל ו ד) 'ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך', ודרשו בו חז"ל (ברכות נד.) 'בכל לבבך' בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע. והנה עבודת ה' ביצר טוב מובנת כפשוטה שיעבוד את ה' במידותיו הטובות שניתנו בו מעצם בריאתו, אבל עבודת ה' ביצר הרע הוא דבר תמוה מה היא עבודה זו, הרי טוב יותר שיכבוש את יצרו הרע, ואיזה טוב יוכל לצמוח מן הרע.

החמדה וההתלהבות מכוחו של היצר הרע

פירש הרה"ק המגיד רבי דוב בער ממעזריטש ע"ה, שכל כוח החמדה וההתלהבות שבאדם שורשו מהיצר הרע, ואפילו תשוקה לדבר טוב שורשה גם כן בכוח התאוה מן היצר הרע, ואם לא היצר הרע לא היתה שום מציאות של התלהבות ותשוקה בנפש האדם, והרי עבודת ה' המעולה צריכה להיות בשמחה והתלהבות, כמו שכתב ברמב"ם (סוכה ולולב פ"ח ה"ט): השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר (להלן כח מז) 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב'. ולכן שלימות העבודה היא שישב האדם גם את כוחות היצר הרע אל הקדושה, ויהפוך את כל כוח התאוה שבקרבו אל הקדושה ויעבוד את ה' בשמחה ובהתלהבות, ובכך יזכה לעבודת ה' בשני יצוריו.

יסוד בעבודת ה' שתיעשה מתוך שמחה

מעלת השמחה גדולה וחשובה היא עד למאוד, ואין עבודת ה' שלימה אלא אם היא נעשית מתוך שמחה, ולמרות שאין השמחה מצוה מן התורה, בכל זאת מסייעת היא להתעלות בכל המעלות הטובות, וכמו שהעצבות שאיננה עבירה הרי היא מכלה כל חלקה טובה בעבודת ה', כך גם השמחה מגביה את עובד ה' ומכשירה אותו לכל המעלות הטובות. ולא זו בלבד, אלא כל ההבטחות שמצינו

שגב עבודה האכילה לפני ה'

ראשון האור רבוצה כארי על המזבח, על שם המלאך ואוכל הקרבנות, ועל שם זה נקראו קרבנות, שמקרב אותם לפני הקדוש ברוך הוא. וכן האדם שהוא אוכל לשם שמים הוא מקרב הנשמות שבמאכל לפניו יתברך. אבל משחטאו היתה רבוצה ככלב רמז לסיטרא אחרא, והיו הניצוצות נכנסות לעולם התוהו. וזהו שפירשו המפרשים כאילו הקריב קרבנות, כמו כהנים משולחן גבוה קא זכו נזדכך גופם על ידי שהיו אוכלים לשם שמים כנ"ל.

כל אחד יכול לקדש אכילתו

ועבודה זו אינה ליחיד סגולה בלבד אלא קרובה היא לכל אדם כמו שממשיך שם הנועם אלימלך: 'וכי ירבה ממך הדרך', רצה לומר אם רב הוא ממך עבודת הבורא ברוך הוא ותאמר בלב 'כי לא תוכל שאתו', שקשה עליך מאד והרבה בעינך עבודתו יתברך, אמר הכתוב תדע 'כי ירחק ממך המקום', רצה לומר זה הוא מחמת שהמקום ברוך הוא רחוק ממך, אבל מי שמקרב עצמו להבורא ברוך הוא על ידי מעשיו, אזי ה' יתברך קרוב אליו, וקרוב אליך הדבר בפיך ובלבבך לעשותו.

הדבר מתבאר היטב עם מה שאמרנו כי הברכה היא זו המשפיעה על האכילה שתהיה מרוממת, וכן בענין זה הברכה פועלת שתהיה זאת האכילה לפני ה' אלהיך' כמו שהגיד בקדשו הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק ע"ה (פר' ראה ד"ה א"י עשר) לבאר את שני חלקי הברכה, 'אלהינו' ו'מלך העולם', והסביר כי תחילה אנו ממליכים את הבורא עלינו, ואחר כך יכולים אנו להמשיך את הבורא לעולם הנקרא בשם 'מלכות', וזה הנאמר במעשר 'ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם', וזה לשונו: 'ואכלת לפני ה' אלקיך', דהנה אנו אומרים ברוך אתה ד' אלהינו, היינו שמתחילה אנו אומרים שהוא אלקינו ואחר כך אנו ממשיכים את הבורא ברוך הוא לעולם הנקרא בשם מלכות ולשכן את שמו יתברך במקום אשר יבחר בו, וזהו שאומרים 'מלך העולם'. וזהו 'ואכלת', דעשיית המצוה נקרא אכילה שהוא התענוג והדביקות, 'לפני ד' אלקיך' כנ"ל, שהוא אלקינו, 'במקום אשר יבחר לשכן שמו שם', פירוש, ואחר כך תכוין לפעול להמשיך ולשכן את שמו יתברך בהיכל קדשו כנ"ל שהוא מלך העולם.

שלשה שאכלו על שולחן אחד ואמרו עליו דברי תורה, כאילו אכלו משולחנו של מקום ברוך הוא, שכאשר אומר דברי תורה על שולחנו ומקדש אכילתו, שעצם אכילתו היא כדברי תורה, מכיון שכל מטרת אכילתו היא לצורך לימוד התורה, לצורך הברכה ולצורך העלאת ניצוצות הקדושה שנמצאים במאכלים, ובכך נהפך שולחנו למזבח כמו שלומדת המשנה מהנאמר (יחזקאל מא כב) 'וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה''. וכך דרשו בגמרא (תגינה כז.) בפסוק זה שבתחילה אומר הכתוב 'המזבח עץ שלש אמות גבוה וארכו שתי אמות ומקצעותיו לו, וארכו וקירותיו עץ, וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה'', ומקשה הגמרא, פתח במזבח וסיים בשולחן. מתרצת הגמרא, רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרויהו, בזמן שביית המקדש קיים מזבח מכפר על אדם, עכשיו, שולחנו של אדם מכפר עליו.

[בביאור הדימוי שבין שולחן למזבח כתב בעבודת ישראל במשנתנו: או יאמר רבי שמעון אומר שלושה שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו וכו' אבל שלושה שאכלו וכו' כאילו אכלו וכו' שנאמר זה השולחן אשר לפני ה'. ופירשו המפרשים כאילו הקריב קרבנות, כמו כהנים משולחן גבוה קא זכו, ודקדקו האיך מבואר בפסוק שהוא כמו הקרבת קרבנות. ונראה לפרש כמו שכתב המגן אברהם (או"ח סימן ו סק"ד) דהגוף נהנה מגשמיית המאכל, והנשמה מרוחניות המאכל. והרוחניות המאכל הם ניצוצות קדושים, שבכל דבר יש ניצוצות קדושים שנכנסו לשם כשאמר הקדוש ברוך הוא תדשא ושאר מאמרות, וגם על ידי טללים וגשמים קדושים שהם כוחות מהבורא, כי למעלה אין גשם ואין טל, אלא שנשתלשל כוחות מהבורא, ולמטה נתגשם דוגמת המן שאכלו ישראל במדבר. ועל ידי שאדם אוכל ונכנס בתוכו אותן ניצוצות ובכך זה מברך ברכת המזון ואומר דברי תורה הוא מעלה אותן ניצוצות. והוא כמו הקרבנות שהיה המלאך אוריאל מעלה הקרבנות לריח ניחוח לפני ה', ומפני כן היה בבית

אבל שלושה שאכלו על שולחן אחד ואמרו עליו דברי תורה, כאילו אכלו משולחנו של מקום ברוך הוא, שנאמר (יחזקאל מא כב) 'וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה' (אבות פ"ג, משנה ג). כשאוכלים לשם שמים זוכים לקדושה הגנוזה בפנימיות המאכל, כמו שאמרו כי 'מלאך' אותיות 'מאכל' שמקדש את המאכל ומעלה אותו לשמים בחינת 'מלאך', כמו כן 'מאכל' גימטריא ב' השמות שם הוי"ה ושם אדנות, וכן אמרו ש'לחם' עולה בגימטריא ג' שמות הוי"ה, ובבאר מים חיים כתב כי בכל דברי העולם הזה יש אותיות י"ה משמו יתברך, כמו אכילה שתיה שינה.

וכל אלו ללמד יצאו שעל ידי האכילה בקדושה זוכה ומקרב כל הדברים לפני ה' וזו עבודת ה' גדולה ונשגבה, ובכך נבואה היכלך להבין דברי משנתנו שהפליגה במעלת האומרים דברי תורה על השולחן ואמרה 'כאילו אכלו משולחנו של מקום ברוך הוא' שזו הפלגה שאין למעלה הימנה, ועל אחת כמה וכמה בימינו שעדיין לא זכינו לבנין בית המקדש והקרבת קרבנות על מזבחך לרצון, בודאי שיש לכל משכיל ודורש את ה' לעלות ולהתעלות בקדושת אכילתו ובכלל זה כל הדברים הנקראים אכילה, ואז זוכה לאכול משולחנו של מקום. וכן אמרו (דברי ישראל כללי אוריתא א) 'אין קידוש אלא במקום סעודה' (פסחים קא.), דהיינו היכן ניכרת הקדושה של האדם, 'במקום סעודה' באכילתו בקדושה.

האוכל בקדושה כאוכל לפני ה'

ובכך מתקיים בו הנאמר לגבי אכילת מעשר (דברים יד כג) 'ואכלת לפני ה' אלהיך', שירגיש שאוכל ממש 'לפני ה' אלהיך', כמו שאמר הנועם אלימלך ע"ה בפסוק זה (פר' ראה ד"ה או יאמר היוצא): רצה לומר שתתנהג באכילתך שיהיה הכל לפני ה', דהיינו בקדושה. ומפרש הכתוב 'מעשר דגנך' כו', פירוש, שצריך האדם לדמות לעצמו כאלו אוכל מעשר או בכורות קדשים כמו שהיו הלוי והכהן אוכלין בפרישות גדול ובקדושה גדולה, כן תעשה שיהא דומה בעיניך כאלו הוא תרומה או מעשר. 'למען תלמד ליראה ה' כו', רצה לומר על ידי זה תרגיל את עצמך שתבוא לך יראה שלימה מהבורא יתעלה, עד כאן לשון קדשו. וזה הדבר שבאה המשנה ללמדנו 'אבל

אֶלְדָּנוֹת

לְעֵלְמֵנוּ עֵבֶת

פְּרֻשַׁת כִּי תְבוֹא

כס"ז, ע"א

רְאֵה שֶׁהַתַּפְלִין פְּסוּלוֹת

וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וַיֵּרְאוּ מִמֶּךָ (כח, י).

פַּעַם פָּנָה הַרְה"ק ה'לֵב שִׁמְחָה זִיע"א אֶל בַּחֲזוֹר כְּבֵן חֲמֵשׁ עָשָׂרָה וּשְׁאֵלוֹ אִם הִגִּיעַ לְמַצּוֹת וְאִם הֵנוּ מֵנִיחַ כָּבֶד תַּפְלִין. הֵלֵךְ מִהָרַם לְמִסֵּר אֶת תַּפְלִיוֹ לְבִדְיָקָה, וְהָיוּ נִמְצָאוּ, אָכֵן, פְּסוּלוֹת. כְּאִשֶּׁר עָשָׂה לוֹ הַמַּעֲשֶׂה כְּנִפְסִים בְּקֶרֶב הַחֲסִידִים, וְאֵלּוּ הִחְלוּ לְהַרְעִישׁ עִמּוֹ, הִגִּיעוּ הַדְּבָרִים גַּם לְאַזְנֵי שֶׁל רַבֵּנוּ. נִעְנָה בְּבִטּוֹל וְאָמַר: גַּם זֶה לִי מוֹפֵת!... הֲלֹא בְּמִפְרָשׁ נֶאֱמַר (דְּבָרִים כח י) 'וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ', וְדָרְשׁוּ עַל כֵּן בְּגִמְרָא (בְּרִכּוֹת ו.) אֵלּוּ תַּפְלִין שֶׁבְּרָאשׁ, הָרִי לָנוּ מִפְרָשׁ שֶׁאֵפְלוּ עִם הָאָרֶץ מִסְגָּל לְרֹאוֹת וּלְהַבְחִין, אִם הַתַּפְלִין כְּשֵׁרוֹת אוֹ לֹא.

כְּאִשֶּׁר סִפֵּר לוֹ פַּעַם בְּהַתְּפַעְלוּת, עַל אֶחָד מִבְּנֵי הַמַּשְׁפָּחָה, אֲשֶׁר שָׁאַל אֶת תַּפְלִיוֹ שֶׁל יָדָיו, וּבִטָּרֵם הִסְפִּיק לְהַנִּיחַ, הַחֲזִירָן לְבַעֲלֵהוּ וְהֵאִיץ בּוֹ לְמִסֵּר אֶת הַתַּפְלִין לְבִדְיָקָה, וְהָיוּ אָכֵן נִמְצָאוּ פְּסוּלוֹת. גַּם כָּאן, הִבִּיט בּוֹ רַבֵּנוּ בְּמִסְפָּר בְּתִמְהוֹן, וְלֹא הִבִּין כֵּלָּל, מָה הַחֲדוּשׁ בַּדְּבָר, וְהַתְּפַעְלוּת זוֹ עַל שֵׁם מָה (לִבְּסֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל 'ח"ב ע"א רלו).

יִרְאָ שְׁמִים בְּסִתֵּר וּבִגְלוּי

כְּתַב הַרְה"ק ה'אֱמֶרִי נַעֲם זִיע"א (פֶּרֶשׁת תְּצֹוה): לְבָאֵר נֶסַח שֶׁל 'לְעוֹלָם יִהְיֶה אֶדָם יִרְאָ שְׁמִים בְּסִתֵּר וּבִגְלוּי', וּלְכַאֲרָה הֲלֹא כְּתוּב (מִיכָה ו ח) 'וְהִצַּנֵּעַ לֶכֶת עִם אֱלֹקֶיךָ'. אִךְ הַעֲנִין, שֶׁבְּאַמֶּת עֶקֶר הָעֲבָדוֹת צְרִיכָה לִהְיוֹת בְּהִסְתָּר מִכָּל בְּנֵי אָדָם, אֲמֵנָה הִירָאָה צְרִיכָה כָּל כֵּן לִהְיוֹת בּוֹעֵרֶת בְּתוֹךְ לְבֹו עַד אֲשֶׁר מִמִּילָא נִכָּר עַל פְּנֵיו, וְנִבְרַע עַד תַּפְרָץ חוּצָה שֶׁלֹּא בְּרִצּוֹן הָאָדָם כֵּלָּל, יַעַן שֶׁלְּבֹו מֵלֵא כָּל גְּדוּתָיו, וְאִין בְּאַפְשָׁרִי לְהַחֲזִיק עֲצָמוֹ בְּהִסְתָּר. וְכִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כח י) 'וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי

שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ'. וְלִזְוֶה מַעֲשֶׂה הַצְּדִיקִים וְהַתְּנוּעוֹתֵיהֶם נוֹשָׂאִים חֵן בְּעֵינֵי כָּל, וְכִמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (סוֹכָה מ"ב) כִּי מִי שֵׁיט בּוֹ חֵן בִּידוּעַ שֵׁיט בּוֹ יִרְאֵת שְׁמִים. וְנִכָּר עַל פְּנֵיהֶם מִה שֵׁיט בְּתוֹכָם פְּנִימִיּוֹת לְבָבָם הַטְּהוֹר. וְזֶהוּ 'בְּסִתֵּר וּבִגְלוּי', אֲשֶׁר כָּל כֵּן צְרִיךְ לִהְיוֹת מַעֲשִׂיָּה בְּטוֹב, שֶׁאִם שֶׁאֵתָּה עוֹשֶׂה כָּל מַעֲשִׂיָּה בְּסִתֵּר, עִם כָּל זֹאת יִתְגַּלֵּל לְחוּץ וְיִדְעוּ הַכָּל כִּי ה' אִתָּךְ.

וְהֵנָּה בְּסִפְרֵים הַקְּדוּשִׁים נִקְרָא זֹאת בְּשֵׁם אֹר פְּנִימִי וְאֹר מְקִיף. וְכִמּוֹ שֶׁאֲמָרִים הַמוֹשְׁלִים, לְמַשֵּׁל כְּשִׁשׁוּפְכִין מִשְׁקָה בְּתוֹךְ כָּלִי, וְהַמִּשְׁקָה הוּא מְרַבֶּה שְׁאִין בְּכַח הַכָּלִי לְקַבֵּל, יוֹצֵא הַמּוֹתֵר עַל דְּפְנֵי הַכָּלִי, וּמְקִיף דְּפְנֵי הַכָּלִי מִכָּל צֶדֶד, וְכִי שֶׁרֹּאָה הַמִּשְׁקָה טוֹפֵחַ עַל דְּפְנֵי הַכָּלִי, יוֹדֵעַ בּוֹדָאִי מִה בְּתוֹכּוֹ. כֵּן כְּשֶׁהִקְבָּה מִשְׁפִּיעַ אֹרוֹת בְּלֵב הָאָדָם, וְיִרְאֵת שְׁמִים בּוֹעֵר בְּקֶרְבּוֹ כָּל כֵּן עַד שֶׁאִין בְּכַחוֹ לְהִסְתָּר, וְצְרִיךְ לְהַתְּגַלּוֹת עַל פְּנֵי הָאָדָם, וְנִכָּר בְּהִכָּרֶת פְּנֵיו תִּכּוֹן לְבָבוֹ, נִקְרָא זֹאת בְּשֵׁם פְּנִימִי וּמְקִיף.

דּוֹקָא כְּשִׁמְתִּירָאִים

צֵא וְלִמַּד כְּמָה גְּדוֹל עֲנִין הַפְּאוֹת. פַּעַם בֹּא יֵלֵךְ אֶחָד עִם אֲבִיו לְהַרְה"ק מִהַר"ד מִבְּעִלְזָא זִיע"א לְרֹאצְפֶּרֶט, וְהַפְּאוֹת שֶׁל הַיֵּלֵךְ לֹא הָיוּ נִרְאִים. וְאָמַר הָרַב הַקְּדוֹשׁ לְהַיֵּלֵךְ: 'דִּי גֵיִסֶט שׁוֹיִן אוּיָר אַזוּי' [-הָאֵם גַּם אִתָּה כְּבֵר הוֹלֵךְ כֵּךְ?] וּמִשְׁפָּה הַרְה"ק הַפְּאוֹת שֶׁלּוֹ שִׁיחָא נִרְאָה. הַתְּנַצֵּל אֲבִיו: הִיּוֹת שֶׁנִּסְעָנוּ בְּרִכְבֶּת וְהָיוּ שֵׁם הָרַבָּה אֲנָשִׁי חֵיל וּפְחָדָנִי, וְלִכֵּן הִתְבַּאֲתִי אֶת פְּאוֹתָיו. אָמַר הַרְה"ק: אֲדַרְבֶּה כְּשִׁמְפַּחְדִּים מֵהֶם יֵשׁ לְגִלוֹת אֶת הַפְּאוֹת, דְּכְתִיב 'וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וַיֵּרְאוּ מִמֶּךָ'.

סִגְלָה לִזְכָּרוֹן

פַּעַם אֶחָת דָּרַשׁ אִישׁ אֶחָד מִהַרְה"ק ה'יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל' מֵאֶלְכָּסְנֶדֶר זִיע"א סִגְלָה

לְזַכָּרוֹן. אָמַר לוֹ ה'יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל', שִׁיחָץ כְּמָה פַּעֲמִים בְּיוֹם אֶת חוּט הַשְּׁדָרָה בְּמִים קָרִים. עֲמַד עַל יָדוֹ עוֹד אִישׁ וְאָמַר, שְׁגָם הוּא צְרִיךְ עֲצָה לִזְכָּרוֹן. וְשָׂאֵל, אִם עָלָיו לְעִשּׂוֹת אוֹתָהּ הַסִּגְלָה. עֲנָה לוֹ ה'יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל': עֲבוּרָךְ יֵשׁ לִי סִגְלָה אַחֲרֵת: תִּקֵּים אֶת הַכְּתוּב 'לֹא תִתּוֹרִי אַחֲרֵי עֵינֶיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם' עַל יָדִי זֶה זֹכִים 'לְמַעַן תִּזְכָּרוּ'.

וְסִפֵּר הָרַב הַחֲסִיד ר' מִשֶּׁה אֶהֱרֵן בּוֹיִם, שֶׁהִזְכִּיר אֶת עֲצָמוֹ לְפָנָיו שִׁיזְכָּה לִזְכָּרוֹן טוֹב וְשִׁיזְכֹּר כָּל מָה שִׁיִּלְמַד. עֲנָה לוֹ ה'יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל': עֲצָה הִיא עַל זֶה לִהְיוֹת בְּבַחֲנִית בּוֹר סִיד שְׁאִין מֵאֲבָד טְפָה, דְּהֵינּוּ לִהְיוֹת נִזְהָר בְּמַדַּת יְסוֹד שֶׁזֶה סִגְלָה לִזְכָּרוֹן, וְעַל יָדִי זֶה זֹכִים לִהְיוֹת בּוֹר סִיד שְׁאִינוֹ שׁוֹכֵחַ שׁוֹם דְּבָר (תְּפִאֲרַת רַבּוֹתֵינוּ אוֹתִיוֹת נ-נא).

כְּפִי הַשְּׁמִירָה כֵּן הַזְכָּרוֹן

עַל הַפְּסוּק (דְּבָרִים כו יג): 'לֹא עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שִׁכַּחְתִּי' הִבִּיא הַרְה"ק ה'לֵב שִׁמְחָה זִיע"א: הַגָּאוֹן מִדְּעִנְבּוֹרָג רַבִּי יוֹסֵף רֶאזִין ז"ל זָכַר כָּל הַש"ס. הוּא הָיָה פַּעַם אֶצֶל הַשְּׁפֵת אֲמַת ז"ל, וְכִאֲשֶׁר הֵלֵךְ, אָמַר הַשְּׁפֵת אֲמַת, שֶׁמִּזְכָּרוֹנוֹ נִכָּר שֶׁהָיָה שְׁמוֹר כְּלוֹ בְּקִדְשָׁה. זֶה י"ל הַכּוֹנֵה 'לֹא עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ' וְלִכֵּן 'לֹא שִׁכַּחְתִּי'. וְזֶה שֶׁאֲמָרוּ בִּירוּשָׁלַיִם 'אִית לָךְ מִימָר עַל אוֹתוֹ הַגּוֹף הַקְּדוֹשׁ בְּשׁוֹכֵחַ', עַל דְּרָךְ דְּבָרֵי הַשְּׁפֵת אֲמַת הַנ"ל 'לֹא עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שִׁכַּחְתִּי', אֲמֵנָם כֵּן, כְּפִי הַשְּׁמִירָה כֵּן הַזְכָּרוֹן. וּבְמִשְׁנֶה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגְּדוֹל בּוֹר סוֹד וְכו'. רִאֲיִתִּי שֶׁבֹּא אֶחָד לְפָנָי רַבִּי פִּנְחָס מְקוֹרִיץ ז"ל וְקָבֵל שְׁסוּבֵל עַל שִׁכְחָה. וְהַשִּׁיב לוֹ, שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְתִשְׁוֹבָה מִגַּעַת עַד כְּסֵא הַכְּבוֹד וְאִין שִׁכְחָה לְפָנָי כְּסֵא כְּבוֹדָה. וְאוּלַי כָּל שָׁכֵן וְקָל וְחֹמֶר 'לֹא עֲבַרְתִּי' וְכו' 'וְלֹא שִׁכַּחְתִּי'.

(סִפֵּר סִפִּיר וִיהִלּוּם - לְהַרְבֵּה הַגָּאוֹן רַבִּי מִנְחֵם מִנְדֵּל פּוֹמֶרֶנֶץ שְׁלִיט"א)

אִילוֹ אַרְבַּעַת פְּסוּקִים רְצוּפִים מִפְּרֻשַׁתְנוֹ נִקְרָאִים בְּלִיל הַחַג, אֵךְ לֹא בְּבֵית הַכִּנְסָת?

חִידוֹן אֶלְדָּנוֹת - נוֹשֵׂא פֶּרֶסִים

פֶּתֶרֶן חֲחִידָה וְכֵן שֵׁם הַזּוֹכָה, יִפְרֹסְמוּ אִי"ה בְּגִלְיוֹנוֹת הַבָּאִים

הַפּוֹתֵרִים נִכְוֵה יִכְנִסוּ לְהַגְלִילָה אִי"ה

עַל סִידוֹר מִתִּיבַת מִנְחָה מַעֲרִיב בְּהוֹצָאת "עוֹז וְהַדָּר". אֶת הַפְּתוּרוֹת יֵשׁ לְשַׁלּוֹחַ אֵלֵינוּ עַד לַיּוֹם שֶׁנִּי

לְמַסְפֵּר פֶּקֶס: 077-470-26-81

אוֹ לְמִייל: magdenot@gmail.com

נֹא לְכַתּוּב שֵׁם, כְּתוּבַת מְדוּקָה וְטַלְפוֹן.

בְּרֹאשׁ הַדָּף לְצִיין "עוֹבֵר חִידוֹן לְנוֹעַר".

פֶּתֶרֶן חֲחִידָה - פֶּרֶשׁת בְּמַדְבָּר:

ש. אִיזוֹה שֶׁבֶט הִיָּה הַמַּסְפֵּר שֶׁל שׁוֹנָה מְכַל שָׂאֵר הַשְּׁבָטִים?

ת. הַמַּסְפֵּר שֶׁל שֶׁבֶט גֹּד - שֶׁבֶט גֹּד הוּא הַשְּׁבָט הַיְּחִיד שֶׁהַמַּסְפֵּר שֶׁלּוֹ מִסְתִּיִּים בְּמַסְפֵּר שֶׁל עֲשִׂירִיּוֹת שֶׁל עֶשֶׂר, הַמַּסְפֵּר שֶׁלָּהֶם מִסְתִּיִּים בְּחִמְשִׁים.

שֵׁם הַזּוֹכָה בְּסִידוֹר מִתִּיבַת מִנְחָה מַעֲרִיב בְּהוֹצָאת "עוֹז וְהַדָּר":

פֶּרֶשׁת בְּמַדְבָּר:

ה' יִצְחָק הַרְצוּג מִבְּנֵי בְּרִק.

מקדושיה

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה

מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

ראני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

בפרשת ביכורים נאמר בתורה הקדושה (כו. א): "וּבָאֵת אֶל הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם", ועל כך מוסיף רש"י הקדוש ומבהיר: "אין לך אלא כהן שבימך".

ואכן, לאורך הדורות ידעו תמיד ישראל קדושים כי ישנה כתובת לכל פנייה בעניינים הנוגעים לעבודת הבורא, לכל הלבטים והקשיים, האתגרים וגם השבח וההודיה המתלווים לעבודת האדם את קונו. הלא הם הצדיקים מצויק ארץ, הם שזכו לקרבת אלקים מופלגת והילכו תמיד לפני העדה, להאיר את הדרך, לכוון ולהדריך. מעשה מופלא מצאנו דווקא אודות עבודת התפילה של אחד הקדושים אשר בארץ, מצדיקי הדורות אשר עד עצם היום הזה צועדים אלפיהם בדרכו ומתבשמים לאורו, והיא אשר האירה את דרכו של יהודי ברגע של שפל רוחני.

'מחשבות זרות' אינן דבר של מה בכך, אולם מאידך גם הינן שיחות ולעתים קרובות חולפות כלעומת שבאו. יש והמחשבה טורדת את מחשבותיו של יהודי לזמן מועט, פעמים שהיא נמשכת זמן רב יותר, אולם כך או כך - בעיה מוכרת וידועה היא וכך גם הדרכים להילחם בה ולמגר אותה.

אולם לא כן 'מחשבות זרות' מהסוג שעלה בלבו של גבור הסיפור, אברך בן עלייה אשר זכה לשקוד על התורה והעבודה, להתעלות במעלות הקדושה והחסידות בצל אחד ממאורי דורו וענקי החסידות.

בעל השגה היה הלה, שאיפותיו נסקו עד למדרגות הרמות והגשבות ביותר אליהן ניתן להעפיל והוא אף רשם לזכותו מידות ומעלות לא מעטות אותן קנה בעמל רוחני ומתוך זיכור הנפש ועבודת המידות במשך שנים.

אך מה לו ול'מחשבות זרות' מהסוג המבחיל ביותר, כאלה הנוגעות לציפור נפשו של כל יהודי ואשר בתעוזתן מהינות לערער את יסודות האמונה?!

תהיה כואבת זו עלתה במחשבתו, כאשר במשך תקופה לא מבוטלת שטפו את לבו של החסיד המופלג מחשבות טורדניות, מחשבות אשר למרבה לחלתו קראו חניג על אמונתו האיתנה והיסודית אותה השתית בלבו במשך שנים.

'רבי, עזור נא!' פנה החסיד במר לבו לרבו הגדול, ואילו הרבי מצדו לא חסך ממנו את חסדו. בתגובה ארוכה ומנומקת, בנויה לתלפיות ומפורטת בטוב טעם, שטח הרבי באוזניו מאמר חסידי עמוק בענייני אמונה, ואכן הוטב לו.

המחשבות חלפו ועברו כלעומת שבאו.

אך אולי, כעבור תקופה נהנה ראה זה שבר. אותן מחשבות, אותם הגיגים נוראים, שבו והכו בו כמקדם וביתר שאת ועוצמה, עד שלבו הטהור לא יכול היה לעמוד בכך.

שוב הריץ פעמיו אל הרבי, שוב שפך את לבו בפניו ואף הפעם זכה למנה גדושה של חסידות ושמע מפי הרבי מאמר ארוך ועמוק במיוחד. אף הפעם הוטב לו, הוא חש כתינוק שנוצל, אולם ככל שאל קאו - אף המחשבות חזרו כעבור תקופה, בחוצפה השמורה רק להן.

'אוי, מה יהיה רבי?' חרד החסיד, 'אוי לי ואבוי לנשמת!'.

לפתע נפל רעיון במוחו, נבט והתגבש עד שהבשיל לכדי החלטה של ממש. 'אסע אל הרבי הקדוש ר' שלמה מקרלין, שמא יהיה בצקלוננו מזור לכאבי ומרפא לנשמת' הדואבת.

אמר, ועשה. תיכף ארז צרור קל ועשה את דרכו אל הרבי הקדוש מקרלין.

בדרכו הסדיר את מחשבותיו, ניסח לעצמו שוב ושוב את דבריו אותם הוא עתיד להציג בפני הרבי ושינן ביסודיות כל מילה ומשפט. היה ברור לו מה יאמר, כיצד יציג זאת ואיך ישפוך לבו לפני הרבי, אלא שדווקא בבואו אל הקדוש נכח לתדהמתו כי אותה הכנה רבתית היתה מיותרת בעליל.

בהשגחה פרטית מיוחדת הופיע האברך לביתו מדרשו של הרבי, בדיוק באותם רגעים בהם ליפף הרבי את רצועות התפילין על אצבעו, בחיל ורטט, בדיוק עילאית שאין כמותה.

"וְאֶרְשָׁתִּי לִי לְעוֹלָם, וְאֶרְשָׁתִּי לִי בְצֶדֶק וּבִמְשָׁפֶט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים" הרבי הגה את המילים במתיקות אינסופית, בלהבת אש ויקודת שכל כולה אמונה ודבקות בבורא כל העולמים, "וְאֶרְשָׁתִּי לִי בְּאֱמוּנָה וּבְדַעַת אֶת ה'".

פתאום הכל נעלם.

הספיקות, המחשבות הטורדניות, ההרהורים החצופים והשאלות המקוממות שהופיעו יש מאין, הכל כמו התנדף בעשן ונמוג כלא-היה.

הרבי הקדוש, משל היה מנתח מומחה בעל אומל מנתחים מושחז, כמו הסיר באבחה אחת את הבעיה הכואבת ועשה קץ לסבלו הרוחני הנורא של האברך. הוא חש באחת כמו בריה חדשה, והרהוריו לא שבו לא עוד.

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

"אֲבָנִים שְׁלֹמֹת תִּבְנֶה אֶת מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹקֶיךָ וְהִעַלִּיתָ עָלָיו עֹלֹת לַה' אֱלֹקֶיךָ" (כו. ו).

יש לרמוז, כבר ידעת אותיות נקראים אבנים כמ"ש בספר יצירה (פ"), וכתבו המקובלים שכל אות הוא שיעור קומה ולכן צריך לדבר כל אות בהרגש כל איבריו, ובאם לאו יהיה האות כמו בעל מום מחוסר איזה אבר.

והנה ידוע שעל ידי התפלות מעלים עליות בכל העולמות, וזה דווקא כשהאותיות אינם מחוסרים אבר כי כל אשר בו מום לא יקרב ולא ירצה לקרבן, וזה אבנים שלמות, ר"ל אותיות שלמים בכל הרגש איברך, תבנה את מזבח ה' אלקיך, היינו מלכות שמים הנקראת 'זב"ח', אז והעלית עליו עולות, היינו עליות העולמות ה' אלקיך, והבן (אגרא דכלה).

"וְלִקְחַתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תֵּבֵא מֵאֶרֶץ צֶדֶד" (כו. ב).

במדרש תנחומא 'ראה משה רבנו ע"ה שהביכורים עתידין ליבטל, תיקן ג' תפלות בכל יום'. כי מצות ביכורים הוא לתת הראשית להבורא יתברך, ועל ידי זה נמשך הכל אחר השורש ויש בו ברכה. לכן כתב אחר כך (פסוק יא): "וְשִׁמַּחְתָּ בְּכָל הַשָּׁבוֹעַ כו',

הילולא דמרי עלמא

בעלי הילולא בעבודת התפילה

הרה"ק השרף ר' אורי מסטרעליסק זי"ע
ב"ג אלול תקפ"ו

תפילתו של רבנו היתה בסערת אש ויקודת, בלהט הולך ומתגבר עד שבדבוקתו היתה נשמתו קרובה להיפרד מגופו. אודות כך העידו צדיקים, כי מדי יום קודם שהיה מתפלל היה רבנו נפרד מרעייתו ובני ביתו, שמא תכלה נפשו בכיסופיה לקונה ותצא נשמתו בעומדו בתפילה.

בתגובה, זימן הרבי אליו את אחד מפרחי החסידים, אברך צעיר וכן עלייה אשר התעלה במעלות הקדושה והחסידות בצל רבו הגדול. 'שעת כושר מיוחדת עתה, ובידך לבקש ממני ככל שיעלה על רוחך' האיר לו הרבי פניו, 'מה תבקש אפוא, בני?'

תשובתו של החסיד הבהירה לרבנית היטב במה דברים אמורים.

'אם יורשה לי, במחילה' הצליח הלה בקושי רב לחלץ את המילים מפיו כשגל של התרגשות אופף אותו, 'ארצה לומר פעם אחת' וחזר והדגיש 'פעם אחת בלבד, ב'רוך שאמר' כפי שהרבי אומר!'

'מדוע אינך פועל עבור קהל עדתך שיהיה להם רוח גדול בפרנסה, כלכלה בהרחבת הדעת וכי לכל הפחות יהיו מסוגלים לתת מזון לפי הפת שלא בדחוקות?' את השאלה הפנתה הרבנית הצדקנית אשת רבנו, אשר הטיבה עמוד על טיבו של בעלה הקדוש וידעה לנכון כי בכוחו לפעול זאת, כרעיו צדיקי הדור.

'מדוע שאעשה זאת?' תהה רבנו בתגובה, 'הלא אין חפצם בהבלי העולם הזה כלל, ומה להם ולכסף, ממון חומרי וגשמי שאינו כי אם שקרי ובר חלוף?' הרבנית מיאנה לקבל את התשובה. 'לא ייתכן שהחסידים אינם חפצים בכסף' פסקה.

כ"ד טבת תקצ"ז, עיר הקודש צפת.
ואז זה קרה.

מה שהתחיל כרעש עמום ורעידה קלה התפתח במהירות לרעד אדיר וקול מעורר פלצות, אבנים החלו ניתכות מכל מקום והאדמה כמו נשמטה מתחת רגלי העוברים ושבים. הרעש הנורא בגליל תקף במלוא עוצמתו, ויהי המקום לחרדת אלקים.

אלפי הרוגים גבה הרעש, מרביתם בצפת, ועשרות יישובים חרבים, שנים ארוכות של שיקום ורובבות יתומים ואלמנות, הורים שכולים ופצועים לאין מספר.

באותה העת שהה הרה"ק ר' אברהם דב מאוריטש בעל 'בית עין' בבית מדרשו שבצפת, הציבור ובראשם הרבי סיימו זה עתה להתפלל תפילת מנחה והמתינו לתפילת ערבית, וסביב נאספו אנשי שלומו וקהל עדתו אשר זכו להסתופף בצל איש האלקים ולהתבשם לאורו.

בהישמע הרעש המחרד וכשהבינו הנוכחים בבית המדרש כי מצב חירום הוא, נשאו עיניהם אל הפתח מתוך מטרה לנוס על נפשם, למצוא את עצמם במקום פתוח ולא תחת קורת גג המסוגלת לקבור תחתיה באבחה אחת את כל מי שלא ישכיל להימלט.

'הישיארו כאן' הפתיע קולו הבוטח של הרבי הקדוש, 'בואו והתייצבו סמוך אליי, מהר ומבלי לאבד ולו רגע, ולא יאונה לכם מאומה!'

הרבי החיש בהם להתלכד, להתאסף סביבו על יד ארון הקודש, בשעה שהוא עצמו השתטח בפישוט ידים ורגליים על רצפת בית הכנסת ושפך דמעות כמים בבכייה נואשת כי יציל ה' וירחם על עמו ישראל וימלט את נפשם ממימה משונה זו. ואכן, כלל המתפללים אשר אצו לחסות בצל הצדיק, הצטופף סביבו ולתת מבטחם בהש"ת ללא סייג בעקבות הבטחת הצדיק, זכו להינצל בדרך נס, ואף לא אחד מהם נפקד ברעש הגדול. ויהי לנס.

עד עצם היום הזה ניצבת במקום עדות חיה למעשה נורא זה, כאשר חלקו האחד של בית המדרש נראה כבנוי מחדש, הוא החלק אשר קרס ולא נותר ממנו שריד עד שנאלצו לבנותו מחדש, ולעומתו החלק בו המוקם ארון הקודש נותר שלם, יציב, כביכול לא השתוללה רעידת אדמה שהכתה בכל אשר פנתה.

רק כעבור זמן מה, בשוך מהומת האלקים ששררה בכל פינה וכחלוף זעם, ניאות הרבי הקדוש להסביר. 'ראיתי את האבנים מתעופפות, ניתכות בזעם מכאן לשם, שלא כדרך הטבע שבשעת רעידת אדמה האבנים נופלות תחתיהן. הבנתי אפוא כי אין זאת אלא שכוחות הסטרא אחרא גלחמים כאן, מנסים לכלותנו רח"ל'.

'כשנכחת לראות זאת' הסיק הרבי, 'דעתי כי קיימת רק עצה אחת המסוגלת לעמוד נגד כח עצום זה של הס"מ, והיא - פישוט ידיים ורגליים, תפילה בהכנעה ולב שבור!'

◆◆◆

רבנו ה'בית עין' מתייחס לענין זה במתק לשונו, ואלו דבריו (בת עין פרשת וארא): **"דהנה עיקר העבודה הוא שיהיה קודם התפילה בחינת הכנעה, ואחר כך יתפלל, ומחמת ההכנעה שיש לו מקודם התפילה יכול לדבר דיבורים בקדושה ובטהרה ובהתלהבות, ונותן בהאותיות שמדבר חיות רוחניות ממש, כמו שהיה חיות בהאותיות בעת בריאת העולם וכו'. כי כשמדבר בהכנעה אזי התפלה מקובלת. וכשיש לאדם הכנעה באמת ונחשב בעיניו כעפר, אזי יכול לדבר דבורים שיפעלו על ידם ברכה ושפע רב."**

הרה"ק בעל 'תפארת שלמה' בפרשתנו, בדבריו אודות מצות ביכורים: **"וְעֵנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ" (כו, ה), מתייחס לענין זה ואלו דבריו: הרמז בזה שהאדם צריך להיות בהכנעה עני בדעת קודם התפלה, כמו שכתוב (תהלים קב, א): 'תִּפְלֶה לְעֵנִי כִּי יַעֲטֹף'. (זה שם קט. כב) 'עֲנִי וְאֶבְיֹן אֶגְבִּי', היינו עני בדעת."**

מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

קרבת אלוהים

לאדם של גדולי הדורות

אמריקה. ארץ ההזדמנויות הבלתי מוגבלות, לטוב ובעיקר להיפך.

כבר לפני למעלה ממאה שנה, בתחילת ההגירה היהודית לאמריקה, היה מצב היהדות בכי רע והשפל רק הלך והעמיק מיום ליום בקצב מבהיל. יהודים דוויים ודאובים מהאנטישמיות הגואה בארצות, המוצא חיפשו כאן את החופש, את הדרור, ומצאו אותם.

עד כדי כך הייתה תחושת החופש משכרת, מהפנטת, שהיא כבשה חלקה אחר חלקה ושלחה גרורות עמוקות הישר לתוך לב ליבה של היהדות הנאמנה. קולות פשרניות ולמטה מכך החלו לחולל שמות בכרם בית ישראל, חומת הדת התערערה ובמקומות רבים הובקעה לחלוטין, איש הישר בעינו עשה וקהילות שלמות הילכו בשרירות לבם.

רק בשלב מאוחר יותר, אולי מדי מאוחר, החלה לפרוח היהדות הנאמנה ולהכות שרשים גם באמריקה. גדולי עולם, ראשי ישיבות ואדמו"רים באו וקבעו בה את משכנתם, הביאו עמם את החרש והמסגר - הלא הם תלמידיהם וקהל עדתם השמור, והיהדות החלה להרים ראש, להילחם על קיומה.

אולי טוב מאוחר מלא-כלום, אולם מחוות ואזורים שלמים נותרו ועודם רחוקים, נידחים ומנותקים מכל דבר שבקדושה. אווירת החולין שורת ברחובות קריה והדביקות השטחית בחיי חומר וגשם עודנה שולטת בראש חוצות עד ימינו אנן.

כך מצא את עצמו שמשון [ש.ב.], יהודי בן דורנו, יליד הארץ אשר מסיבות כאלה ואחרות הרחיק נדוד עד לארצות הברית של אמריקה והשתקע באחת המדינות היותר נידחות שלה, מבוסס עד צווארו במדמנת ארץ החולין.

סביבתו, נקל לשער, איננה כר נרחב לצמיחה רוחנית, וכך הפך ביתו עם הזמן פושר יותר ויותר, נטמע בסביבה המנוכרת והופכת רח"ל לחלק בלתי נפרד ממנה. הבנים, אוי עמלנו אלו הבנים, צמחו והיו ילדים אמריקניים תפוחי לחיים ומגושמים, והאבא - אשר עם כל ריחוקו מהדרך המסורה עוד נותר בו שמץ של כמיהה לרוחניות - רואה ועיניו כלות.

בצעירותו, עוד בהיותו נמנה העם היושב בציון, זכה להסתופף בצילו של המקובל הגה"צ ר' גמליאל רבינוביץ שליט"א, ולצד

ההגירה לארץ החולין והריחוק המשמעותי שחוה במישור הרוחני - נותר בקשר עם רבו הגדול ומפעם לפעם אף נסע לארץ הקודש, שם נכנס אל הקודש פנימה ומתוך כאב גדול נועץ בו באשר לעתידם הרוחני של ילדיו.

הרב הציע לו כהנה וכהנה, נידב מאוצרו הבלתי נדלה עצות חינוכיות למכביר ובמקביל ניסה להטות את לבו של האיש עצמו לדרך הישר. שוב ושוב ניסה לשכנע אותו כי אין מקומו בין הגויים המגושמים, כי עליו למצוא מקום חם יותר מבחינה רוחנית ואף לעלות לחונן את עפר ארץ הקודש ולהתערות בחברה החרדית השמורה שבה, אולם לשווא.

עצות חינוכיות לחוד, ומעשים לחוד. הלה לא היה מסוגל לוותר על מנעמי היבשת הגדולה, ושכן נותר בשלו - אחת לתקופה ביכה את מר גורלו ועתידי ילדיו, וזהו.

אך הנה, כך מספר המקובל ר' גמליאל, ביום מן הימים מופיע הלה לביקור שגרתי במעונו, ביקור שכבר ברגע הראשון התברר כלא-שגרתי בעליל וכהפתעה של ממש.

זקנו המגולח למשעי התחלף בזקן היורד על מידותיו, ציצית ארוכה ורחבה עיטרה את דמותו וכל מראהו היה כשל אדם ירא וחרד. לצדו, וכאן ההפתעה גדלה שבעתיים, ניצבו בדרך ארץ ניצבו ילדיו שגדלו והיו לנערים, והנה הם לבושים ככחורי ישיבות לכל דבר וענין ומעיניהם ניבט חן השמור למיתים עצמם באהלה של תורה.

'כיצד...?' הרב לא הרחיק, היה ברור למה כוונתו.

'אמא זקנה יש לי בירושלים עיר הקודש' ניאות הלה בחפץ לב לשתף בסיבה למהפך הדרמטי בחייו, 'והיא לא הסכינה מעודה לסגנון החיים בו בחרתי ולעובדה שנכדיה יצמחו ויהיו 'גויים גמורים לתפארת' כהגדרתה המורירה'.

הרב שמע, אך עדיין לא הבין. 'מה לאימך, עם כל הכבוד, ולחינוך הילדים אי שם באמריקה הרחוקה? וכי מצודתה פרוסה עד כדי כך?'

'אכן כך' פני הלה צפנו סוד, חיוך התחבא בין שפתיו. 'אמא עשתה מעשה. מדי יום ביומו כיתה רגילה ועשתה את דרכה אל הכותל המערבי, ממנו לא זזה שכינה מעולם, והלכה 'לקרוע את אבני הכותל' כלשונה, עד שיתעורר לב בנה ובעקבותיו גם לב בניו - לתורה ויראה, קדושה וחסידות, אהבת ויראת ה' על כל המשתמע מכך.'

אמריקה, עם כל כוחה הדורסני ועוצמות החומר שלה, הובסה לחלוטין במערכה אל מול לב של אמא, אל מול תפילות שבקעו השיר מליבה השבור ועלו עד כסא הכבוד.

התוצאה ניצבה כעדות חיה בחדרו של הרב, מבהירה עד היכן מגיע כוחה של תפילה.

פרשה למעשה

הלכות תפילה לאור הפרשה

בתוכחה שבפרשת כי תבוא מציינת התורה הקדושה את הסיבה לכל אותן קללות שהוזכרו (כו, מ): **"תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מִרֵּב כָּל־"**

עבודת ה', הלא היא עבודה שבלב זו תפילה, תלויה ושייכת באופן מובהק וברור למידת השמחה, ולא כהנהגה נאה גרידא ובדרך החסידות אלא מעיקר הדין.

כך מובא בגמרא (ברכות לא, א): **"אין עומדין להתפלל לא מתוך עצבות, ולא מתוך עצלות, ולא מתוך שחוק, ולא מתוך שיחה, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך שמחה של מצוה."**

להלכה אכן פסק המחבר (או"ח צג, א) כפי המובא בברייתא אחרת (ברכות שם): **"אין עומדים להתפלל מתוך דין, ולא מתוך הלכה שלא יהא לבו טרוד בה, אלא מתוך הלכה פסוקה, אולם הרמ"א מוסיף תיכף ומבאר: "והיינו נמי כמו מתוך שמחה, כי (תהלים יט, ט) 'פִּקְוֵי ה' יִשְׁרִים מִשְׁמַחֵי לֵב."**

עוד יש שכתבו (דרכי משה או"ח קכד, א) כי אין לשליח הציבור להמתין לשניים או שלשה מתפללים המשתהים בתפילה, משום טורח הציבור, אלא יש לשליח הציבור להתחיל תיכף בחזרת התפילה.

קדיש שלאחר חזרת הש"ץ

'קדיש שלם' הנאמר לאחר התפילה, לדעת אחרונים מסוימים (ראה משנה ברורה נה, כב) יש לאמרו אף אם יצאו חלק מהמתפללים ובעת אמירת הקדיש אין עוד עשרה בבית הכנסת. אכן יש הסבורים (חידושי רעק"א לשו"ע שם) כי נכון הדבר אך ורק כאשר יצאו אלו במהלך חזרת התפילה, אולם אם מלכתחילה כבר בעת תחילת החזרה יצאו חלק מהנוכחים ולא נותר מנין - אין לומר קדיש שלם.

ויש שחילקו (שו"ת נודע ביהודה מה"ת סי' ז) בין שחרית ומנחה - לערבית. בעוד שהקדיש בתפילת ערבית נקבע כהמשך לתפילת הלחש ואם כן אין לעכבו משום שאין עשרה בבית הכנסת, הרי שהקדיש שלאחר תפילת שחרית ומנחה בהם יש חזרת התפילה - נקבע כהמשך לחזרת התפילה, ואם כן בו חובה שיהיו עשרה נוכחים. מכל מקום, אם התחיל שליח הציבור לחזור התפילה וראה שלא נותרו עשרה, משום שיצאו חלק מהמתפללים, נפסק להלכה (שו"ע או"ח נה, ג) כי למרות זאת יש להמשיך בחזרת התפילה.

הנהגת המתפללים

בשעת חזרת התפילה, על המתפללים לעמוד [כן הובא בדרכי משה קכד, א - שיש לעמוד דווקא] בכבוד ראש, להסות מלדבר ולשוח בדברי חולין ח"ו, ולענות 'אמן' על ברכות שליח הציבור. ויתיר מכך כתב הטור (או"ח קכד בשם הרא"ש) כי נראה שאם אין תשעה מתפללים העונים אמן - יש בכך משום ברכה לבטלה.

העיד הטור (שם) על אביו הרא"ש - כי בכל פעם בה היה שליח הציבור אומר 'ברוך אתה ה' היה עונה הרא"ש 'ברוך הוא וברוך שמו'. אולם יש מהאחרונים שסבר (הגאון מוילנא, מעשה רב הלכות קריאת שמע ותפילה אות מג) כי אין להקפיד על כך, משום שבכך ייתכן והחזן לא ימתין עד שתכלה אמירה זו מפני רוב המתפללים, ותיפסד חזרת התפילה.

תיקנו אנשי כנסת הגדולה (ראה ערוך השלח קכד, א) כי לאחר שהציבור התפלל תפילת שמונה עשרה - יחזור שליח הציבור על התפילה בקול, והיא הנקראת 'חזרת הש"ץ'. ביסוד ושורש הדין, טעמו וההלכות השונות השייכות לו, נעסוק בע"ה במאמר הבא.

טעם התקנה

בראשונים (טור או"ח קכד ועוד) הובאו שני טעמים לחזרת הש"ץ.

טעם אחד הינו כדי להוציא ידי חובתו את מי שאינו בקי להתפלל בעצמו, ובכך שישמע משליח הציבור המתפלל בקול ייצא ידי חובתו בתפילה מדין 'שומע כעונה'.

לטעם זה, הובא בשם רבותינו הגאונים (טור או"ח קכד בשם רב שרירא גאון ורב האי גאון) כי אם שלא התפלל בעצמו והיניו יוצא ידי חובתו בשמיעה משליח הציבור - עליו להסכים לכל תיבה היוצאת מפי החזן מתחילת חזרת התפילה ועד סופה, כשם שחובה עליו לומר כל תיבה במידה והיה מתפלל בעצמו.

סיבה נוספת לכך הינה - כדי לומר 'קדושה' בציבור.

מנין עשרה

אין חזרת הש"ץ מתקיימת אלא כאשר יש בבית הכנסת עשרה (רמב"ם הלכות תפילה ח, ד), אולם אין צורך שיהיו נוכחים עשרה מלבד שליח הציבור, אלא אף כאשר שליח הציבור הינו אחד המתפללים ונמנה עמהם.

לענין חזרת התפילה כאשר אין את מי להוציא ידי חובתו, היינו באופן שכלל הנוכחים בבית הכנסת כבר התפללו בעצמם, מצאנו כמה פסיקות בראשונים.

יש שכתבו (רמב"ם שם) כי חובה שמרבית הנוכחים טרם יתפללו כדי שיוכל שליח הציבור לחזור על התפילה. ואחרים סבורים (רדב"ז, הובא באליה רבה או"ח נה ס"ק ז) שאף אם ישנו אחד בלבד שלא התפלל ניתן לחזור על התפילה, אלא שבאופן זה חובה שדווקא אותו אחד יתפלל בקול והאחרים רק ישמעו.

פנינה לשבת

מבית מדרשם של רבותינו

"וְעִנִּיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבָד אָבִי" (כו, ה), פירש רש"י: "וְעִנִּיתָ - לשון הרמת קול", ותמוה על מה ראו להדגיש ענין זה, תהא עניינה זו בקול?

באופן נפלא מבאר זאת הגה"ק הרבי ר' העשיל מקראקא (תנוכת התורה), וזאת על פי דברי הגמרא (ברכות כד, ב): "המשמיע קולו בתפלתו - הרי זה מקטני אמנה", וביאר רש"י כי החסרון בזה הוא שמראה כביכול ח"ו אין הקב"ה שומע תפילת לחש ואינו יודע מה שבלב בני אדם, ואם כן יש בכך משום חסרון באמונה.

אכן, על פי ביאור זה יש להניח כי במידה ואומר האדם בתפילתו דבר מה אשר ממנו משתמע כי אדרבה, הקב"ה יודע מה שבלב בני אדם והוא יתברך יודע מחשבותיהם, הרי שאין בכך משום חסרון באמונה משום שבעצם אמירתו הוא מודה בכך, ואם כן רשאי יהיה להשמיע קולו בתפילתו באופן זה.

והנה לבן הארמי הציג עצמו במשך כל התקופה בה שטם את יעקב ושנא אותו, כביכול חפץ הוא רק בטובתו וכי הוא מבקש את שלומו. אמנם כן, הקב"ה צופה נסתרות וקורא מחשבות, והוא ידע לנכון כי אין בלבו של לבן כי אם שנאה ליעקב ורצון לאבדו.

על פי זה מובן היטב מדוע מדגיש רש"י כי העניינה לפני השי"ת בעת הבאת הבכורים נאמרת בהרמת הקול. זאת משום שהמביא ביכורים קורא ואומר: 'אֲרָמִי אֲבָד אָבִי', ממנו מוכח כי אדרבה הקב"ה יודע מחשבות, ואם כן דווקא תפילת הודיה זו אין חסרון אם תיאמר בקול.

מילתא חדת"א

פני תפילה מלוטט מדברות קדשו ותורתו של האדמו"ר רבי דוד חי אביחי צירא שליט"א

תפלות הימים הנוראים - על צער השכינה

בנסת תפלות הימים הנוראים תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה להרבות בבקשה ולהעתייר על התגלות כבוד שמים, והיא עקר המקוץ בקו, אדרבה, המבקש בעד עצמו הרי הוא ככלב הצווח על מזונו, כמבאר בתקוני זהר, ובספר פלא יועץ (ערוך ראש השנה) העתיק דברי הרב המקבץ האלהי מורנו הרב שלום שרעבי מזרחי ע"ה, ממה שהיה דורש בשעת התקיעות, ובתוך דבריו הזכיר דברי הזהר הנ"ל והיה מעורר לשוב בתשובה על החטאים המכאיבים לשכינה הקד' ומחזקים בית אסורים דילה, עין שם בארבה, וסיום שכל מגמת האדם בתשובתו ותפלותיו תהיה על גלות השכינה ועל חרבן בית קדשנו ותפארתנו, כי כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו, כאלו נחרב בימיו (ירושלמי יומא פ"א ה"א, מדרש תהלים קלו י), ובפרט דבור זה שכלול כל הקצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה, לכו ונשובה, וזהו תרף דברי הרב הקדוש ז"ל.

צער השכינה על שאין מבקשים על אריכות הגלות

הנודע ביהודה בספרו דרושי הצ"ח (דרוש ג, טו), מפרש את הפסוק (ישעיה נב) 'מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה', על המועדים והרגלים, ובפרט על יום הכפורים, שהשכינה הקדושה באה אל היכלה אל מקום המקדש, המקום שהיינו מקריבים בו קרבנות בחבה יתרה, ועמה אין איש רק חרב ושועלים הלכו בו, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה, וכביכול הקדוש ברוך הוא פונה ואומר לנו: 'קראתי' שישונו בתשובה, שובו אלי ואשובה אליכם, 'ואין עונה', לשום אל לבו לשוב מאהבה, וכל תפלותינו בימים נוראים הכל בעסקי עולם הזה, בני חיי ומזוני, אבל לשום לב לבקש על אריכות הגלות המר והארף הזה אשר נשפחנו כמות מלב, אין איש שם לבו להצטער ולהתפלל על זה בכל לבו, ומה יהיה בסופנו ומה נעשה לשמו הגדול והנורא המחלל בעינינו, עין שם עוד.

הרב החיד"א ע"ה בספרו מדבר קדמות, מעורר על כך וכותב כי ראש השנה וצערות ימי תשובה יום הכפורים עקר התשובה שיעשה האדם בימים אלו על חטאתיו הוא, שיהיה נאנח ובוכה על חרבן בית המקדש ועל חלול שמו הגדול ותורתו הקדושה אשר עונותיו מנעו הטוב והיה מסייע לעכב הגאולה, וזה צער השמים. אפס לא תהיה תפארת התשובה כדי שישפיע בפרנסה טובה ויחיה הוא וזרעו, רק כל מגמתו תהיה על דבר כבוד שמו.

וזה רמז המפרשים בתוספת נפץ בפסוק (עמוס ג ד) 'הישאג אריה ביער וטרף אין לו' נודע כי הקדמונים אמרו אריה ראשי תבות אלול ראש השנה יום הכפורים, וזהו שכתוב הישאג אריה אם שאוג תשאג באריה' יהיה ביער שהוא בית המקדש כדכתיב (תהלים קלב ו) 'מצאנוה בשדי יער', וכל מגמתו יהיה ביער, על חרבן בית המקדש, וטרף אין לו כי בחרבן בטלו הקרבנות וטרף אין לו.

על פי זה, כך מביא שם הרב החיד"א, פרש הרב מהר"ר יוסף אב"ד בפונא את הפסוק (שמות כא כא) 'אף אם יום או יומים יעמוד לא יקם כי כספו הוא', הפננה 'אף אם יום' - רמז על יום הכפורים, 'או יומים' - שני ימים טובים של ראש השנה, 'יעמד' ישראל בתשובה, 'לא יקם', לא יהיה התקוממות, 'כי כספו הוא' - כל מגמתו אינו אלא על דבר הכסף, שישפיע עליו ברכות.

משל נאה מהחפץ חיים על תפלות הימים הנוראים

בדברו אודות אופן של תפלותינו בימים הנוראים היה החפץ חיים ע"ה מספר שבשנת תרע"ז לאחר שהצאר ניקולאי הדח מקפסא מלכותו והושים במעצר יחד עם משפחתו בעיר טובולסק שבמערבה של סיביר, בקש שיעזבו את מנחת המזון שלהם, והמון העם בשמיעם את בקשתו של הצאר המדח, צחקו הכל לעבדה שהשליט האדיר לשעבר, אשר התנהג ככל יכול, שקע בשפלות אִימה שקצו ואינו מודע למצבו עד ששוב אינו תובע את שלטונו לשוב ולשלוט כקראשונה עם כל הקבוד והגדלה שהיו לו, ובקשתו מסתכמת במנה יותר גדולה של לחם ותפוחי אדמה, ואמר אז המון העם - 'וכי מה נתן לצפות משפט שצדק'.

הסיף החפץ חיים ואמר, כך עם ישראל, הלא הם בני מלכים שגלו מעל שלחן אביהם, בל נהיה אפוא אוילים כניקולאי ובל נתפלל על לחם ותפוחי אדמה בלבד, כפי שאכן בתפלותינו אנו מבקשים 'ובכן מן כבוד ה' לעמך', 'ותמלך אתה ה' לבדך' וכו', כי בקשתנו העקרית צריכה להיות שפדו שמים יתרבה וידעת אלקים תחיר לכל פנה בעולם, ישוב נא המלך הכל יכול אל כסא מלכותו, ותחזיקה עינינו בשבך לציון ברחמיך, ושוב לא ירעבו נסיכיו ויהיו מבטחים בכל טוב. בבקש אם כן מה' על העקר, פראוי לבני מלכים, והטפל כבר יבוא מאלי.

סדרה דצלותא

תפילות הקדמונים ואבות האומה

מספרת הגמרא (ברכות י, א) אודות אותם ברוינים, אנשים ריקים ופוחזים אשר בעזות מצח וחוצפה נוראה מלאם ליבם להטריד את מנוחתו של התנא הקדוש רבי מאיר.

לא יכול היה רבי מאיר עוד לשאת את הצער והטורד שבה, והוא עמד בתפילה לפני אביו שבשמים וביקש כי ימותו הללו, ובכך יבוא הקץ למטרד עיקש זה.

נכחה בכך אשת רבי מאיר, הצדקנית ברויאה בת התנא רבי חנניא בן תרדיון, וזה לא מצא חן בעיניה. 'מה דעתך, שהנך מתפלל כך?' פנתה אליו, 'שמא מסתמך אתה על לשון הכתוב (תהלים קד, לה): 'תִּמְוּ חֲטָאִים מִן הָאָרֶץ'?

על כך היתה תשובתה ערוכה בפיה: ראשית, לא נאמר 'חטאים' אלא 'חטאים', והיינו שדוד המלך התפלל כי העוונות והחטאים ייטמו מן העולם ולא אלו המבצעים אותם. זאת ועוד, דווקא תפילה זו שייטמו החטאים מן הארץ היא שתביא להבטחה המובטחת בהמשך הפסוק: 'וְיִשָּׁעִים עוֹד אֵינָם', שהרי ברגע שלא יהיו עוונות עוד - ממילא לא יהיו אלה רשעים.

שמע רבי מאיר את דברי חכמתה, סבר וקיבל. התפלל מכאן והלאה כי ישוּבוּ הללו בתשובה, ואכן נענתה תפילתו וחזרו הללו לדרך הישר, וכמובן שפסקו להטרידו עוד. בחינת של המעשה האמור, יש בה כדי ללמדנו ענין יסודי בעבודת התפילה.

ניתן לראות כאן עד כמה יש לכוון ולדקדק בכל תיבה הנאמרת בתפילה, בכל בקשה המופנית על ידינו לאבינו שבשמים, משום שמשול הדבר לחץ הנורה מקשת האחוזה בידינו - אין ספק שזה יפגע, השאלה היא רק במה ואיפה.

התפילה, אין ספק, תפעל. דווקא לכן ראוי להקדיש תשומת לב לתוכנה, למילים שאנו מוציאים מפינו ולבקשות אותן אנו שוטחים לפני הקב"ה. משום שפעולתן כה כבירה ושומה עלינו לוודא שהיא תפעל באופן הראוי והנכון.

מגורים מעל בית כנסת

מלהשתמש בעליה שעל גבי בית הכנסת תשמיש קבוע של גנאי, כגון לשכב שם, ושאר תשמישים יש להסתפק אם מותר להשתמש שם. אכן הרמ"א מסייג את הדין האמור ופוסק: "וכל זה דוקא בבית כנסת קבוע, שנבנה מתחלה לכך, אבל בית שיחדו לאחר שנבנה לבית הכנסת - מותר לשכב עליו".

החיד"א מתייחס לכך שהמחבר פוסק בניגוד לדעת הרמב"ם, ואלו דבריו (שו"ת חיים שאל ח"א סי' נו): "ונראה פשוט דאי מרן ז"ל עיניו יחזו תשובת הרמב"ם הנזכרת היה קובע הלכה כמותו", ויתירה מכך סבור החיד"א כי אף רבנו מאיר היה חוזר בו אילו היה רואה את דברי הרמב"ם.

על פי דברי החיד"א הללו נטו אחרונים רבים להקל בכך בעת הצורך. כמו כן פסקו רבים (עיי' שו"ת שבת הלוי ח"א סי' כז, ח"א סי' יח) כי יש לחלק בין בית כנסת שנבנה מתחילה לשם בית כנסת, לבין בית מגורים שהוסב שימושו בשלב מאוחר יותר לבית כנסת - בו יש יותר מקום להקל.

אכן ידועים דבריו המבהילים של הט"ז שכתב (שם ס"ק ד): "אני בילדותי הייתי דר בק"ק קראקא עם בני ביתי בבית מדרשי שהיה למעלה מבית הכנסת, ונענשתי הרבה במיתת בני, ותליתי בזה", ופשוט שאף לדעת המקילים בכך יש להעדיף לקבוע את מקום בי המדרש שלא מתחת לבית מגורים.

פרשה ופשרה

נידון בפרשה בענייני תפילה

אודות הברכה הנאמרת בפרשתנו (כח, א): "בְּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר מוֹבָא בְּמִדְרַשׁ (ילקוט שמעוני רמז תתקלח): "שתהא ביתך סמוך לבית הכנסת".

אם כי סמיכות מקום המגורים לבית הכנסת, כפי העולה בבירור מתוך דברי המדרש, יש בה ברכה של ממש, אולם נידון רחב ומקיף ביותר קיים בנוגע למגורים מעל בית כנסת, כפי שמצוי במקומות רבים בהם מפאת היעדר מקום אחר ראוי ומוסדר - נאלצים לקבוע את מקום משכנתו של בית הכנסת בבנין מגורים.

יסוד הדין מבוסס על דברי הגמרא (שבת יא, א): "כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת - לסוף חרבה", ועל כך כותב [בשם רבנו מאיר] כי הגם שאינו יודע איסור מפורש לגור מעל בית כנסת, אך מכל מקום ראוי להיזהר שלא להשתמש בו שימוש שיש בו גנאי.

מאידך, רבנו הרמב"ם השיב לשאלו בדבר זה (שו"ת פאר הדור סי' עד): "יכול לדור בבית, אבל המקום אשר על ההיכל לא, ואינו יכול לישן שם, ולא להניח כלי מלאכתו, אבל בשאר הבית יעשה כרצונו".

להלכה נפסק בשלחן ערוך (או"ח קנא, יב): "יש לזיזו

יד ושם

פסוקי שמות והטמון בהם

זאב

"זֶכֶר צִדִּיק לְבִרְכָּה וְשֵׁם רִשְׁעִים יִרְקָב" (משלי י, ז).

באופן נפלא מברא האלשיך הקדוש את סיום הפסוק: 'וְשֵׁם רִשְׁעִים יִרְקָב'. בדרך המעוררת לתשובה ופותחת פתח של ממש לכל אחד ואחד ואף בדרגה הנחותה ביותר - לזכות והתקרב לקב"ה ולדבוק בו.

הנה לא נאמר בפסוק 'וְרִשְׁעִים יִרְקָב', משום שאין דבר העומד בפני התשובה, ואדרבה יבוא יום בו ייווכח הרשע בצדקת הצדיק ונכונות דרכו ואז ידבק אף הוא בהליכותיו ודרכיו.

אכן כן, מלמדנו שלמה המלך בחכמתו כי דווקא באותו זמן שישוּב הרשע מרשעתו - או אז יתקיים בו 'וְשֵׁם רִשְׁעִים יִרְקָב' - שיירקב שם 'רשע' שלו ויימוחק ממנו לחלוטין.

ביאו לפניו - בדיעה

הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור עוז והדר

בשבת קודש נהגו בקהילות רבות כבר מדורות קדומים להוסיף ולומר בפסוקי דזמרא את מזמור קל"ה בתהלים: "הִלְלֵה-ה' הִלְלוּ אֶת שֵׁם ה' הִלְלוּ עַבְדֵי ה'".

בסידור רבנו שלמה מגרמיזא (עמוד קג) מובא כי ראוי היה לומר מזמור זה מדי יום ביומו, שהרי נאמר בו (פסוק ב): "שִׁעְמֻדִּים בְּבֵית ה'", והרי עומדים אנו בבית ה' מדי יום ומהללים לשמו יתברך בתפילה. אלא שמפני טורח הציבור קבעו לאומרו אך ורק בשבת.

אכן כתב הטור (סי' רפא סעיף א) כי ענין מיוחד יש באמירתו בשבת, שהרי נאמר בו: "כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יְהוָה יִשְׂרָאֵל לְסֻגְלוֹתוֹ", והיינו כנגד מתן תורה שניתנה בשבת, וכן נאמר בו: "כָּל אֲשֶׁר חָפֵץ ה' עֲשֶׂה בְּשָׂמִים וּבְאָרֶץ בְּיָמִים וְכָל תְּהוֹמוֹת", כנגד בריאת שמים וארץ שהסתיימה ביום שבת קודש.

בתפילת 'הלל' נאמר: 'נְמוּחָם יִהְיוּ עוֹשֵׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר בָּטַח בָּהֶם'. איזה פירוש אינו נכון מבין הפירושים הבאים?

- הבטחה כי אלו העובדים את האלילים תינטל מהם היכולת לדבר, לשמוע וכיו"ב.
- תפילה היא כי כך יהיה בחלקם של עובדי האלילים - שיינטלו מהם החושים השונים.
- עובדי האלילים נמשלים לאלילים עצמם - שאין להם יכולת דיבור, שמיעה וכיו"ב.

ברכת 'את צמח דוד' שבשמו"ע חותמת במילים: 'מצמיח קרן ישועה'. האם 'קרן ישועה' היינו -

- חזק של ישועה.
- ישועה גלויה ונודעת.
- ישועה הנמשכת לעד.

בפסוקי דזמרא נמצא הביטוי: 'אל תגוע במשיח'. מי הם 'משיחי'?

- בני ישראל, שנמשכו להיות עם סגולה.
- האבות הקדושים, נסיכיו ומשיחיו של הקב"ה.
- דוד המלך ומשיח בן דוד, שנמשכו למלוך על ישראל.

הפלא ופלא

שאלות וחיזוק מבני התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא.

תשובות מגילון קודם, פר' כי תצא:

- תשובה ג' - שתי התשובות נכונות.
- תשובה א' - כנסת ישראל.
- תשובה ב' - שהקב"ה קרא רק לו עבד נאמן.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

- על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'.
- בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכייה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

ובחרת בחיים

גיליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים נושא תורני מרתק לאור דברי האור החיים

בפירושו (כו, יח) מזכיר רבנו את הכלל הידוע לפיו "שלוחי מצוה אינם ניזוקין".

דין זה נלמד בגמרא (פסחים ח, ב) מהנאמר אודות העלייה לרגל (שמות לז, כד): "וְלֹא יִחַמְדוּ אִישׁ אֶת אֶרְצָה בְּעֶלְתָּהּ לְאֹתוֹת אֶת פְּנֵי ה'", ומתוך דיוק המילה 'אֶת' דורש איסי בן יהודה כי בא הדבר לרבות אף את ממונו של אדם שלא ייזוק בעלותו לרגל, ואם כן הדבר בממונו, על אחת כמה וכמה שלא ייזוק בנפשו בעוד הוא עסוק בהליכתו לדבר מצוה ואף בחזרה ממנה.

בטעם הדבר הביא המהר"ל (נתיבות עולם, נתיב התורה פרק טז) כי הלא העוסק במצוה הרי הוא משמש כשליחו ועבדו של הקב"ה, ודרך האדון להגן על עבדיו ולמנוע כל פגיעה בהם. הסבר נוסף לכך כתב המהר"ל (חידושי אגדות קידושין לט, ב), כי באמצעות המצוה וזכה האדם להתדבק בבורא יתברך, והדבק בקב"ה אינו ניזוק.

לא זו בלבד שאין האדם ניזוק בשעה שהוא הולך לדבר מצוה, אלא קבעו חז"ל (שם) כי אף במידה ומצוה זו נעשית על ידו שלא לשמה, מכל מקום נכלל הוא בגדר 'שלוחי מצוה' ואינו ניזוק.

יחד עם זאת, הגמרא מסייגת וקובעת (פסחים שם) כי במידה והולך האדם לקיים מצוה במקום בו שכיח שיארע לו נזק, במקרה שזכה אין תקף לגביו כלל זה, אלא הוא חשוף לנזק אפשרי למרות עיסוקו בדבר מצוה.

לענין הליכה לקיום מצוות דרבנן, האם הן מגינות כשם שמגינה ההליכה לצורך קיום מצוה מדאורייתא, נחלקו האחרונים (ראה פרי מגדים משבצות זהב או"ח תלג ס"ק ז, דעת תורה למהרש"ם מברזאן או"ח תנה).

שולחן שבת עם האור החיים

'שמור עליו מכל משמר' צירף החותן הטרי משפט קלישאתי משהו, 'זה רולקס'.

המונח העולם שמקורו, כך הניח, בלועזית, לא אמר לו כלום.

זה עתה בא נחום בברית האירוסין עם בת גילו בשעה טובה, ולנוכח אי אלו מסכתות שחקק בזכרוננו וכמה אלפי שעות של התמדה שהתפרסו על פני שנות בחרות למופת, וזה ואותם אירוסין כללו עמם גם חותן עתיר ממון הנמנה בנשימה אחת עם עשירי תבל.

שמו שיצא לו כעילויי שבעילויים, בן עלייה מופלג שיראתו קודמת לחכמתו ואף זו האחרונה מצאה את עצמה בפסגת עולם הישיבות, לא היה בכדי. הוא אכן שקוע היה ראשו ורובו בתורה הקדושה, כל כולו עסוק בהוויות אביו ורבא, ואף את שם הרחוב בו התגורר הכיר אך כזכרון ילדות רחוק.

אז מה לו ול'רולקס', איזשהו מושג שבחר חותנו לשלוח מאוצר מילים בלתי מוכר בשעה שענד על ידו את מתנת האירוסין - שעון נוצץ וזהוב?

רק למען הנימוס, וכדי שלא יביך את עצמו בפעם הבאה בה יפגוש בחותנו והלה יזכיר את אותו רולקס, ניגש נחום בהקדם האפשרי ליחיאל, הלא הוא חיליק האגדי.

חיליק, בחור מתבגר שעשה ימים כלילות בישיבה והיטיב לחלק את זמנו באופן מיטבי בין המזון לשמיכה, כפשוטו ממש, בחר לעסוק בשולי הזמן המעטים שנותרו לא בעודו ער - כדי לנבון בהרי ידיעות אשר מכנה משותף לכולן - חוסר התועלת שבהן.

כך היה חיליק הראשון לדעת, למשל, כי נדידת הקרחונים באזור הארקטי משפיעה באופן עקיף על גורלו של הלוחית הכחול. כך נודע לו כי חברה פלונית לייצר פנסי כיס מצויה בשפל חסר תקדים ומנייתיה צונחות במהירות. וכך גם ידע חיליק לשבר את אוזניו של נחום ולהחכים אותו בפרט או שניים לגבי אותו רולקס.

רולקס, מסתבר, זהו שמה של חברה שוויצרית לייצור שעוני יד.

במה הם שונים משאר החברות המוכרות? ובכן, כאן הסיפור מתחיל להיות מעניין.

במשך עשורים רבים טיפחה חברת רולקס את תדמיתה העסקית ככזו המייצרת את השעונים המדויקים, העמידים ובעיקר היוקרתיים ביותר, עד שעצם העובדה שאי-מי עונד על ידו שעון של רולקס יש בה כדי להעיד על מעמדו הכלכלי והחברתי ולמקם אותו אי שם בעשירון העליון של החברה.

'מחירו של שעון רולקס' שיתף חיליק בנימה אגבית ממנה לא נשמט צליל קל של חמדת ממון, 'מתחיל בכמה אלפי דולרים ויכול להעפיל עד למחיר אסטרונומי של מאות אלפי דולרים!'

'כן, בהחלט' גיחך מול פניו ההמומות של נחום, 'זה כמו לענוד וילה על היד'...

כשוך ההלם, נכנס מוחו הלמדני של נחום לפעולה והוא החל לנתח את הנתונים ששמע זה עתה לעומקם, חולק עם חיליק את מסקנותיו הסדורות נדבך אחר נדבך.

'אז ציינת שהשעונים של רולקס מדויקים'. חיליק הנהן לחיוב.

'ועמידים בכל מצב'. שוב הנההן.

'ומשדרים יוקרה פורצת גבולות' ניסה נחום ניסוח משלו, ואף כאן זכה להמחום נמרץ. לאמור: 'כל מילה מדויקת, ניתחת את זה הכי טוב שאפשר'.

וכאן באה השאלה המתקילה, זו שיש בה כדי למוטט את המגדל כולו. 'ואם חברה מן השורה תייצר כאלה שעונים - עמידים, מדויקים ויוקרתיים, מחירם יעמוד גם הוא על סך מגוון של עשרות ואף מאות אלפי דולרים?'

לחיליק היתה לכך תשובה מוכנה והוא שלף אותה מבלי משים, בטון נחרץ שאינו משתמע לשתי פנים. 'ברור שלא. זה - רולקס, ואחרים - לא. חד וחלק'.

עם סגולה

התורה הקדושה מציינת בפרשתנו עובדה שיש בה כדי לרומם את הנפש (כו, יח): "וְהָאֱמִירָה הַיּוֹם לְהִיּוֹת לוֹ לְעֵם סִגְלָהּ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָהּ וְלִשְׁמֹר כָּל מִצְוֹתַי".

ניתן היה להניח כי עובדת היותנו 'עם סגולה' מבוססת על קיום המצוות, על לימוד התורה ועבודת המידות. אפשר היה להסיק כי כל אומה, במידה ותחליט לדבוק במידותיה ובדרכיה של אומתנו - תיכלל החל מעתה בהגדרה נעלית זו: 'עם סגולה', אך לא.

האור החיים הקדוש מחדד נקודה זו, וזו לשונו: "אֲמִירוֹ לְהִיּוֹת לוֹ לְעֵם סִגְלָהּ, שֶׁהֵגֵם שְׁתָּבֵא אִמָּה אַחֶרֶת וְחִטִּיב מַעֲשִׂיהָ, וְתִשְׁתַּדֵּל לְהַדְבִּק בְּשִׁכְנָהּ, לֹא יִשְׁגוּ מִדְּרַגַּת יִשְׂרָאֵל. וּבְחִינָה זוֹ תִקְרָא 'סִגְלָהּ', וְזוֹ הִיא גְדֻלָּתָם".

אם נשוב למשל בו פתחנו, הרי שעם ישראל נמשל לאותו שעון רולקס. ייחודיותו של השעון אינו משום שהוא עמיד, יוקרתי או מדויק, ודווקא לכן לא ניתן לחקות אותו או לייצר כמותו. הוא פשוט 'רולקס', מושג האומר הכל. זו ייחודיותו, ואין דומה לה.

זכו ישראל וקיבלו את התורה, לאחר שבחרו בטוב והתחייבו בפה מלא: 'נעשה ונשמע', ובאותה הזדמנות נענה הקב"ה והעניק להם את היקרה שבמתנות (שמות יט, ה): "וְהִיִּיתֶם לִי סִגְלָהּ מִכָּל הָעַמִּים".

אין אפשרות להתדמות להם ולהגיע לדרגתם, מהסיבה הפשוטה שהעם נאצלים ומרוממים בעצם, גבוה מעל גבוה ולמעלה מכל אומה ולשון. יהודי אינו גרסה משופרת של אדם מן השורה, אלא משהו אחר

ספיר ויהלום

פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

המשך מעמוד קודם

לגמרי, נעלה לאין ערוך ומיוחד בכל מהותו.

חובת השמירה

נמשיך במשל. 'שמור עליו מכל משמר' התרה החותן בחתן הטרי, מבהיר לו כי על ידו ענוו אוצר שאין להקל ראש בערכו.

נשמת היהודי הרי היא אוצר, חמדה יקרה מאוצרו של הקב"ה. צלם אלקים לו, ועליו לדעת כי לסגולה חביבה ויקרה זו יש דרישות, הוראות שמירה קפדניות מהן אין לנטות ימין ושמאל ואין לזלזל בהן אף לא לרגע.

לא מדובר כאן רק על האסור והמותר, מצוות התורה כפי שהן נראות במבט שטחי ותו לא. יש כאן רובד עמוק בהרבה, דרישה נוקבת מכל יהודי - לקדש את נפשו במותר לו ולעשות הכל כדי לשמור על אותה נשמה יקרה החצובה מתחת כסא הכבוד, לנהוג בה בעדיניות המתבקשת ולהשיבה בבוא העת לבורא יתברך כשהיא צחה ונקיה מכל רבב.

"אֱלֹקֵי, נִשְׁמָה שְׁנִתְּתָ בִּי טְהוֹרָה" אנו מעידים כל בוקר, ואף מתייחסים במפורש לעתיד להתרחש: "וְאַתָּה עֲתִיד לְטַהֵר מִמֶּנִּי".

עלינו להיערך לאותו יום בו נתבקש להשיב את הפקדון, לזכור בכל רגע ובכל מצב את ההוראה הנצחית: 'שמור עליו מכל משמר'!

שיבי אור

ניצוצות אש שלהבת

מבית מדרשו של האור החיים

מתהלך אדם בעולמו של מקום, משתדל ככל יכולתו לעשות את המוטל עליו ולהשלים את תפקידו עלי חלד באופן הראוי ביותר, אולם לבו מדוכדך עליו. הוא אינו מרגיש את רגשי ההתעלות הנפלאים אודותם נאמר כה רבות בספרי המוסר והחסידות, אינו נסחף בלהט השלהבת היוקדת שאמורה - להבנתו - להצית את נשמתו.

איפה הבעיה?

מסתבר, כך מלמדנו האור החיים הקדוש, שאין כל בעיה.

נכון שלא תמיד מעניקים לאדם את האור הגדול ואת היכולת לראות עין בעין ולחוש בפועל ממש את המעלות אותן הוא כובש בעבודתו, אולם זאת עליו לדעת ולהפנים, ובכך יתחזק ויבוא נוחם לנפשו (כת, ט): "שְׂבֹאֲמִצְעוֹת שְׁמִירַת הָאָדָם עֲצָמוֹ מִהֶעֱבֹרוֹת לֹא יִדְּבֻקוּ בּוֹ כּוֹחַ הָרֹעַ". בין אם הוא מרגיש זאת ובין אם לא, הרי נשמתו מזדככת ומיטהרת ככל שהוא עושה רצון קונו וזהר מלפנים בנשמתו, אשריו ואשרי חלקו!

עשרים ושמונה ניתוחים זה לא מעט' ציין בפסקנות, 'גש למנתח המקומי, והשי"ת ישלח לך רפואה שלימה במהרה'.

לתחיית התלמיד השיב ר' משה: 'הלא בעיר הרחוקה בה קיים המרכז הרפואי הנכבד, אין לך כל מכרים וידידים. הוי אומר - תיאלץ לשהות בתקופת ההחלמה מהניתוח במקום זר ומנוכר, ללא שאי-מי יבקר אותך, וכיצד תוכל אפוא להחלים כך?'.

'זאת ועוד' הוסיף ר' משה, 'הלא אם תעבור את תקופת ההחלמה בעיר מגורך, תוכל לזכות את מכריך וידידיך במצות ביקור חולים אשר שכרה רב לאין ערוך!'.

הלה, באמונת חכמים שלימה, עשה כהוראת רבו והועיד פעמיו אל בית החולים המקומי, שם נותח בהצלחה יתירה, אך להוותו התברר לו כי עליו לשהות תקופה ממושכת ביותר של לא פחות משלושה עשר שבועות!) בהחלמה בבית החולים.

'בתקופה זו הופיעו ובאו חברים ומכרים, שימחו אותי במיני מגדנות ומעדנים וניחמוני בדיבורים מחזקים' שיתף לימים אותו תלמיד חכם, 'או אז ראיתי עד כמה צדקה דעת תורה ועד היכן היו עיניו הטהורות של ר' משה צופיות!'

'את המרא דאתרא מכבדים בסידור-קידושין, בסנדקאות וכדומה' הציג הגה"ק ר' מאיר מאירים רבה של קוברין תמיהה מפתיעה בפני קהל עדתו ושומעי לקחו, 'אולם לא מצאנו שיכבדו את רב העיר בכיבודים שיש בהם ממש, אתמהא!'

גבות הורמו בתהייה לנוכח דבריו, והציבור התקשה לרדת לסוף דעתו. במה דברים אמורים, ולאלילו כיבודים כוונת הרב, אותם מונעים ממנו אנשי העיר?

באותה נימה שלווה המשיך הרב, משיב בפשטות מדהימה: 'מימי לא קראו לי להחליף מצעים לאדם זקן, לשטוף את חדרו של חולה. האם אין אלו כיבודים חשובים לאין שיעור יתר על הכיבודים האחרים?'

הוסיף ר' מאיר וציטט את דברי הגמרא (נדרים מ, א): 'מעשה בתלמיד אחד מתלמידי רבי עקיבא שחלה, לא נכנסו חכמים לבקרו ונכנס רבי עקיבא לבקרו, ובשביל שכיבדו וריבצו לפניו, חיה. אמר ליה, רבי, החייתני. יצא רבי עקיבא ודרש: כל מי שאין מבקר חולים כאילו שפך דמים'.

נשווה בנפשנו.

רבי עקיבא הגדול אשר אורו זרח מקצה העולם ועד קצהו, אותו רבי עקיבא אשר עשרים וארבע אלף תלמידים היו לו ואשר רק בזכותו ובזכות העובדה שהריבץ תורה לגדולי הדור הבא - מנע מהעולם להיות שמם מתורה. אותו רבי עקיבא - מטאטא חדר של חולה? נוטל סחבה ומגב ומולף מים על הרצפה המטונפת?!

אלא מה, חידר ר' מאיר מאירים את המסר - רבי עקיבא ידע שאין כבוד גדול מכך! 'מה הוא יתברך מבקר חולים - אף אתה בְּקֵר חולים!'

"אֵת ה' הָאֲמַרְתָּ הַיּוֹם לְהָיִית לְךָ לְאֱלֹקִים" נאמר בפרשת השבוע (דברים כו, יז), וכאן ממשיך הפסוק ומפרט את המוטל על כל יהודי באשר הוא: "וְלָלַכְתָּ בְּדַרְכֵּי וְלִשְׁמֹר חֻקֵּי וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְלִשְׁמֹעַ בְּקוֹלוֹ".

מה כלול תחת הכותרת 'ללכת בדרך'?

על כך משיב האור החיים הקדוש בדברים מעוררים ומלהיבים, וזו לשונו: "וְאֹמְרוֹ וְלָלַכְתָּ בְּדַרְכֵּי, פְּרוֹשׁ, הִגֵּם שְׁלֹא צָוָה ה' לָלַכְתָּ בָּהֶם, אֵף עַל פִּי כֵן כְּשִׁיכִירוּ בָּהֶם שְׁהֵם דְּרָכֵי ה' - כָּל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה יַעֲשֶׂה כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן בְּקוֹר חוֹלִים, קְבוּרַת מֵתִים וְכְדוּמָה, שְׁמִצְיָנוּ לְה' עוֹשֶׂה אוֹתָם, יִלְכוּ גַם הֵם בְּדַרְכֵּי".

יש תרי"ג מצוות, קלות וחמורות, עשה ולא תעשה. כך גם נצטוונו לשמוע בקול חכמים, והם שתיקנו והוסיפו מדבריהם את כל הנכלל בקטגוריית 'מצוות מדברי סופרים'. נוסף על כל אלה ישנם סייגים וגדרים להרחקה מהאסור והדומה לו, תקנות חז"ל כפי שראו לנכון.

על כל יהודי לשמור על קוצו של יו"ד ולהקפיד על קלה כבחמורה, אך זה פשוט ומוכן מאלי. אין צורך להדגיש זאת, משום שכבר נשבענו בהר סיני 'נעשה ונשמע'.

אולם כאן מבהירה התורה הקדושה כי אין די בכך.

חובה בפני עצמה היא ההליכה בדרכיו יתברך, הדביקות במידותיו והצורך לנהוג כפי שנוהג בורא העולם. מה הוא מבקר חולים - אף אתה עשה זאת, ומה הוא קובר מתים - נהוג כן אף אתה בעצמך. זו דרכו של הקב"ה, והיא אמורה להפוך לדרכך שלך.

תלמיד חכם מובהק ומורם מעם אשר נמנה על תלמידיו הקרובים ביותר של פוסק הדור מרן ר' משה פיינשטיין זצ"ל, לקה בלבו ל"ע ונאלץ לעבור הליך רפואי דחוף ומורכב, אשר רוב ככל הרופאים באזור מגוריו לא ידעו כלל כיצד לגשת אליו.

היה רופא בודד שכבר ביצע הליך מעין זה בעבר, אולם כלל לא היה מקום להשוות אותו לרופאים הבכירים ביותר, אלה שקבעו את מושבם בעיר מרוחקת בה היה מרכז רפואי גדול אליו נהרו חולים מכל קצווי תבל. שם, ידעו הרופאים להמליץ - יש לרופאים מספיק ידע וניסיון כדי להעלות ארוכה למחלתו.

עם מחלת לב לא מתעסקים ולא מקלים בה ראש, ידע התלמיד חכם, והוא ידע כי בחירת מנתח לב אינה דבר של מה בכך. כיהודי ירא שמים מרבים הדבק ברבו ללא שיעור, ידע גם ידע כי החלטה מעין זו אין באפשרותו לקבל בעצמו. לכן יש להידרש לחכם, ומי לנו חכם וצדיק כר' משה פיינשטיין.

פנה אפוא לר' משה פיינשטיין, וגדול הדור שלח אותו לברר - כמה ניתוחים הספיק הרופא המקומי לבצע עד כה. בירור קצר העלה כי הרופא הספיק לנתח עשרים ושמונה אנשים בסך הכל, בעוד מנתחי הלב שבמרכז הרפואי הגדול צברו ניסיון של מאות חולים.

למרות זאת, הפתיע ר' משה בתשובתו הנחרצת.

מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

בנתיבי החיים

פרקי מחשבה ומוסר לאור הזך של האור החיים

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

רבות נאמר בגודל מעלת הספר אור החיים הקדוש, אודות רבנו עצמו אשר קידש עצמו מעל ומעבר לכל השגה אנושית ועל כך שכל תיבה שנכתבה בספרו הקדוש נאמרה ברוח הקודש גלויה ממש.

עד כדי כך שהרה"ק בעל 'מראה יחזקאל', בהיתקלו בלשון קדשו של רבנו בתחילת פירושו לתורה: "נפתחו השמים ואראה מראות אלקים בורא קצות הארץ ואתבונן במה שהרשיתי להתבונן", התבטא בפני תלמידו ואמר: 'הבט נא, זכה רבנו לחזות במראה יחזקאל!'

אודות רוח קדשו של רבנו אשר שזורה בכל מילה בספרו, מצאנו התייחסות חריפה מאת הרה"ק ה'דברי חיים' מצאנו, כחלק מתשובה הלכתית וכפי שיסופר להלן.

בעיר מסוימת שימש כמלמד תינוקות אדם שדעותיו מעוותות ומסולפות היו, אולם כלפי חוץ נראה היה כאדם ירא וחרד, מה שהביא לכך שאף החסידים ואנשי המעשה בעיר שלחו את ילדיהם ללמוד אצלו.

אך לא לעולם חוסן. ביום מן הימים הכשילו פיו לאותו רשע, והוא נתפס על חם בעודו מזולזל רח"ל בספר הקדוש אור החיים, בטענה מכפירה כי לא נאמר דברי קדוש של רבנו ברוח הקודש, עפרא לפומיה.

חלחלה אחזה בחסידי העיר, ועל אתר הוציאו את ילדיהם מתחת חסותו ובחרו שלא לשלוח אליו יותר ילדים ללימוד. אולם המלמד מצדו התקשה לוותר על ההכנסה הקבועה, ודרש מהם במפגיע להחזיר את הילדים לחיידר, כשהוא טוען לזכותו שאכן אין רוח הקודש בדורות האחרונים.

שאלה בנושא נשלחה אל הדברי חיים ובתשובה מנומקת ומפורטת (דברי חיים י"ד קה) השיב כדלהלן: "ומה שכתבתם תשובות מגדולי דורנו שבטל לגמרי רוח הקודש, לא אאמין שיצא זה מפי רבותינו שיחי, ומי יודע מה שכתב להם המתעה הנבל הזה".

ולא נחה רוחו של הדברי חיים עד שחזק את ידי החסידים שפעלו להוציא את ילדיהם מתחת ידו של אותו פוקר, וכתב בזו הלשון: "ולכן בעל אור החיים נבג"מ בודאי חיבר ספרו ברוח הקודש, ולכן המלמד המכחישי רוח קדשו של אור החיים הוא אפיקורס, שאינו מאמין בגדולי הדור שהעידו עליו שהיה ראוי לרוח הקודש. ויפה עשיתם שלא עזבתם את בניכם בידו, וישר כחכם בזה".

לידי מעשה ולהוציאם מן הכח אל הפועל, הרי שאין ברכה נעלית ומשובחת מזו. אולם יש להיזהר ולהישמר מבקשה סתמית, כזו הנתפסת בעיני האדם כרגע נרגש ומרומם ותו לא.

עלינו לדעת כי זה מחייב ביותר. זו תביעה נוקבת המכריחה את האדם לדבוק בטוב בכל שלב ומצב בחייו, ללמוד השכם והערב את דברי תורתנו הקדושה ולפעול בהתאם לאמור בה, ללא סטיה ולו הקלה ביותר ממצוות התורה.

וזאת למודעי - אין כאן אמצע.

או שהאדם מתברך ממקור הברכות בכל הטוב שבעולם, הן ברוח והן בגשם, או שחלילה הוא נאלץ לספוג את ההיפך הגמור ולהתנתק ממקור החיים.

אלא שכאן ממתינה לנו הבשורה הגדולה. 'מידה טובה מרובה' כבר קבעו חכמינו זכרונם לברכה, ואם כן נקל לשער את מידת השפעת הטוב אותה יכול האדם להשיג אם ידבק בדרך הישר ויעשה הכל כדי ללמוד, לשמור ולעשות את כל דרי התורה הקדושה.

על כך נאמר בפרשה (כח, א - ב): "וְהָיָה אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמָע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתָיו... וַיָּבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל הַבְּרָכּוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגָךְ".

ניצב לו יהודי בתפילת שחרית, פותח את כל שערי לבו ושופך דמעות כמים: 'ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל, לשמוע, ללמוד וללמד'. עוד דמעה ועוד אנחה, והוא ממשיך: 'לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה'.

האם הוא מבין מה כרוך בכך? עד כמה זה דורש ומחייב?

בתוכחה שבפרשתנו נאמר (כח, טו): "וְהָיָה אִם לֹא תִשְׁמָע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מֵצַוְךָ הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגָךְ, וְעַל כֵּן כּוֹתֵב רַבְּנוּ הָאֹר הַחַיִּים הַקְּדוֹשׁ דְּבָרִים כְּדוֹרְבָנוֹ: "הַתְּנָה הַכְּתוּב עַל ג' דְּבָרִים - תִּלְמוּד תּוֹרָה, וְשִׁמְרַת מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְקִיּוּם מִצְוֹת עֲשֶׂה, שְׂצִירָךְ שִׁיחֵי שְׁלֹשָׁתָם יַחַד. הַכּוֹנֵה, שֶׁהֵגֵם שְׁלֹמֵד תּוֹרָה, אִם לֹא יִשְׁמֹר, אוֹ אִם יִשְׁמֹר וְלֹא יַעֲשֶׂה, אוֹ אִם יַעֲשֶׂה שְׁנֵיהֶם וַיִּבְטַל מִתִּלְמוּד תּוֹרָה, יָבֹאוּ עָלָיו הַקְּלָלוֹת רַח"ל".

בתפילה נרגשת זו, בתחינה ששופך היהודי לפני קונו, הוא מבקש במפורש בדיק את הדברים הללו: 'ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים'.

במידה ואכן נכון הוא לעשות ככל שיידרש וכל מאמץ שהוא על מנת להביא את הדברים

גם אתם זכיתם לישיעה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו

למייל המערכת m028039999@gmail.com

או לפקס 02-5385689

או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

קבלתי על עצמי ללמוד את עלון 'ובחרת בחיים' ונושעתי

מכתב מרגש הגיע בשבוע האחרון למערכת, שכותרתו כדלהלן: "ישועה בזכות לימוד העלון"

ונצטטנו ככתבו וכלשונו:

אולי לא נהוג שנשים שולחות ישועות ולומדות אור החיים, אך הייתה לי בעיה שהפריעה לי מאד בחיים. פעם בכמה זמן (בעקבות טריגר כלשהו) הייתי מרגישה תחושת מחנק ממש כמו תסמינים של התקף חרדה, כמובן שנבהלתי מאד והדבר הפריע לי בחיי היומיום השוטפים. קבלתי על עצמי בלי נדר לקרוא כל שבת את העלון עם דברי תורה מרבנו הקדוש ממש מצד לצד, וב"ה באורח פלא ממש כל התחושות נעלמו לגמרי.

אמנם לא תמיד אני מבינה היטב את הכתוב אבל משתדלת מאד להבין ומנסה גם לענות לעצמי על החידה כדי לראות שאכן הבנתי.

זכות האור החיים הקדוש תגן על כולנו בעז"ה.

מתיבתא אור החיים

בזמנא דאתחריב בי מקדשא, אבל בזמנא אחרא לית חדוה קמי קודשא בריך הוא כזמנא דאתאבידו חייבי עלמא ואינון דארגיו קמיה, הדא הוא דכתיב 'ובאבדו רשעים רנה' [היינו רק בזמן שנחרב ביהמ"ק, קרא לבכי ולמספד, אבל בזמן אחר, אין שמחה לפני הקב"ה כבזמן שרשעי עולם והמכעיסים אותו נאבדים מהעולם, וז"ש 'ובאבדו רשעים רנה'], וכן בכל דרא ודרא דעביד דינא בחייבי עלמא, חדוה ותושבחה קמי קודשא בריך הוא [וכן בכל דור ודור, בעת שעושה דין ברשעי עולם שמחה ורנה לפני הקב"ה]. ואי תימא הא תנינן דלית חדוה קמי קודשא בריך הוא כד איהו עביד דינא בחייביא [ואם תאמר, הרי למדנו שאין שמחה לפני הקב"ה כשהוא עושה דין ברשעים], אלא תא חזי בשעתא דאתעביד דינא בחייביא חדוה ותושבחה קמיה על דאתאבידו מעלמא. והני מלי כד מטא ההוא זמנא דאוריך לון ולא תאבן לגביה מחובייהו, אבל אי אתעביד בהו דינא עד לא מטא זמנייהו דלא אשתלים חובייהו כמה דאת אמר (בראשית טו טז) 'כי לא שלם עון האמורי עד הנה' כדין לית חדוה קמיה ובאיש קמיה על דאתאבידו וכו', אבל כד אשתלים זמנא דאוריך לון ולא תבו, כדין חדוה ותושבחה קמיה על דאתאבידו מעלמא [אלא בוא וראה, בשעה שנעשה דין ברשעים, שמחה ורנה לפניו על שנאבדו מהעולם, במה דברים אמורים כשהגיע הזמן שהמתין להם שיעשו תשובה ולא שבו אליו מחטאם, אבל אם נעשה בהם הדין מטרם שהגיע זמנם, ועוד לא נשלם עונם, כמו שאתה אומר 'כי לא שלם עון האמורי עד הנה', דהיינו שעוד אפשר שיעשו תשובה, אז אין שמחה לפניו, ורע לפניו על שנאבדו וכו', אבל כשנשלם הזמן שהמתין להם ולא שבו בתשובה, אז שמחה ורנה לפניו על שנאבדו מהעולם]. ע"כ, והנה רבינו פירש לעיל שכל הכתוב נאמר כאן על דרך 'ואם באלה לא תוסרו לי', שגם לאחר שיבואו עליהם כל הקללות האמורות לא יחזרו בתשובה, ודוקא באופן זה נאמר כאן שישמח ה' להאביד אותם, וכדברי הזה"ק הנ"ל.

דכתיב 'ישיש', ולא כתיב 'ישוש', שמע מינה, והוא כדברי התרגום יונתן שמביא רבינו בסמוך. והנה רבינו לא פירש כמסקנת הגמרא שם, אלא כפשוטו של מקרא, וכדבריו שאין פשט הכתוב נעקר ממקומו, שה' ישמח בעצמו. אמנם מדבריו משמע עוד שהוא הבין כן גם בדרשת רז"ל, שהרי כתב 'וכן דרשו ז"ל וכו' שהיה באבדו אחאב בן עמרי רינה לפני ה'. ואולי סובר רבינו שרבי אחא בר חנינא שדרש פסוק זה, הרי הוא חולק עם רבי יונתן ורבי יוסי בר חנינא, ולדעתו חדי אף הקב"ה עצמו במפלתן של רשעים, והש"ס אינו מתרץ אלא לדעת החולקים עליו.

ובאמת מצינו במקומות אחרים בחז"ל כדברי רבינו, ראה תוספתא סנהדרין (פ"ד ה"ב): 'כשם ששמחה לפני המקום בקיומן של צדיקים, כך שמחה לפני המקום באבדם של רשעים, שנאמר 'באבדו רשעים רנה'. ובספרי במדבר (פסקא קיז): 'ואני' ברצון, 'הנה' בשמחה, דברי רבי ישמעאל. אמרו לו תלמידיו רבינו לפי שהוא אומר (בראשית ו יז) 'ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ', שומע אני שיש שמחה לפני המקום. אמר להם יש שמחה לפני המקום כשיאבדו מכעיסיו מן העולם, וכן הוא אומר 'בטוב צדיקים תעלוץ קריה ובאבדו רשעים רנה'.

ואפשר שיש ליישב דברי רבינו עם דברי הגמרא בסנהדרין, על פי מה דאיתא בזה"ק (ח"א סא): 'ויקרא ה' צבאות ביום ההוא' וגו' (ישעיה כב יב), היינו

כתב רבינו (דברים כח מז): 'או אפשר שפסוק זה בא לומר על דרך אומרו (ויקרא כו כג) 'ואם באלה לא תוסרו לי פירוש שאם אחר כל האמור לא ישמור לעשות וגו' ליראה ה' הנכבד והנורא, שאחר שהביא עליו כל הקללות יהיה בעיניו נורא מאוד כי ראה אשר יסרו, ודקדק לומר תשמור לעשות כנגד מצות לא תעשה ומצות עשה, והודיע שיפליא ה' עוד בו מכות גדולות וכל האמור בעיניו, וגמר אומר ונשארם במתי מעט וגו' תחת אשר וגו' כי לא שמעת בקול ה' אלהיך זה כנגד מה שלא עשה תשובה על ביטול תלמוד תורה, והיה כאשר שש וגו' לכל יאמר אדם אחר שידענו כי ה' אלהינו מדותיו כלן מדות החסד והרחמים מדותיו ימנעוהו מהאריך עוד בצרות וירף ידו, לזה הודיע כי שמחה היא לו כאשר שש וגו' וכפי זה אין הטבע קצ מהשמחות, וכיצא בזה אמר הכתוב (משלי יא י) באבדו רשעים רנה, וכן דרשו רבותינו ז"ל (סנהדרין לט): בפסוק (מא כג) ותעבור הרינה שהיה באבדו אחאב בן עמרי רינה לפני ה', ויונתן תרגם ישיש ה' יחדי מימרא דה' עליכון עממין נוכראין וכו' ודקדק ישיש פועל יוצא לאחרים, אף על פי כן פשט הכתוב אינה נעקרת ממקומה וכמו שתרגם אונקלוס, אלא שיונתן בן עוזיאל דרש הכתוב.

והנה מה שכתב רבינו שכן דרשו ז"ל הכוונה לאומרים ז"ל בסנהדרין: 'ויעבור הרנה במחנה', אמר רבי אחא בר חנינא 'באבדו רשעים רנה', באבדו אחאב בן עמרי רנה, ושם איתא עוד: ומי חדי קודשא בריך הוא

במפלתן של רשעים, הכתיב (דברי הימים ב' כ כא) 'בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו לה' כי לעולם חסדו', ואמר רבי יונתן מפני מה לא נאמר בהודאה זו 'כי טוב', לפי שאין הקדוש ברוך הוא שמח במפלתן של רשעים, דאמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן מאי דכתיב (שמות יד כ) 'ולא קרב זה אל זה כל הלילה', באותה שעה בקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקדוש ברוך הוא, אמר להן הקדוש ברוך הוא מעשה ידי טובעין ביים ואתם אומרים שירה לפני. אמר רבי יוסי בר חנינא הוא אינו שש אבל אחרים משיש. דיקא נמי

מצא חיים

חידה שבועית בעיון דברי האור החיים

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה באור החיים המבואר ובמודריו מבית מתיבתא

לדברי רבנו האור החיים, כלפי מה נאמר "וְשִׁמְחָה בְּכָל הַטּוֹב"?

(א) התורה הקדושה.

(ב) הקדוש ברוך הוא.

(ג) שתי התשובות נכונות.

תשובה מגליון קודם: תשובה א' - 'מְלָחָמָה' בפת"ח, היינו למלחמת היצר שהיא המלחמה העיקרית.

פתרונות יש לשלוח לא יאוחר מיום רביעי בשבוע בלבד לכתובת דוא"ל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או 'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לצייץ כתובת מדויקת וטלפון. 2. לצייץ בראש הדף עבור חידון 'ובחרת בחיים' ושם הפרשה. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם. בין שולחי התשובות תעריך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

שם הזוכה בגליון פר' קרח: ה' שמעון שטרן, ירושלים

מחוברים להיום
לשמיעת שיטורים ודרשות
חייגו: 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
בהלכה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות
מרבני בית המדרש להוראה ודיינות "באר ישראל"
בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

ברכת הגומל לבני תורה שיוצאים מהכלא הצבאי

היושב בבית הכלא ואינו בחשש נפשות

במגן אברהם (ס"א) ביאר שהחובש היינו על עסקי נפשות, וכתב בפרי מגדים (שם) שנראה שכתב כן מדעת עצמו, שהרי בחבוש על עניני ממון אינו בכלל סכנה ואין צריך להודות בברכת הגומל, וכמבואר (שם סעיף ה) דעת הראב"ד, שחולה ונתרפא שחייב להודות היינו בחולי שיש בו סכנת נפשות ולא בכל חולי, ואם כן הוא הדין בחבוש דווקא כשעמד בסכנת נפשות.

אמנם באליה רבה (ס"ב) כתב כי במלבושי יו"ט (ס"א) הביא מה שכתב רבינו יונה (ברכות שם, על הרי"ף מג), בשם רב האי גאון, להקשות מפני מה שיתנה הגמרא את סדר הארבעה שצריכים להודות מהסדר של מזמור התהלים, והשיב שהגמרא סידרה את המקרים לפי עוצם הסכנה, וחבוש בבית האסורים הוא על ענייני ממון ואין בסכנה כל כך, אבל במזמור הובאו המקרים לפי מידת שכיחותם. ומבואר בפירוש בדבריהם שגם חבוש על עניני ממון צריך להודות. והכרעת האליה רבה דלא כמגן אברהם.

גם בספר ברכי יוסף (סי' ר"ט ס"ד) הקשה על המגן אברהם מדברי רבינו יונה בשם רב האי גאון, וכתב שדברי רב האי גאון מובאים כבר בספר הערוך (ערך ארבע), ועוד הביא לתשובת הר"י מיגאש (סי' ז) ששאל האם מי שנחבש בידי המלכות על חוב המיסים, ולא עמד בסכנה כלל חייב בברכת הגומל. והשיב: 'הואיל והיה חבוש בבית הסוהר, כלו בבית הכלא ולא היה מושל בנפשו, ועתה יצא מאותו מצב להיותו מושל בנפשו, נתחייב בברכה, ולא פלוג בין חבוש לעסקי ממון בין שהיה

המשך בעמ' ג'

קול מלחמה במחנה על התורה ועל לומדיה, בני התורה המסולאים מפז וכתם אופיר מושלכים לכלא הצבאי על לומדם את תורת ה', וכל צרוע וכל זב פותחים את פיהם בביזוי התורה ולומדיה, והדבר ממש בגדר חילול שם שמים, והכל בשעת מלחמה על אויבי ישראל אשר קמים על עם ה', והרבה יש להתפלל ולהעתיך שלא יהיה חלילה שום קטרג על עם ה', וכעת אחד מבני התורה היקרים שנעצר ע"י הרשויות, ושהה בבית מעצר כשעשרה ימים, נצרך לשאלה, האם דינו כיוצא מבית האסורים שחייב בברכת הגומל.

תשובת מורינו הרב שליט"א:

היוצא מבית הכלא חייב להודות

בגמרא (ברכות נד:) נפסק על פי מזמור ההודאה שבספר תהלים (פרק קז) שארבעה צריכים להודות, יורדי הים, הולכי מדברות, מי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא.

לגבי מי שהיה חבוש בבית האסורים נאמר (שם): 'ישבי חשך וצלמות, אסירי עני וברזל, יוציאם מחשך וצלמות ומוסרותיהם ינתק, וידו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם'. ויש להם להודות בברכת הגומל ולקיים מה שנאמר (שם פסוק לב) 'וירוממוהו בקהל עם, ובמושב זקנים יללוהו', ו'קהל עם' היינו שיאמר את ההודאה בפני קהל עשרה מישראל, וב'מושב זקנים' היינו מתוך העשרה לפחות שני תלמידי חכמים. וכן נפסק להלכה בטור ובשו"ע (סי' ר"ט סעיף א).

הלכה למעשה

תשובות ממורינו הרב שליט"א

ברכות התורה וברכות השחר - בעמידה

או בישיבה

כשאני מברך את ברכות התורה, האם אני צריך לעמוד, או שמותר לי לברך אותן בישיבה? בנוסף, לאחר ברכות התורה, לפעמים אני יושב בבית המדרש ולומד, ומגיע זמן ברכות השחר. האם עלי לקום במיוחד לברכות השחר

או שמותר לברך בישיבה? והאם יש חילוק בין ברכות התורה לברכות השחר?

ת. ברכות התורה ראוי לברך בעמידה.¹ לענין ברכות השחר, מנהג בני ספרד לברך גם בישיבה, ולבני אשכנז לכתחילה יש לברך בעמידה.²

צירוף לזימון כשחלק אוכלים חלבי וחלק אוכלים בשרי

בערב הזמנו יחד תשעה אנשים פיצה, עליה נטלנו ידיים ואכלנו יחד, בסמוך אלינו ישב עוד

אחד שאכל בשרי מהנותר מארוחת הצהריים. האם אפשר לצרף אותו לזימון כעשירי?

ת. אם יאכלו אחר כך לחם יחד ללא בשר וחלב, מצטרפים. אם לא, אינם מצטרפים.³

להשליך בשר רותח לאשפה עם חלב

במוצאי שבת חיממנו את סיר הטשולנט כדי לאוכלו בסעודת 'מלווה מלכה', אולם הטשולנט התקלקל לאחר הבישול ורצינו להשליכו לאשפה, בבואי לפח האשפה הבחנתי שיש בה תבנית עם שאריות עוגת גבינה, האם יש בעיה לשפוך את הסיר הרוחת על גבי התבנית?

המשך בעמ' ב'

וכמו שכתב הטור (סי' מו) שטעם ברכות השחר הם משום שאסור להנות בעולם הזה בלא ברכה. 3 במשנה ברורה (סי' קצו סק"ט) הביא בשם הפוסקים שאם אחד אוכל חלב או גבינה, ושנים אוכלים בשר מצטרפים לזימון, מפני שאוכל הגבינה יכול לאכול מלחמם אף על פי שהוא מלוכלך בבשר אם יקנה פיו וידחנו, ולפי דבריו יש שאל מאכלי חלב הרי יכול לאכול בשר לאחר קינוח והדחה, אולם אנו מקפידים שלא לעבור מאכילת חלב לאכילת בשר ללא ברכה אחרונה על החלבי כמו שכתב בש"ח (מס' שבועות ד"ה הפסרה) שירי כנסת הגדולה (י"ד סי' פט) מנחת יעקב (כלל עז אה"ה), ודלא כמו שכתב במגן אברהם (אורח"ס י"ג) שהביא במשנה ברורה (שם) שטעם שמוקל בקינוח והדחה, ובבאר מים חיים (פ' וירא) כתב שגם טעם סופר בדברי המגן אברהם. כמו כן מנהג רבים שאפילו מגבינה רגילה מקפידים להמתין לפחות חצי שעה, ועל פי זה כתב בשולחן הטהור (קאמאנה ז"ה סק"ב) שבכל ענין אין מצטרפין אוכלי חלב ואוכלי בשר לזימון אלא אם כן אכלו בתחילת סעודתן פת לפני שהביאו החלב והבשר, ובתחילת הסעודה צריך לברך בעמידה (שם) שאף שברכת התורה צריך לברך בעמידה כשאר ברכות המצוות מ"מ שאר ברכת השחר אפשר לברכם בישיבה שהם כדיון ברכות הנהנין,

מסתברא שצריך עמידה לכתחילה כשאר ברכת השבח, וע"כ ראוי לעמוד ולברך ככוונה ברכת המצוות זאת]. וראה עוד דברי הב"ח (אורח"ס קמא) על מנהג הראשונים לעמוד בעת קריאת התורה, שהביא שם שהמהר"ם לא היה נוהג כן מדינה, אלא כיון דצריך לאדם להעלות על דעתו כששומע הקריאה מפי הקורא כאילו קיבלה באותה שעה מזה סיני, ובהר"ם סיני היו ישראל עומדין, כדכתיב (דברים ה' ה') 'אנכי עומד בין ה' וביניכם', לכך הגון וראוי שיהיו עומדים בשה שקורא בספר תורה. 2 באבודרהם (תחילת דיני ברכות השחר) ובפרי מגדים (בפתחת הל' ברכות סי' ק"ח) וכן בברכת הבית (שער א סעי' עח) כתבו שברכות השחר נאמרים גם בישיבה, אולם היע"ב (סידור בית יעקב, דיני ברכת השחר) כתב שנהגו לעמוד, וכן כתב במקור חיים (לחות יאיר, קיצור ההלכות סי' ב) שראוי לכל העם לעמוד. ומנהג בני ספרד להקל לברך גם בישיבה על פי דברי מהר"ח פלאגי בספרו כף החיים (סי' ט ס"ד) שכתב שראוי יותר לברך בישיבה שכך יקונו היטב, וכן הכריע בשו"ת יחזקאל דעת (ה"ה סי' ד), וז"ל בשו"ת ישכיל עבדי (שם) שאף שברכת התורה צריך לברך בעמידה כשאר ברכות המצוות מ"מ שאר ברכת השחר אפשר לברכם בישיבה שהם כדיון ברכות הנהנין,

מקום מאחר שמצוות לימוד התורה היא בישיבה (ראו י"ד סימן רמא ס"ט) הרי כתבו האחרונים (פרי מגדים סי' תלב מש"ז סק"ג, פני יהושע מגילה כא. מור קציעה סי' ח), שכל מצוות שמקיימים בישיבה אף ברכותיהן אפשר לברך בישיבה. ובשו"ת יחזקאל דעת (ה"ה סי' ד) כתב לדון שגם ברכות התורה הוי 'ברכות הנהנין', משום שעיקר מצוות לימוד התורה היא להנות מלימוד, וכמו שכתב 'פקודי ה' ישרים משמחי לב', וכמו שכתב האבני נזר (ש"ת אורח"ס ובהקדמה לספר 'אגלי טל') וכמו שכתב בט"ז (י"ד סימן רמא סק"ג), שטעם זה המודר הנא מספרים אסור ללמוד מהם, אף שהמודר הנא משופר מותר לצאת בו, משום שמצוות לא להנות ניתנו, אלא בספר אסור מפני שעיקר מצות הלימוד היא להנאה, ולפי זה אפשר לברך ברכת התורה גם בישיבה. אך המנהג הוא לעמוד בעת ברכות התורה. [וראה בתשובות והנהגות (חלק ב' סימן לו) שכתב: שוב סיפור לי על האדמו"ר הקדוש מבעלזא רבי אהרן רוקח וצ"ל שהאריך מאד בברכת התורה ואמר בישיבה, אבל מסבירא היא הנותנת שבחלש מותר בישיבה ובפרט כשמאריך שמכוון טפ, ולדין ודכותן שלא מאריכים, ראוי לכבד המצוה ולעמוד, וגם להרבה פוסקים דינו בברכת השחר וחייבין כל יום אפילו לא ישן, ואז

1: בבית יוסף (סי' ח' ס"א סמ"ק סי' א') כתב שברכות המצוות מברכים בעמידה. ומה שכתב בירושלמי (אנו בירושלמי דין כמ"ש בשו"ת ברכה אות א') 'כל הברכות מעומד' היינו ברכת המצוות, אבל 'ברכות הנהנין' מברכים בישיבה. הטעם שברכות המצוות מברכים בעמידה משום שלמדנו בגזירה שווה שכתוב בציצית לכם (במדבר לו טו) 'והיה לכם לציצית', ובעומד גם כתוב (ויקרא כ"ט טו) 'וספרתם לכם', ודרשו ממה שכתוב בעומר (דברים טו ט) 'מהחל חרמש בקמה' - בקומה והיינו בעמידה, ומכאן למדו שכל ברכת המצוות בעמידה. ובשו"ת ישכיל עבדי (חלק ב' סי' א) כתב לברך ברכות התורה בעמידה כמו שאר ברכות המצוות. ובשו"ת וזריח כהן (ה"ה סי' א) כתב שהוא בדומה למעמד הר סיני שהיה בעמידה, וכמו שכתב הטור (סי' מו): ויכוין בברכתו על מעמד הר סיני, אשר בחר בנו מכל האומות וקרבנו לפני הר סיני והשמיענו דבריו מתוך האש ונתן לנו תורתו הקדושה שהיא בית חיינו. וז"ל בספר מעשר ישינים (סי' כ' אות קפה). אמנם בערוך השולחן (סי' מו ס"ו) כתב שאפשר לברך ברכת התורה בין בעמידה בין בישיבה, וכן כתב בשו"ת רמ"ע מפאנו (סי' קב סאלה) ו' משום דכתיב (דברים ו' ו') 'ודברת בם בשבת בביתך', ואף שברכות המצוות מברכים בעמידה, מכל

גדר שיחת דברים בטלים (א)

במפגש עם חברים ידידים או קרובי משפחה, בבית או בשטיבל ובכל מקום, דרך העולם שמפספטים על הא ועל דא. ויש לברר האם בשיחה יתירה זו חסרת תועלת וצורך, אין חשש של איסור דברים בטלים, מה הגדר בזה, ומה טעם האיסור.

תשובה: בגמ' (יומא יט:) דרשו: 'ודברת בם' (דברים ו ז), 'בם' יש לך רשות לדבר ולא בדברים אחרים. רבי אחא אומר 'ודברת בם' - עשה אותן קבע ואל תעשה עראי. אמר רבא השח שיחת חולין עובר בעשה שנאמר 'ודברת בם', 'בם' [בדברי תורה] ולא בדברים אחרים. רב אחא בר יעקב אמר עובר בלאו, שנאמר 'כל הדברים יגיעים לא יוכל [-אין לו רשות (רש"י)] איש לדבר'. עד כאן דברי הגמרא.

[וראה עוד מדרש תהלים (סוף מזמור לט, הובא בפמ"ג א"ח משב"ז סי' שז סק"א): 'אשמרה לפי מחסום' (תהלים ט ב). וכי יש מחסום לפי, אלא אשמרה שתקוהא שלא אתעסק בדברים בטלים, אלא בדברי תורה, וכן הוא אומר 'מרפא לשון עץ חיים' (משלי טו ד), זו תורה, מכאן אתה למד שלא נתן הקב"ה לישראל את התורה, אלא שלא יתעסקו בדברים בטלים, ולא ינסקו בלשון הרע, וכן הוא אומר (שם) 'אשמרה דרכי מחסומי בלשוני', ואומר 'ודברת בם' (דברים ו ז), 'בם' תהא מדבר, ולא בלשון הרע, ולא בדברים בטלים. ע"כ המדרש. ובאבות דרבי נתן (פ"א סוף ה"ד, עפ"י פ"ה השני בבנין יהושע ובכסא רחמים לחיד"א) איתא: בן עזאי אומר הו' זיהר בדבריו מבטלה].

ודברי הגמרא אלו הובאו להלכה ברי"ף (ברכות ט. ורבוני יונה שם בשם ירושלמי) וסמ"ג (לאוין י"ג) ובעוד ראשונים, וכן ברמ"א (י"ד סי' רמו סעי' כ"ה עפ"י הגמ"י פ"ג מהל' ת"ת) כתב: ואסור לדבר בשיחת חולין. וכן מביא המגן אברהם (סי' קנו סק"ב) ומשנה ברורה (שם סוסק"ד) ושו"ע הרב (שם סעי' טו, הל' ת"ת פ"ג ס"ה). ותוכן דבריהם יובאו במאמר הבא. [אמנם הרמב"ם והמחבר בשו"ע השמטוהו, וגם על זה ראה במאמר אחר בעז"ה].

שיטות הראשונים בגדר 'שיחת חולין':

והנה בפירוש דברי הגמ' וגדר האיסור נחלקו הראשונים כמו שיבאר בסמוך ונלך מן הקל אל החמור:

דעת רבינו חננאל: ראשית נביא את פירוש רבינו חננאל שכתב וז"ל: 'בם' [-לקריאת שמע] יש לך רשות לדבר ולפסוק מן התלמוד ולא בדברים אחרים. 'בם' עשאו קבע. אמר רב המפסיק בעת שקורא בתלמוד ושח שיחת חולין עובר ק"ש ולא בדברים אחרים. ע"כ. מבואר מדבריו שאין איסור שיחה בטילה רק באמצע הלימוד, וזה חידוש וקולא גדולה, ונמצא לפי"ז לימוד זכות גדול על אלו שאין נוהגים בזה האיסור.

אך למעשה אין לסמוך על זה כי רובם ככולם משאר הראשונים והפוסקים לא נקטו כן. וכן יש מעירים על פי' רבנו חננאל, שהפסוק 'כל הדברים יגיעים' וגו' שמביא בגמ' דעובר בלאו לא משמע כלל דקאי בשעה שלומד תורה.

ויתכן שיש משמעות בדברי חז"ל בדרש זו במקום אחר כפי' רבנו חננאל, וזה לשונם בתורת כהנים (פר' אחרי פרשה ח פ"ג אות יא) ובספרי (פר' ואתחנן פיסקא לד עה"פ ודברת בם) 'שלא תערב בהם דברים אחרים בעולם'. משמע מלשון 'תערב' שהאיסור אמרו שלא לערב שיחת חולין תוך כדי הלימוד.

[והנה כשיטת רבנו חננאל נראה גם מדברי רבינו יונה (בפירושו על אבות) שכתב על המשנה (פ"ג מ"ז) המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו וכו', וז"ל: כי בעוד שהאדם שונה אין לו להשיח שיחת חולין וכו', מאחר שהוא משתמש בכתרה של תורה שהוא כתרו של הקב"ה, צריך שלא ידבר שיחה בטילה, ואם קל ראשו להפסיק ממשנתו הרי זה מתחייב בנפשו והדין נותן, עכ"ל. וצ"ע מדבריו במק"א שיובאו להלן שמחמיר תמיד].

דעת רש"י: רש"י פירש: 'ולא בדברים אחרים' - שיחת הילדים וקלות ראש.

[ולגבי פירוש 'שיחת ילדים', ראה מה שפירש רש"י (אבות ג י'): 'בחורים שעוסקים בדברי ליצנות ובני אדם ורודפין אחרים'. וכן בתפארת ישראל (שם): 'דברי צחוק והתול בלי לחלוותי תבונה ודעת'. וכן במדרש שמואל (שם): 'רוב דבריהם נבלות'. וראה עוד באבות דרבי נתן (פרק כא)].

המשך בעמ' ה'

ת. יש שכתבו להיזהר בזה⁴, ומעיקר הדין יש כמה צדדים להקל⁵.

הטענה בבית כנסת של מחשב או טלפון שאסורים בשימוש בין כתלי המקום לפי תקנותיו

בבית המדרש 'אוצר תורה' מקובל שהלומדים יושבים עם מחשבים וגם מטעינים אותם ואת הטלפונים בשקעים מיוחדים שהוכנו לשם כך לצד השולחנות. לאחרונה התקבלה תקנה טובה בבית המדרש "על דעת הגבאים ועל דעת הקהל, השימוש במחשבים אך ורק אם נותקו בהם כרטיסי הרשת בידי 'אאוט-נט' בלא שום הוראת היתר". המזדמן למקום בנופש והמחשב שלו אינו מנותק אך גם אינו מחובר, ודאי אסור לו לעבור על תקנת המקום ולהשתמש בו בבית הכנסת, אך האם מותר לו רק לחבר את המחשב להטענת החשמל, או שגם זה נחשב בכלל שימוש במחשבים שנאסר?

ת. הרשות להטעין מחשבים בבית הכנסת אינה שירות שבית הכנסת מספק לתושבים, אלא חלק ממתן האפשרות לשימוש בבית כנסת, ולכן מן הסתם אין התנגדות של הנהלת בית הכנסת לטעון את המחשב⁶, אולם במקום בו הותקנה תקנה שאין להוציא מחשבים אלא אם הם מסוננים, שוב אין מקום לומר שמן הסתם אין הנהלת המקום מקפידה, ולכן גם ההטענה אינה מותרת אלא על דעת כן, מלבד אם בעלי בית הכנסת הסכימו במפורש אחרת.

צהובה, יש מחמירים להמתין ו' שעות כמו בגבינה קשה].

4 עירוי מכלי ראשון על גבי צונן אם לא נפסק הקילוח, הרי זה מביש כדי קליפה, ולכן כתבו הפוסקים (פרי חוש"ש פו סי' כ"ב פמ"ג פתיחה להלכות בשר בחלב ד"ה ויעזר, ח' עקב"א פ"ו סי' וד) שהמעהר בשר על גבי חלב מכלי ראשון צונן ולא נפסק הקילוח, הרי הוא עובר על ביטול בשר בחלב, ובספר אשרי איש (י"ד ח"א פ"ה אות א) הביא בשם הגרי"ש אלישיב שאם משליך בשר רותח לאשפה שיש בה חלב מותר רק אם נפסל מאכילת כלב.

5 דעת הרבה פוסקים (אליה זוטא סי' תרנ"ג סק"ב מובא בפת"ש סי' פו סק"ה, שבות יעקב סי' ח"א, שו"ת חת"ס י"ד סי' צב מובא בפת"ש שם סק"ה, שו"ת חת"ס י"ד סי' צב מובא בפת"ש שם סק"ה, משנה ברורה סי' רסד סק"ד) שביטול בשר בחלב נאסר גם בדרך איבוד ושריפה, ולכן אם מבקיר נר העשוי משומן בשר עם חמאה, יש בו איסור בשר בחלב.

6 ועי' שו"ת יעקב (שם) הביא דעת רבי יודא מילר שאין בכך איסור מפני שהשולחנות נר אינה אלא לבעור מן העולם ואין משום איסור ביטול, וכן העלה ביד אברהם (סי' פו סק"א). ובספר ברוך טעם (שער הוהל דין א) כתב להוכיח שהשרוף בשר וחלב יחד אינו נחשב דרך ביטול ומותר, וראייתו מרבי יהודה שמתיר (פיקח מורה דל) לשרוף כל הנקברים, וביניהם בשר בחלב שנתבשרו יחד הרי ששריפתו אינה נחשבת ביטול, ועל פי דעות אלו מותר להדליק נר העשוי מבשר וחלב. ובנידון זה יש משמלך לאשפה יתכן שאף הפוסקים שאסרו כן זהו מפני שנהנה מהדלקתו, אבל כן הוא בדרך קלקול מורים שחינו

נחשב ביטול אסור. ויש לצרף להקל דעת כמה פוסקים שביטול בשר וחלב לאבדון אין בו איסור כל פי מה שכתב בכסף משנה (הל' שומא"ת מת א-ב) שטעם האיסור בביטול בשר וחלב הוא שמא יבוא לאוכלו, מה שאין כן כשהולך לאיבוד אין בו איסור, וכן כתב בשו"ת דובב מישרים (ח"א סוף ל) לצדד קצת להחמיר לשרוף שוקולד במעבדה כדי לוודא שאין בו בשר בחלב, אמנם ראה מה שהאר"ק חילקו עליו בשו"ת הר צבי (י"ד סי' עט). עוד יש להקל בזה מצד שהוא נותן טעם לפגם וכמ"ש בשו"ע (י"ד סי' צה ס"ד) שאם נתנו אפר במים החמים שביורה חולבת קודם שהניחו קדרות הבשר בתוכה להדיחן, אף על פי שהיה שומן דבוק בהן מותר, מפני שעל ידי האפר נעשה נותן טעם לפגם, ואם נפסק הקילוח ודאי מותר.

6 יש מקום לומר שאין הדרך להקפיד על הטענת חשמל בבית הכנסת, וזהו על דרך שכתב בשו"ע (ח"ח סי' סט סק"ה) שאף שאסור לגזול אפילו כל שהוא, אם הוא דבר שאין מקפידים כגון ליטול מהחבילה או מהגדר לחצות בו שיניו מותר, ואף זה אסור בירושלמי (דמאי פ"ג ה"ג ממידת חסידות, והטעם הוא מפני שאם כולם יטילו כל אחד קיסם מהגדר יפול הגדר, ובחזון איש (דמאי סימן יט סק"ה) ביאר הטעם: דמכל מקום ראוי לפרוש משום שהדבר מרגיל לזלזל בגזל ויש לחוש לאינם מהוגנים שיקחו אף בזמן שיש הפסד. ובספר אליבא דשמואל (עמ' קפח) מביא שכשראה הגר"ש אריבאך מטענים מחוברים לחשמל בביהמ"ד, אמר להוציא זאת מחשב

סכום כסף שנמצא בחנות

בתי מצאה מאה וארבעים שקלים בחנות מעבר לדלפק של המוכר במקום בו עומדים הלוקוחות, האם היא יכולה לקחת את הכסף או שעליה לחפש את האובד ולקיים מצות השבת אבידה, או אולי הכסף שייך לבעל החנות?

ת. בכסף אין סימן, אולם אם נמצא סכום כסף ביחד יש סימן של מניין⁷, אם סכום הכסף לא היה אגוד יחד ואין סימן, המציאה שייכת למוצא ולא לבעל החנות⁸.

קיבל תרומה גזולה בדף מקוון

אני מנהל מכון להתמודדות עם חרדות, ובאתר שלי יש אפשרות לתרום לעמותה, לאחרונה שמתי לב שאדם תורם לי סכומים זעומים - 5 שקל 10 מרטיס אשכנזי. שם התורם הופיע באנגלית בשם רוס, כשראיתי שזה חוזר על עצמו שוב ושוב הגבלתי את סכום התרומות למינימום גבוה יותר. לפני שבוע הוא שוב תרם והפעם סכום של 10,000 שקל. פניתי אל חברת האשראי והם אינם נותנים את פרטי בעל הכרטיס, גם לבטל לא יכולתי, האם מותר להשתמש עם הכסף?

ת. אף שמקבל הכסף אינו גזול⁹, אסור להשתמש בכסף - ככל ונראה שהתרומה היא ממקום שהרוב יהודים¹⁰, ואם עובר זמן רב שאין בעל הכרטיס תובע את כספו, ירשום על פתק על דבר האבדה עד שיבוא אליה, ויכול להשתמש בכסף.

גזל. אולם במקום שעומד להשתמש בחשמל באופן הנוגד לעקרונות המקום, בזה הדרך להקפיד אסור.

7 כמ"ש במשנה (כ"מ כא) מצא מעות מפוזרים הרי אלו שלו, ובשולחן ערוך (חור"מ סי' רסב ס"ז ס"ז).

8 כמ"ש במשנה (שם כ"ב) מצא בחנות הרי אלו שלו, ואין בעל החנות קצת בקנין חצרו, ואם מפני שאין סופו להימצא (הרא"ש פ"ב סי' ט) אף מפני שאינה חצרה משתמרת כמ"ש המחמ"א (קנין חצר סי' י) בדת הרמב"ם, ובמקום שידוע לכולם שאפשר להסתייע במצלמות והם מזהות בקלות, נראה שאין ייאוש.

9 תופעה מצויה, שדפי תרומה מקוונים של עמותות בכל העולם, חשופות במיוחד להונאות מהסוג הזה, כי בניגוד לאתר לעסקים שהם בדרך כלל מאובטחים היטב ודורשים מהקונה להשלים כמה שלבים בתהליך הקנייה ולספק מידע אישי רב, בעמותות משתדלים להקל על התורם עד כמה שאפשר כדי לעודד אנשים לתרום, ולכן גנבי כרטיסי אשראי מבצעים שם ניסויים לוודא את תקפותם של מספרי כרטיסי אשראי שנגנבו בטרם יכלו לערוך קנייה בחנות כדי לבחון אם הכרטיסים שנגנבו פעילים.

10 בבבא מציעא (כ"א) הגבב שנטל מזה ונתן לזה, וכן גזלן שנטל מזה ונתן לזה, מה שנטל וכן ירדן שנטל מזה ונתן לזה, מה שנטל ונטל, ומה שנתן - נתן. ואמרו בגמרא שזהו מפני שרואה ומתייחס ונבנה היינו לסטים מזויין. ונראה שכאן הגזול אינו יודע מכך ואינו מתייחס, שאלו היה יודע היה מבטל את התרומה.

שבאה לאדם בעל כרחו וניצול ממנה, ולא בצרה שהביא הוא על עצמו. אמנם רבי אליעזר נחום השיב לו דנראה לו שחייבים לברך.

והנה הר"י מיגש (שו"ת ס) כתב שבאופן שהחובש יכל לשלם את חובו, ורק שהוא בחר שלא לשלם, משום שסבר שאפשר וימחלו לו על חובו, או משום שמרד בחיוב המיסים, והרי אם היה נזהר במעשיו היה חושש מהמאסר ומשלם, נמצא שהוא סיבב לעצמו את חבשתו, ולכאורה אין בזה מקום לברכת הגומל. אך כתב דשמוא אין לחלק בדבר שאם כן נתת דברך לשיעורין, ולעולם מי שנכנס לכלא אפילו באשמתו חייב בברכה.

וכתב בשערי תשובה (שם סק"ג) כי נראה הכרעת הר"י מיגש שיברך בלא שם ומלכות. אמנם בספר בן איש חי (שנה ראשונה, עקב, אות ט) הביין שהכרעת הר"י מיגש לדינא שאין לחלק וחייב לברך, וכן היא הכרעת החזון עובדיה (ברכות ע"ג).

וכבר העיר בחזון עובדיה (עמ' שו) מפני מה לא הביא החיד"א על מחלוקת דודו ואביו מה שכתב בנידון זה ממש הר"י מיגש, ולכאורה אין זה אותו הנידון, כי בר"י מיגש רק נהג בחוסר זהירות, אבל בנידונים של דודו ואביו של החיד"א הוא גרוע מזה שהכניסו את עצמם בידים למצב סכנה, ולעומת זאת בנידונים שלהם הכניסו את עצמם לצורך מצוה לסכנה (העקידה, הפרדס, עבודת כה"ג) אבל בנידון הר"י מיגש סיכן את עצמו עבור ממון.

ומכאן יצאו האחרונים (מנחת יצחק ח"ב סי' מז סק"ב, ציץ אליעזר ח"י סי' כה פ"ב) לדון במי שלא נזהר בבריאותו והכניס את עצמו בסכנה, האם הוא יכול לברך ברכת הגומל, והעלו לדינא שיברך בלא שם ומלכות, וכתבו שאין להקשות על זה מיורדי הים באוניות או מהולכי מדברות שהכניסו עצמם בסכנה ומברכים, שהם נהגו במנהג העולם להכניס עצמם בסכנה מסוימת לצורך פרנסה שזה מותר על פי ההלכה, אבל המסכן עצמו שלא במקום הראוי אינו יכול לברך בשם ומלכות.

בני תורה שלא התייצבו מדעתם ונכלאו

ולפי זה בני התורה שנהגו כדון וכשורה כאשר לא הלכו לצבא ונשארו לעמוד על משמרתם בבית ה', אין זה דומה כלל למי שהכניס עצמו בידים לסכנה שלדעת אבי החיד"א אינו מברך, כי מלבד שבני תורה רבים שלא התייצבו בלשכות הגיוס לא הושלכו לכלא הצבאי, הרי שמי שאינו הולך ללשכותיהם בוודאי אי אפשר להחשיב אותו כמי שמכניס עצמו לסכנה, כי אדרבה דוקא מי שהולך לשם הוא זה שמכניס עצמו לסכנה היותר גדולה כפשוטו. ועוד זאת, שההולך לשם הרי מעמיד עצמו בסכנה של ירידה רוחנית ה", כמו שאנו רואים אצל כמה וכמה שהולכים לצבא, וחלקם נעשים שאינם שומרי תורה ומצוות רחמנא ליצול. ועוד שלפי רעת חוקיהם ורעת מעשיהם, הם גם כולאים רבים מאלו שהולכים והמה רודפים את אלו שסרו למשמעתם עוד הרבה יותר, כשלפי ראות עיניהם הללו לא נוהגים לפי שיגיונם בכל משוגותיהם או לפי השקפתם המוטעית. ומעתה אפילו שהמעצר בא להם על ידי שבחרו שלא ללכת ולהתייצב, אין להחשיב זאת כמי שמכניס עצמו לסכנה. אלא שאעפ"כ בני ספרד שנהגו לברך גם כשאין סכנת נפשות, צריכים לברך ברכת הגומל ביציאתם.

להלכה:

בני תורה שהושלכו לכלא הצבאי לעשרה ימים והם מבני אשכנז אינם מברכים הגומל, שאין בכלל הצבאי חשש נפשות. אבל בני תורה מבני ספרד שנהגו לברך גם שלא בחשש נפשות אלא על החזרת החירות בלבד צריכים לברך ברכת הגומל.

המגן אברהם אחר, שבחבשו בבית האסורים על ענייני ממון אין כל חשש נפשות, והוא דומה לחולי של החש באחד מאבריו, אבל השו"ע הכריע שגם בחולי דווקא בחולי שעלה למטה שאפילו שאין עתה לפנינו חשש נפשות, החולי עשוי להחמיר ולהגיע לחשש נפשות, וזה מה שכתב המגן אברהם שגם בחבשו דווקא כשיש חשש נפשות, וכוונתו לדעת השו"ע אפילו בצד רחוק ולדעת הרמ"א דווקא בחשש קרוב, אבל לעולם רק בחבשו על ענייני חשש נפשות אבל החבשו על ענייני ממון שאין חשש כלל אינו מברך. וכתב בביאור ההלכה שאפילו לא נקבל ביאור זה בדעת המגן אברהם, עכ"פ זה ברור שלהכרעת הרמ"א שחולי היינו בסכנת נפשות, החבשו על עסקי ממון אינו חייב לברך, וכמו שכתב המגן אברהם.

מנהג בני ספרד שאפילו חבשו על ענייני ממון

אמנם הכרעת חכמי ספרד שגם על חבשו מחמת ממון שאין בו כל חשש נפשות מברכים הגומל, וכמבואר במאמר מרדכי (סק"ב) שהעיד שכן המנהג, ובשיירי ברכה (שם) שהעיד שכן המנהג, וכן פסק בבן איש חי (שנה ראשונה, עקב אות ט), ובכף החיים (ס"ק יא) והביא שבספר חקקי לב כתב לחלק בין בית סוהר של כבוד על ענייני ממון שאין לברך, ובין בית הסוהר הבזויה שיש לברך אפילו על ענייני ממון, והשיג עליו שמהטעם של הר"י מיגש שהברכה על שחזרה אליו חרות נפשו אין לחלק, וכתב שמנהג העולם שלא לחלק, ושם במקום מנהג אין אומרים ספק ברכות להקל. בחזון עובדיה (ברכות עמ' שנט) הביא לדברי הביאור הלכה, וכתב שנקטינן כדעה ברכי יוסף שגם חבשו על ענייני ממון ואין בו סכנת נפשות מברך הגומל.

בן ישיבה שישב בכלא הצבאי

ומעתה בנידון שלפנינו בבן ישיבה שיצא מכלא צבאי, שלא עמד בסכנת נפשות רק נשללה ממנו חירותו, למנהג בני אשכנז אינו מברך ברכת הגומל, אך למנהג בני ספרד חייב בברכה.

חיוב ברכת הגומל בישיבה קצרה בכלא

עוד כתב בביאור הלכה (שם), שאפילו לסוברים שחבשו על ענייני ממון חייב לברך משום שנשללה ממנו חירות נפשו, זה דווקא במי שהיה תפוס בבית האסורים גמור למשך איזה זמן, אבל מי שנתפס מתחילתו ליום או יומים בבית השוטרים כמו שנהגו בזמן הזה על חטאים קלים נגד חוקי הממשלה אין מברכים, שאין לראות בזה שלילת חרות, ואין זה כלל מענייני דקרא דכתב "ישיב חשך צלמות, אסייר עני וברזל, ויכנע בעמל לבם, כשלו ואין עזר". וברור שהכוונה לצרה גדולה ביותר, ולא למיעוט נוחות בשלילה זמנית של החירות. וכן פסק בחזון עובדיה (ברכות, עמ' שס) שמי שנעצר בתחת המשטרה לחקירה של יום יומים אינו מברך.

אמנם הבחורים נעצרו לכמה וכמה שבועות, וגם אינם יודעים תמיד מתי הם יצאו מן הכלא, ויש בזה משום שלילת חרות, ולמנהג בני ספרד עליהם לברך.

ברכת הגומל בהכניס את עצמו בסכנה

במחזיק ברכה (שם סק"ב) הביא שדודו רבי אליעזר נחום אזולאי שאל בחלומה את אחיו רבי יצחק זרחיה שהיה אבי החיד"א, האם מי שהכניס את עצמו בסכנה מברך הגומל, וכגון ארבעה שנכנסו לפרדס, או יצחק אביו שנעקד על גבי המזבח, או כהן גדול ביום הכיפורים שנכנס למקום להבת שלחבת מברך ברכת הגומל. וכיון שאבי החיד"א לא השיב לו בחלמו, שלח אליו שאלה זו בכתב, השיב לו אבי החיד"א שאינם רשאים לברך, שלא תיקנו רק בצרה

חבשו לעסקי נפשות'. וכתב ששוב יצא לאור הספר אליה רבה, וגם בו פסק לברך ודלא כמגן אברהם.

מחלוקת חכמי אשכנז וספרד

אמנם, בספרו שיירי ברכה (שם סק"ב) חזר ליישב את דברי המגן אברהם, על פי מה שנחלקו הראשונים, שדעת חכמי אשכנז וצרפת (הו"ד בטור ס) שאין מברכין כשהולכים מעיר לעיר, שלא חייבו אלא בהולכי מדברות דשכיחי בה חיות רעות ולסטים, והא דאיתא בירושלמי (ברכות פ"ד ה"ד) כל הדרכים בחזקת סכנה, לא אמרו אלא לענין תפלת הדרך, שבכל הדרכים צריך אדם לבקש על עצמו, אבל ברכת הגומל במקום תודה איתקן. וכן לענין חולה, כתב הר"ר יוסף (תוס' ברכות נד: ד"ה ואימא) דדוקא בחולה שנפל למטה, אבל חש בראשו או כמעיו אין צריך לברך, וכתב הראב"ד דוקא במכה של חלל שיש בו סכנה, אבל הרמב"ם (הפוסקים) כתבו שנראה שיש לגרוס הרמב"ם, והיינו מה שכתב בספרו תורת האדם, ענין הרפואה, ד"ה ולענין ברכת החולים) כתב דבכל דרך ובכל חולי צריך להודות, דגרסינן בירושלמי דכל הדרכים וכל החולים בחזקת סכנה והלכך בכולן צריך להודות. וכ"כ הערוך (שם) דאפילו חש בעיניו או בראשו צריך לברך, וכן נוהגין בספרד.

ומבואר שחכמי אשכנז וצרפת סברו שברכת הגומל נתקנה רק למי שיצא מחשש נפשות, וכגון בהולכי מדברות ובחולי מכה של חלל, אבל חכמי ספרד נחלקו האם הברכה נתקנה לא בחשש נפשות כלל אלא רק חש באחד מאבריו, או שנתקנה בחשש נפשות, אלא שלא רק במי שהיה בכלל סכנה ממש, אלא גם מי שהיה רק קרוב להיכנס לסכנה חייב להודות.

בבית יוסף (שם) הביא לדברי הרמב"ם (שם), וע"פ זה פסק בשו"ע (סעיף ה) שכל שעלה למטה מחמת חליו חייב לברך, 'מפני שדומה כמי שהעלוהו לגדרום', ולשונו ודבריו הם על פי מה שנאמר בגמרא (שבת לב.) 'עלה למטה ונפל (-למשכב), יהי דומה בעיניו כמו שהעלוהו לגדרום לידון, שכל העולה לגדרום לידון אם יש לו פרקליטין גדולים ניצול ואם לאו אינו ניצול', וכדעת רבי יוסף שרק בנפל למיטה מברך, ודלא כהערוך ומנהג בני ספרד שמברכים גם על מיוחש באחד מאבריו.

וכתב בשיירי ברכה, דמעתה יש לומר שדעת רב האי גאון שהובא בערוך ורבינו יונה ודעת הר"י מיגש שחייבים להודות גם כשאין סכנת נפשות, הוא כדעת חכמי ספרד שגם כשאין חשש נפשות יש מקום לברכת הגומל, אבל לפי דעת חכמי צרפת ואשכנז שאין חייבים רק כשיש חשש נפשות, גם בחבשו בבית האסורים אם אין חשש נפשות אינו מברך.

אך חזר והעיר על יישובו, כי במגן אברהם גופא (סק"ח) הביא שהב"ח פסק כדעת השו"ע שאפילו רק עלה מיטה מברך, וכתב שכן נוהגים מקצת המקומות, ואם כן מדוע סתם בחבשו שלא לברך רק כשיש סכנת נפשות ממש. ואמנם באליה רבה (ס"ק יג) נחלק על הכרעת הרמ"א כדעת הראב"ד שאין לברך רק כשיש סכנה, ודבריו עולים שפיר לשיטתו שגם בחבשו לא הצריך חשש נפשות, וביותר תמה בשיירי ברכה על המלבושי יו"ט שהסכים להכרעת הרמ"א שמברכים רק על חולי שיש בו חשש נפשות, ואפילו הכי כתב לברך בחבשו גם כשאין חשש נפשות. ולדינא כתב (שיירי ברכה שם, ובמחזיק ברכה שם סק"ד) שיש לברך גם בחבשו על עסקי ממון, וכתב שכן נוהגים בארצותינו. ובפרי מגדים (שם) העלה כי טוב לברך שלא בשם ומלכות.

חבשו לדעת השו"ע רק בקרוב לחשש נפשות

בביאור הלכה (סעיף א' ד"ה חבשו) מציע ליישב דברי

הבאת ילדים לבית הכנסת

ובנו עומד כנגדו, וכל העם עונים אחר העובר לפני התיבה הללויה, ובנו עונה דברים של תפלות. אמרו לו, ראה בנך שהוא עונה דברים של תפלות. אמר להם, ומה אעשה לו, תינוק הוא, ישחק. שוב למחר עשה כאותו ענין, וכל העם עונים אחר העובר לפני התיבה אמן הללויה, ובנו עונה דברים של תפלות. אמרו לו, ראה בנך שהוא עונה דברים של תפלות. אמר להם, ומה אעשה לו, תינוק הוא, ישחק. כל אותן ח' ימי החג ענה בנו דברים של תפלות, ולא אמר לו כל דבר. ולא יצאת אותה השנה, ולא שינתה ולא שילשה, עד שמת אותו האיש, ומתה אשתו, ומת בנו ובן בנו, ויצאו ט"ו נפשות מתוך ביתו, ולא נשתייר לו אלא זוג אחד של בני אדם, אחד חיגר וסומא, ואחד שוטה ורשע. עכ"ל המדרש הנצרך לענייננו.

וגם בהלכות מגילה (סי' תרפט סק"י) מזהיר המשנ"ב מלהביא ילדים קטנים מדי, וזה לשונו (על דברי השו"ע שם: מנהג טוב להביא קטנים וקטנות לשמוע מקרא מגילה): קטנים וקטנות. ובלבד שלא יביאו קטנים ביותר שמבלבלין דעת השומעים [מ"א וש"א]. לשמוע וכו' - ועכשיו בעו"ה נהפוך הוא שלבד שאינם שומעים אלא הם מבלבלים שגם הגדולים אינם יכולים לשמוע וכל ביאתם הוא רק להכות את המן ובוזה אין האב מקיים מצות חינוך כלל, ובאמת מצד מצות חינוך צריך כל אב להחזיק בניו הקטנים אצלו ולהשיג עליהם שישמעו הקריאה, וכשיגיע הקורא לזכור שם המן האגגי רשאי הקטן להכותו כמנהגו, אבל לא שיהיה זה עיקר הבאת הקטן לבית"מ. עכ"ל.

גם בהלכות תקיעת שופר הוסיף המשנ"ב וכתב (תקפו סק"י): וכתבו האחרונים דיהיו כל העם שלא להוציא ידם וניעם בשעת תקיעה כדי שישמעו כל הקולות מתחלת ועד סופם וכן לא יביאו ילדיהם אצלם, וג"כ מטעם זה, ומוטב שיהיו אצל אמותיהם בביהכ"נ של נשים, דנשים אינן מחויבות מן הדין בתקיעת שופר. ומ"מ נראה דקטנים שהגיעו לחינוך מצוה להביאם ולהחזיקם אצלו ויאייס עליהם שישמעו התקיעות ולא יבלבלו להציבור. עכ"ל. רואים שגם לגבי קריאת מגילה וגם לגבי תקיעת שופר, קיבל המשנ"ב את חילוק השל"ה והכריע אף הוא כי קטנים שהגיעו לחינוך צריך להביאם לבית הכנסת ולהשיג עליהם שישמעו הקריאה או התקיעות וכן שלא יפריעו להציבור. אך אלו שלא הגיעו לחינוך אין להביאם לבית הכנסת. הן מחמת שמפריעים לגדולים לשמוע ולכוון, והן מחמת שאין כל מצוה, אפילו מצד חינוך, להביא ילדים כה קטנים לבית הכנסת. ואם אמנם מצינו לרבי יהושע בן חנני שאמר עליו (אבות פ"ב מ"ח) אשרי יולדתו, ובירושלמי (ירושלמי פ"א ה"ו) ביאור כי היתה אמו מוליכה את עריסתו לבית המדרש שידבקו אזניו בדברי תורה (והרע"ב גורס: מיום שנולד לא הוציאה ערשתו מבית המדרש כדי שלא יכנסו באזניו אלא דברי תורה), לבד מכך שהביאווהו לבית מדרש ולא לבית כנסת, שם לומדים ולא מתפללים, אין ספק שהדבר נעשה באופן שלא הפריע ללומדי התורה, ופוק חזי מה עלה בגורלו, שהיה תנא קדוש, מגדולי תלמידי רבן יוחנן בן זכאי.

העולה לדינא:

א. בית כנסת אינו מרכז תעסוקה או שמרטפות לילדים. בתי כנסת הם מקדש מעט שכולנו מחויבים בכבודם ובמוראם מצד מצות 'ומקדשי תיראו'. ב. ילדים קטנים (וכל שכן ילדות, מה שלצערנו נפרץ בישובים רבים בקרב חוגים שונים), אין להביאם לבית הכנסת אם אינם בגיל חינוך, בודאי וקל וחומר אם הם מפריעים לאחרים. ג. איסור חמור להניח לילדים להשתובב בתוך בית הכנסת, הן לרוץ, הן לשחק, והן לצעוק בקול, ובודאי בעת התפלה, אך גם בזמנים אחרים שכן מצות מורא מקדש לא נאמרה על התפילות אלא על המקום. ד. ילדים שהגיעו לחינוך, מצוה להביאם לבית הכנסת לצורך שמיעת מגילה או תקיעת שופר, אך חובת האב להשיג עליהם שיקשיבו לקול התוקע או הקורא, וכן שישתקו וישבו בנימוס ובכבוד ולא יפריעו להציבור.

מהללאל החביב, נמנה מחובשי בית המדרש. ראשו ורובו בבית המדרש, והוא מתמיד לשבת בו לילות כימים ולהגות בתורה, נוסף על השעות הרבות שהוא משקיע בתפילותיו הארוכות והנרגשות. דא עקא, שבניו, כשתילי זיתים לשולחנו, מתלוים עימו אף הם, ואלו, קונדסיים תוססים ושובבים, רבי מעללים, מסתובבים בבית הכנסת אנה ואנה, משתובבים ומשתוללים, ואינם נותנים דקת מנוחה. רוב ככל יושבי בית הכנסת אינם שבעי רצון, והדעות חלוקות כיצד יש לנהוג בענין, שלא לפגוע בכבוד תורתו של מהללאל עדין הנפש, שהכל מודים כי הוא עובד ה' ותלמיד חכם שתורתו אומנותו. יש האומרים, אסור לנו לעכב בעדו מלהביא את ילדיו לבית הכנסת, אבל מותר להעיר את אזנו כי מחובתו לרסן את בניו ולחנכם להתנהג בכבוד הראוי למקדש מעט. ויש הטוענים כי חוב קדוש לעצור בעדו ולהתריע בו שאסור לו להביא את ילדיו למקום, לפי שבמעשיהם הם מבזים את כבוד בית הכנסת וגם מפריעים ללומדים ולמתפללים. אלו ואלו מודים כי אין לעבור על הענין החמור הזה בשתיקה, זה אומר בכה וזה אומר בכה, ולא נותרה ברירה אלא לגשת למורה הוראה ולברר את הדין, האם מותר, מצוה, חובה להביא ילדים לבית הכנסת, או שמא איסור יש בדבר.

תשובה: בשולחן ערוך (א"ח סי' קכד סעיף ז) נאמר: לא ישיח שיחת חולין בשעה שש"צ חוזר התפלה, ואם שח הוא חוטא, וגדול עונו מנשוא, וגוערים בו. וכתב הרמ"א: וילמד בניו הקטנים שיענו אמן, כי מיד שהתינוק עונה אמן, יש לו חלק לעולם הבא. עכ"ל. רואים מכאן שהבאת קטנים לבית הכנסת היתה דבר שבשגרה, שהרי הרמ"א אינו כותב שמותר להביאם אלא שיש ללמדם לענות אמן. אמנם הפרי מגדים על אתר כותב: ומוטב שלא להביאם, כי אם [-אלא אם כן הם כבר] גדולים קצת ויודעים, כי בלאו הכי הרגל נעשה טבע שני. ועיין אליה רבה (ס"ק יב) מה שכתב בשם כל בו דף ט' (סימן יא ח. ד) 'אוי להם שמשיחים בעת התפלה כי ראינו כמה בית הכנסת נחרבו בשביל עון זה', ובווי העמודים (עמוד העבודה סופ"י) 'יש למנות אנשים ידועים על זה בעונשים רבים וביישים ברבים'. ובמ"ב שם כתב, 'צריך שיחנכם שיעמדו באימה ובריאה, ואותן שרצים ושבבים בבית הכנסת בשחוק מוטב שלא להביאם' (שני לוחות הברית). עכ"ל. ועוד כתב המשנה ברורה במקום אחר (סימן צח ס"ק א): בשל"ה קורא תגר על המביאים ילדים לבהכ"נ, והיינו קטנים שעדיין לא הגיעו לחינוך, מטעם כי הילדים משחקים ומרקדים בבהכ"נ ומחללים קדושת בהכ"נ, וגם מבלבלים דעת המתפללים, ועוד גם כי יזיקו לא יסורו ממנהגם הרע אשר נתחנכו בילדותם להשתגע ולבזות קדושת בהכ"נ. אבל כשהגיעו לחינוך, אדרבה, יביאנו אתו לבהכ"נ, וילמדוהו אורחות חיים לישב באימה ובריאה, ולא ינחנו לזוז ממקומו, ויזרזהו לענות אמן וקדיש וקדושה, עי"ש בסוף עניני תפילה וקה"ת. ועיין בתנא דבי אליהו ח"א פ"ג גודל העונש שיש להאב שמניח את בנו לענות דברים של הבל ותפלות בבהכ"נ. עכ"ל.

מתוך דבריו נראה כי הבאת קטנים לבית הכנסת גורמת לשלוש תופעות שליליות: א. שחוק וריקודים שיש בהם משום חילול כבוד המקום. ב. הפרעה למתפללים. ג. חינוך לזלזול בכבוד בית הכנסת שיביא כי גם בבגרותם ימשיכו להתנהג בחוסר כבוד כפי שהורגלו. הפתרון שהשל"ה מציע לבעיה זו הוא, להימנע מהבאתם בגיל צעיר מדי, והבאתם רק אחרי שהגיעו לחינוך, כשהם כבר מסוגלים לשבת בכבוד על מקומם, בלי להפריע ובלו להשתולל, ובכפוף לחינוכם לענות דברים שבקדושה ולהתנהג בכבוד הראוי. נראה כי מצאנו את האיזון הראוי ואת הנוסחה הנכונה להבאת ילדים לבית הכנסת.

ולהשלמת העניין, נביא את דברי תנא דבי אליהו שציין להם המשנ"ב שם, מתוך המדרש (במדב"ר ד ט) המביא את אותו מעשה [בשינויים מזעריים]: מעשה באיש אחד שהיה עומד בבית הכנסת

אמירת בריך רחמנא מלכא דעלמא וכו' במקום ספק ברכה

ביני עמודי

הרה"ג אברהם שלום מושקוביץ

המשך מעמ' ב'

לפי שיטת רש"י יוצא שרק דברי ליצנות ממש נכלל באיסור זה אבל לא סתם דברים בטלים, וגם זה קולא גדולה.

דעת רבנו יונה: והנה רבנו יונה (ברכות על הרי"ף ט.) חולק על רש"י, וזה דבריו: ושיחת חולין מיקרי כשמדבר בדברי הבאי, אבל כשמדבר בעסקיו לצורך פרנסתו אף על פי שאינה שיחה של תורה מותר. ע"כ. הרי מבואר מדבריו שאין היתר לדבר רק לצורך פרנסה וכדו', וזולת זה הכל נחשב דברי הבאי ושיחת חולין.

וכדעת רבנו יונה משמע גם בעוד ראשונים כדלהלן: רבי אברהם מן ההר (ימא יט.) פירש: 'שיחת חולין' - ללא צורך. וכע"ז במאירי (שם): שלא להיות ביושבי קרנות ושלא לדבר בשיחה בטלה אלא כפי מה שיכריחנו הצורך. וכן בשיטת ריב"ב (על הרי"ף ברכות ט.) כתב לפרש 'שיחת חולין' היינו דיבור שלא לצורך.

דעת הרמב"ם: הרמב"ם (בפירוש המשניות אבות פ"א מ"ז, הובא בפמ"ג או"ח סוס"י קנו), מבאר בהרחבה שיש חמשה סוגי דיבור אצל האדם, וזה דבריו בקצרה: כי הדיבור יתחלק לפי חיוב תורתו לחמשה חלקים: מצווה (לימוד התורה), ואסור (סקר לשו"ר וכו'), ומאוס (שיחה בטילה), ואהוב (משבח המעלות ומנגה הפחיתות), ומותר (צרכי האדם בסחורתו ופרנסתו).

ומה שנוגע לענייננו הוא 'דיבור המאוס', ומבאר שם שהוא הדיבור אשר אין תועלת בו לאדם בנפשו, ולא משמעת ולא מרי, כרוב סיפורי ההמון במה שארע ומה שהיה, ואיך מנהג מלך פלוני בארמונו, ומה היתה סיבת מות פלוני, או עושר פלוני, ואלה יקראו אצל החכמים סיחה בטלה, ואנשי המעלה ישתדלו בנפשם להניח זה הדיבור, ונאמר על רב תלמיד ר' חייא שהוא לא סח סיחה בטלה מימיו. ומזה החלק גם כן שיגנה האדם מעלה, או ישבח פחיתות, בין שהיתה מידותית או שכלית. עכ"ל. וכע"ז כתב גם בשמונה פרקים (פרק ה) עיין שם.

המורם מדברי הרמב"ם שכל שיחה שאינו לצרכי האדם לפרנסתו וכדו', נחשבת לשיחה בטילה, אך דא עקא שאין מחשבה אלא ל'דיבור מאוס' שאין ראוי לאנשי מעלה לשוחח בהם, אך אינו כלול ב'דיבור האסור' ממש לכל אדם. ולכאורה יש להיפלא היכן נעלם האיסור של שיחת חולין הנאמר בחז"ל, וכבר עמד בזה המהר"ל (מתיבתא עולם נתיב השתיקה פ"א) ויובא דבריו א"ה במאמר אחר. וכן יובאו שם בהרחבה את דברי הרמב"ם במשנה תורה בכמה מקומות, וננסה להבין את דעתו להלכה בענין זה.

העולה לדינא:

- דברי חכמה ומוסר - מצוה לדבר בהם.
 - דיבור לצורך [כגון לצרכי פרנסה או שאר צרכי וכיוצא] - מותר לגמרי, ואם ממעט בהם כפי האפשר הרי זה משובח.
 - דברים בטלים [דהיינו דיבורים של מה בכך, כגון סיפורי מלחמות וכדו' שאין בהם שום לימוד חכמה או מוסר] - יש אוסרים (רבנו יונה) ויש מתירים (רש"י), והרמב"ם קורא 'דיבור מאוס'.
 - דברי ליצנות קלות ראש וגנאי - אסור לרוב השיטות מדינא.
- א"ה במאמר הבא (חלק ב) יבואר שיטות האחרונים לדינא בפלוגתת רש"י ורבנו יונה.

דהא מותר למחות שם שנכתב בלשון חול, כגון גאט בלשון אשכנז או בו"ג בלשון פולין ורוסיא. אך בגיליון מהרש"א שם ציין לשו"ת חוות יאיר (סימן ק"ו) שאם כתבו בכתב אשורית, אפשר יש בו איסור למחקו.

אמירת 'ברוך רחמנא'

לאור דברי הש"ך האלו כתב הערוך השולחן (סימן ר"ב) וז"ל ונראה לפע"ד שיש תקנה מדינא להוציא עצמו מכל ספק ברכה אחרונה, כגון שיש אצלו ספק אם בריך ברכה אחרונה אם לאו, יש דרך להוציא את עצמו מכלל ספק. והיינו דהא קיימא לן דאם אמר 'ברוך רחמנא מרא מלכא דעלמא דהאי פיתא' יצא בברכת המוציא, כמ"ש בסימן קס"ז סעיף כ', וא"כ יכול לומר 'ברוך רחמנא מרא מלכא דעלמא בורא נפשות' וכו'. ואם חייב בברכה הרי יצא בזה, ואם א"צ ברכה הרי לא הוציא שם שמים לבטלה, דאין כאן הזכרת השם כלל, והא יכול לומר 'רחמנא' מאה פעמים, עכ"ל.

ובאמת רעיון כזה כבר מופיע לפני בעל ערוך השולחן בשו"ת רעק"א (סימן כ"ה), שם שאלו הרב רבי גמליאל אי נכון לדינא שבמקום ספק בריך בלע"ז וכו', ומאריך שם רבי עקיבא אייגר בלחות הדבר מכל וכל, דודאי יש איסור הזכרה לבטלה אף בלשון לעז, וכשם שכתב הרמב"ם בהלכות שבועות שגם הנשבע בשם ובכינויו, בכל לשון ה"ז שבועה גמורה. והבין שמה שכתב הרמב"ם "בכל לשון" כוונתו על השם, דהיינו בכל לשון שהוגה את השם חלה השבועה ומתחייב עליה משום שבועת שוא [נמציינים לשו"ת מהר"י ברונא שהבין בדברי הרמב"ם שכוונתו על לשון השבועה, אך השם הוא דווקא בלשון הקודש]. אמנם מודה רע"א שאין איסורא להזכירם בלי ברכה, אך כשאומרים בתוך ברכה הוי לבטלה ואסור. ומ"מ מבאר שאין זו סתירה לפסק הש"ך שמותר למחקו, שהרי כן הדין בכל הכינויים שמלבד ז' שמות המפורשים במס' שבועות, אין איסור למחקו שום כינוי, ובכל זאת הנשבע באחד מהם הרי זו שבועת שוא. וזה דעת הגאון רבי עקיבא אייגר שאין בכך שום עצה וכשמתכוון לברכה הוי ברכה לבטלה.

גם באגרות משה (או"ח ח"ד מ.) כתב הגר"מ פינשטיין על עצה זו שאין לסמוך על זה כלל שהרי את תמוה מאוד, וכותב דלא מבעי היכא שאומר רק את השם בלע"ז בתוך הברכה דלא יצא יד"ח, משום דתקנו לומר בברכות רק שם המפורש בלשון אדנות ולא שאר כינויים. ואם כן מה שבברוך רחמנא יצא יד"ח, הוא משום דכיון דמברך בכל לשון יצא, ורחמנא בלשון ארמי הוא עיקר השם, וא"כ לא שייך לצאת אלא שאומר כל הברכה בלשון ארמית כדאיתא כן בעובדא בגמרא [ברוך רחמנא מלכא מריה דהאי פיתא]. אלא אפילו אם אכן כל הברכה בארמית עדיין הרי כתב המשנה ב"ב (סימן פ"ה ס"ק י') שאף שאין בעיה למחקו שם בלע"ז, מ"מ ישנו איסור מלהזכירם במקום הטינופת, והוא הדין שיש לאסור לאומרים לבטלה כשמזכירם לכוונת השם, וכשמזכירם בברכה הרי ודאי הוא לכוונת ה' ואסור, ולכן למעשה אין לברך מספק בשם בריך רחמנא. ויצוין שבספר דעת תורה למהרש"ם מברעזאן שהביא דעות לכאן ולכאן, הביא מספר ברכות משה שהעיד על שלושה גדולים שנהגו כן לומר בריך רחמנא וכו' בשעת סמיך ובנייהם גם החתם סופר זיע"א, הרי שנחלק על חכמי הלוא הוא הגאון ר' עקיבא אייגר זצ"ל וסבירא ליה דשפיר דמי ולא הוי ברכה לבטלה.

העולה לדינא: לדעת הערוך השולחן וכפי המובא גם דעת החתם סופר יכול לברך בריך רחמנא מלכא בורא נפשות וכו' במקום ספק. ואילו לדעת הגאון רבי עקיבא אייגר אין לעשות כן דהוי הזכרת שם שמים לבטלה, אם אינו צריך ודאי לברך, וכן פסק והוכיח בעל אגרות משה.

יוסף התירוה בנינוחות על משענת הכיסא ולגם מספל הקפה שלפניו לגימה רבתית ומסיימת. החינויות שהעניקה לו כוס הקפה נוצלה במלואה לחישוב נוסף ומעמיק בסוגיה הסבוכה שלפניו, והוא החל לחוש אט אט את בהירות הסוגיה מתיישבת לה ישיבת קבע במוחו. לאחר שחזר שוב על מהלך הסוגיה הוא חש שאכן הבין את העניין לאשורו. משסיים החלו עיניו להביט מעט אל העולם שלפניו, והן נתקלו בכוס הקפה הריקה שנחה על שולחנו. או אז נזכר יוסף שעליו לברך "בורא נפשות". ברגע הבא הוא התחיל להסס האם עליו לברך או שכבר בריך ברכה אחרונה. ההתלבטות לא הוכרעה משום שיוסף לא הצליח בשום אופן לשחזר מעשיו לאחר ששתה. ברכתו, אולי? רעיון של פתרון למצוקתו חלף במוחו אך מיד הוא נזכר שלא, אין מי שיוציא אותו ידי חובה, הוא פה לבדו וכולם נסעו הרחק. עליו לחשוב מה יעשה. "ספק ברכות להקל" ידע אמנם יוסף, אך להפסיד ברכה עדיין קשה היה לו. או אז הבלית בו כבדק הרעיון: אולי אוכל לברך "ברוך רחמנא - בורא נפשות" וכו'? כך גם אנצל מאיסור ברכה לבטלה וגם אזכה לצאת מהספק, דהרי ק"ל שהמברך בכל לשון - יצא ידי חובתו. האם יתכן שמצד אחד אין בזה איסור הזכרת השם לבטלה ומאידך גיסא הרי זו ברכה?

תשובה:

איסור הזכרת שם שמים לבטלה וחומרות

מקור האיסור להזכיר שם שמים לבטלה, הוא ממה ששינו במסכת תמורה (ד.) "את ה' אלוהיך תירא זו אזהרת עשה", וכן כתוב במסכת נדרים (ז.): ונפסק בשו"ע (יו"ד סי' שלז סל"ז) "השומע הזכרת השם מפי חברו צריך לנדונו, שכל מקום שהזכרת השם מצויה שם עניות מצויה". ובאופן שמזכיר סתם ללא ברכה או שבח או הודאה הוי לכולי עלמא איסור מדאורייתא מהפסוק הנ"ל, אמנם נחלקו הראשונים כאשר אמרו דרך ברכה אמנם היא ברכה לבטלה, כאשר מצד אחד הרי הזכיר ש"ש לבטלה, אך לא ידך גיסא סוף סוף הרי הוא משבח לקב"ה, ואולי אינו נכלל באיסור תורה.

והנה במסכת ברכות (ג.) איתא "כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא את שם ה' אלוהיך לשוא", ומשמע דהוא דאורייתא, וכן כתב הרמב"ם (ברכות פ"א ה"ט) "כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם שמים לשוא והרי הוא כנשבע לשוא". אמנם התוספות (ר"ה לג. ד"ה הא) ועוד ראשונים סבירא להו דברכה לבטלה איסורה רק מדרבנן, ואסמכוה אקרא דלא תשא [אך הכלל שמספיקא אין מברכים, הוא גם להסוברים שברכה לבטלה אסורה מדרבנן, כן כתב במשנה ברורה (סימן רט"ו)], וביאר בשער הציון הטעם כיון שהסמיכו את האיסור אל לאו דלא תשא שזהו לאו חמור מכל הלאוין, כמו שהגמרא במס' שבועות משוה את חומרתו ללאוין שענשם מיתות בית דין וכריתות, על כן החמירו בספק ברכה לבטלה יותר משאר ספיקות דרבנן ואסור לברך מספק].

ויוצא אפוא דבר מעניין, שלדעת הסוברים דברכה לבטלה איסורה דאורייתא איז איסורה חמור ממזכיר שם שמים סתם, דהוא אינו אסור אלא באיסור עשה. ואילו להסוברים דאיסור ברכה לבטלה הוא מדרבנן, איז איסור הזכרת שם שמים חמורה יותר, דהוא איסור מהתורה, וברכה לבטלה מדברי סופרים.

שם השם בלשון לע"ז

כל זה כשאומר את השם בלשון הקודש, ויש לדון כיצד הדין כאשר אומר בלשון לע"ז, כגון 'גאט' באידיש או 'רחמנא' בארמית וכדומה, האם נאסר בכהאי גוונא או מותר. והנה הש"ך (יו"ד סי' קעט ס"א) כתב לענין מחיקת השם שאסורה מפסוק "לא תעשון כן לה' אלוהיכם", וז"ל אבל השם בלשון הקודש הוא שם, אבל בלשון חול אינו שם כלל. והגע עצמך

השומע רק את סוף ההבדלה האם יוצא ידי חובה

נשאלה שאלה באחד שהטה אזנו לצאת בברכת הבדלה אך שמע רק את סיום הברכה "ברוך אתה ה' המבדיל בין קודש לחול", ונפשו בשאלתו, האם יצא ידי חובה בשמיעת סוף הברכה לבד ואם יבדיל שוב יכנס לחשב ברכה לבטלה או שחייב לברך שוב.

תשובה: הנה לכאורה יש שני חסרונות בברכתו אחד שהרי הבדלה היא ברכה ארוכה ויש לנו כלל מקום שאמרו להאריך אין ראשי לקצר ועוד שברכתו היא ללא מלכות והרי שנינו כל ברכה שאין בה שם ומלכות אינה ברכה.

הנה בשולחן ערוך (סימן קפ"א ס"א) פסק בסתם שאם אמר במקום ברכת ה' בריך רחמנא מלכא, מאריה דהאי פיתא, יצא אך מביא י"א שצריך שיחתום: בריך רחמנא דון כולא, ובמשנה ברורה (שם סק"ד) שהם נחלקו האם שאמרנו ברכה ארוכה אסור לקצר הכוונה שגם בדיעבד לא יוצא ידי חובה, שהדיעה הראשונה שכן פסק השו"ע להלכה סוברת שזה רק לכתחילה ולא מעכב בדיעבד וכך מביא רעק"א בשם המלחמות ה' להרמב"ן (ברכות ו:ו) (אך המעיין ברמב"ן רואה שלא פסקא ליה) וכך גם מסביר הגר"א את דעת הרמב"ם וכמו שהביא בשמו המשנה ברורה (סימן ס"ח סק"א) ובמשנ"ב מביא את דעת הא"ר שסובר להלכה כדעה השניה שאם קיצר ברכה ארוכה לא יוצא ידי חובה.

הרי לנו שאפשר שאף שההבדלה היא ברכה ארוכה אפשר שהשומע רק חתימה יוצא בדיעבד כמבואר בפוסקים שהבאנו, אך החסרון השני שהברכה היא ללא מלכות ע"ז נפסק בשו"ע (סימן ר"ח) כל ברכה שאין בה הזכרת שם ומלכות, אינה ברכה; ואם דילג שם או מלכות, יחזור ויברך. וא"כ כאן שלא שמע שם ומלכות לא יצא ידי חובה.

ויש שרצו להביא ראיה שיצא בדיעבד מדברי הגר"א (המובא בסימן נ"ט ס"ב בב"ה ל"ד ולא אמר) שאף אם טעה בשחירת ואמר ברכת מעריב ערבים במקום יוצר אור ורק בחתימה תיקן ואמר ברוך אתה ה' יוצר המאורות יוצא ידי חובה ולכאורה נראה דבריו שבברכה ארוכה שלא אמר כהוגן ורק הסוף היה כהוגן יצא ידי חובה ולפי"ז אפשר שגם אם הוא רק שמע את סוף הברכה הוא יוצא ידי חובה, אך אין זה נכון, כי כל כוונת הגר"א היא שהסוף מתקן את ההתחלה ובגלל שאמר בתחילה שם ומלכות מועיל גם בשביל יוצר המאורות שאמר בסוף, אך בוודאי כל ששמע הברכה ללא שם ומלכות לא יצא ידי חובה.

אך בספר להורות נתן (ח"ג ס"א) דן באחד שאמר ברכת הבדלה ללא מלכות ופוסק לדינא שיצא ידי חובה שאף שנפסק שכל ברכה שאין בו שם ומלכות אינה ברכה אך הראשונים כבר מקשים א"כ למה בתפילת שמונה עשרה לא מוזכר מלכות ואף שאפשר לומר בכל הברכות שהם ברכות הסמוכה לחברתה שאין צריך שם ומלכות אך גם בברכת אבות אין מלכות ובב"י (סימן ר"ד) מביא מהרא"ש כיון שאומר הקל הגדול נחשב כמלכות וי"א שאולקי אברהם חשוב כמו מלכות לפי שעדיין לא המליכוהו עליהם העולם עד שבא אברהם אבינו, אך הב"ח תירץ בשם מהר"ר יעקב פולק ז"ל ששם ומלכות צריך דווקא בברכת הפירות וברכת מצות וכל דבר שאדם נהנה מהן מן העולם שאמרו רבותינו ז"ל אסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה וכן על דבר מעשה שנתחייב בברכה על הראייה וכגון הרואה קשת אבל תפילה שהיא שבת ובקשות הוא ואינו חייב ברכה של שבת על שום מעשה כהאי גוונא לא אמר רבי יוחנן שחייבים שם ומלכות. ולפי דברי הב"ח שרק בברכת המצוות והנהיגין מעכב שם ומלכות והבדלה אינה ברכת הנהיגין וגם לא ברכת המצוה לא מעכב בה שם ומלכות ולכן יוצא ידי חובה.

אך תימה רבתי על דבריו שהרי הגמ' בברכות (י"ב) מביאה את דברי ר' יוחנן על ברכת יוצר וע"ז הגמ' אומרת שכל ברכת שאין בה מלכות אינה ברכה וברכת יוצר אינה ברכת המצוות ולא ברכת הנהיגין ובכ"ז הגמ' אומרת שמעכב בזה אם לא הזכיר מלכות.

וצריך לומר בהסבר דברי הגאונים המובאים בב"ח שזה דין מיוחד שבתפילה לא צריך שם ומלכות אבל בכל הברכות האחרות צריך שם ומלכות והוא כעין דברי הרוקח (סימן שס"ג המובא בב"י) וזה לשונו: בכל הברכות שהם הודאות להקב"ה יש בהם הזכרת השם ומלכות אבל בתפילת שמונה עשרה שאינה הודאה על שם הנאה ומצוה אלא על תביעת צרכיו של אדם לעולם יסדיר אדם שבחו של הקדוש ברוך הוא ואחר כך יתפלל הילכך לא תיקנו בה מלכות, ובדבר שאין בו תפילה אף שאין זה ברכת המצוות והנהיגין חייבים שם ומלכות. ואף אם נאמר שדברי הב"ח הם כפשוטו שדווקא בברכת הנהיגין והמצוות וברכת הבדלה לא חייבת בשם ומלכות, עדיין רבים מהראשונים שהסבירו סברות אחרות על תפילת אבות ולדבריהם בוודאי מעכב שם ומלכות בברכת הבדלה ונוסף על אלו פשוט דברי האחרונים להלכה שברכה ארוכה שקצרה לא יוצא ידי חובה לפיכך נראה שבנידון דידן ששמע רק סוף ההבדלה לא יצא.

העולה לדינא:

השומע הבדלה מאחר ולא שמע את תחילת הברכה שכוללת שם ומלכות, אף אם שמע את הסוף "ברוך אתה ה' המבדיל בין קודש לחול", לא יוצא ידי חובה וצריך לחזור ולהבדיל.

אם ראוי לקיים מצוות שילוח הקן עם מקל מטאטא

מטבע הדברים כשיפורים יבנו קן יחפשו לבנותו אותו במקום גבוה, דבר המהווה אתגר להרבה אנשים כשבונים אותו מעל גובהם, כגון על מגדל מזגנים וכדומה, דבר המקשה לקיים את מצוות שילוח הקן כתיקונה וכהלכתה. לכן כשמגיע השלב לשלוח את האם לא תמיד מצליחים להגיע לגובה הקן כדי לשחררה, וחפצים להשתמש עם מקל כדי לשלחה, במחשבה ראשונה של כל אחד שמחפש מקל גבוה בביתו למטרה מסוימת, הוא ישתמש עם מקל של המטאטא וכדומה אך כשמגיע למצווה זו, יש לעיין האם מותר להשתמש אותו וכמו שנבאר.

תשובה: בגמרא (חולין פז.) לגבי מצוות כיסוי דם בעפר "ת"ר ושפך וכסה במה ששפך בו יכסה שלא יכסנו ברגל שלא יהיו מצות בזויות עליו". ומזה ילפינו לכל המצוות שאסור לעשותן בדרך בזיון וכמו דא' בגמרא (שבת כ"ב.) אבהון דכולהו דם.

עוד מצינו בשו"ע (סימן יא סעי' ה) לגבי ציצית אין עושין הציציות מהצמר הנאחז בקוצים כשהצאן רובצים ביניהם, ולא מהנימין הנתלשים מהבהמה, ולא משוי"י שתי שהאורג משייר בסוף הבגד, והטעם משום בזיון מצוה (וע"ע במשנ"ב שם סקכ"ה שאפילו בדיעבד אינו יוצא).

בפתחי תשובה (יורה דעה סימן ר. סק"ט) מביא בשם מהר"ם פרוינצל שאין לכתוב ס"ת ואף לתייג התגין בבתי ידים, כי אינו כבוד לס"ת.

בשו"ת אגרות משה (יורה דעה סימן טז) דן הגר"ר משה פיינשטיין האם מותר לשחוט בכפפות ומסיק שאם יש איזה צורך כמו צינה אפשר להקל בכפפות דקות אך ראוי להחמיר.

לגבי מצוות שילוח הקן דנו הפוסקים לגבי שימוש עם כפפות בשעת המצוה האם מותר או שעדיף שימנע מהם דמראה סלידה מהמצוה.

בקונטרס המאור (תק"ה ואחר כך כתבו בשו"ת אמרי יעקב ח"ג) כותב הגאון ר' יעקב מאיר שטרן שלכתחילה לא ישתמש עם כפפות משום בזיון מצוה, ומסיים "ולכן הנלענ"ד דמי שהוא איסטניס ואינו מסוגל להחזיק את האם בידיו וכו' מותר לו להלביש כפפות, וע"י כפפות ודאי מקיים הוא המצוה רק שאפשר שלא עשה בדרך כבוד הראוי ובוזה נראה שזה עדיף מאשר להימנע מקיום המצוה.

והוסיפו הפוסקים שכל זה רק אם אין סיבה מוצדקת אך אם חוששת מזיהום וכדו' מותר ללבוש כפפות.

והנה בנידון שלנו ג"כ לגבי שימוש במטאטא, לכאורה אינו שווה משימוש ברגליו לכסות דם, שאסרינו בחז"ל, וא"כ גם מצוות השילוח לא יעשה בכלי בזוי כמטאטא. אך יש לעיין האם כשמבריק את חלק המקל מחלק המלוכלך, האם יש עדיין בזיון, וכן אם מחזיק את המטאטא בחלק המלוכלך ומפריח האם בחלק העליון של המטאטא יתכן שמוותר.

ובחיפוף הקל בבית אפשר למצוא כמה מקלות גבוהים שיעזרו לעשות עמם מצוות שילוח הקן:

1. מקל של במבוק שהשתמש אותו לסכך בסוכות, הכי מהודר להשתמש אותו גם עכשיו למצוות שילוח הקן "הואיל ואיתעביד ביה חדא מצוה נעביד ביה מצוה אחריתא" ובעין זה מובא בספר שילוח הקן כהלכה (פ"י ס"ח) שיש הקושרים עלי הדס על הקנה או על המקל ואחרי שגירשו את האם וזכו לבנים, מברכים בורא עצי בשמים ומריחים ומקיימים בו מצוה נוספת ע"כ וגם אצלינו עשה כבר מצוה בהסכך ושנה הבאה ישתמש אותו שוב בסכך.

2. מטריה או הוא מספיק גבוה טוב להשתמש אותו משום שאין בו שום השתמשות מבוזה, משא"כ מטאטא וכדו' וכ"פ בספר שילוח הקן כהלכה וז"ל "אמנם לא כדאי לשלחה במקל של מטאטא וכדומה, מכיון שזה הוה קצת זלוזל מצוה, אלא ישלחה ע"י מקל המיוחד לכך.

3. במקרה שאין לו אלא מטאטא ישתמש אותו כמו שביארנו למעלה שאף שלכתחילה לא ישתמש עם כלי בזוי או עם כפפות אך בדיעבד יצא בזה (ויל"ע למה בציצית אינו יוצא ופסול אף בדיעבד.) ועדיף להשתמש עם הצד הנקי של המטאטא מאשר הצד המלוכלך.

העולה לדינא:

עדיף להשתמש עם מקל שאין בו בזוי מצוה כמטריה, אך כשאין לו מקל אחר, מותר להשתמש גם במטאטא, וזהו שיעשה השילוח מצד הנקי וכדי שלא יהא מצוות בזויות עליו.

להצטרפות לקבלת העלון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com